

JUHANI AHO

KATAJAINEN KANSANI

NELJÄS LISÄTTY PAINOS

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

*Motto: Ken vaivojansa vaikertaa,
On vaivojensa vanki,
Ei oikeutta maassa saa,
Ken itse sit' ei hanki.*

K. K r a m s u.

PORVOOSSA 1909

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN KIRJAPAINOSSA

Katajainen kansa — koetin, tuonnoisina vuosina, sitä kuvata semmoisena kuin olin sen nähnyt; koetin kuvata sitä semmoiseksikin kuin olisin tahtonut sen ihanteenani nähdä, ja luulin sen itsensäkin tahtovan.

Se oli silloin.

En tiedä enää täysin, mimmainen se nyt on, enkä mimmainen se nyt itse tahtonee olla. Tietäneekö aina itsekään. Mutta sen tiedän, että tahtoisin sen yhä olevan se, minä sen silloin näin ja miksi olin tahtonut sen ihanteenani nähdä.

Sentähden olen pannut nämä vanhat haaveja mielikuvani hänestä uudessa kehyksessä uudelleen näytteille.

...the ...
...the ...
...the ...
...the ...

...the ...
...the ...
...the ...
...the ...
...the ...
...the ...
...the ...
...the ...

...the ...
...the ...
...the ...
...the ...

...the ...
...the ...
...the ...
...the ...

...the ...
...the ...
...the ...
...the ...

KATAJAINEN KANSANI.

Ei ole suinkaan sattuman oikku, että juuri me suomalaiset olemme tänne Suommenniemelle pysähtyneet ja täällä näihin päiviin saakka pysyneet.

Täällä on kyllä käynyt muitakin maan haussa. Mutta ne ovat joko läpi pihan ajaneet taikka kääntyneet veräjän suulta takaisin. Lappalaisen kynnet eivät saaneet erää Suomen kamarasta, ja pulkissaan poistuivat he vähitellen sinne, missä elatus kasvaa heille itsestään. Ruotsalaiset ottivat haltuunsa rantamaan hedelmällisimmän ruokamullan, mutta kun kahden penikulman päässä merestä tuli vastaan suo ja korpi, niin siihen he seisahtuivat. Mitä itäisiin ystäviimme tulee, niin lienevät kaalimaat ainoat, joita heidän auransa ovat täällä kääntäneet. Ja jos täällä joskus lie hiisiä asunut, niin ovat

ne tyytyneet olemaan kivenheittosilla kirkkojen kanssa, ja siihen uupuneet.

Suomalaiset, ne olisivat kai nekin löytäneet mehevämpiä maita, joissa rieska ja hunaja vuotaa. Mutta heidän halunsa näyttää aina vieneen heitä kuta karuimmille maille. Ihan kuin uhallä he ovat hakeneet kuivia kankaita, veteliä soita ja synkkiä routapohja-korpia.

On niitä, jotka ovat sanoneet sitä pakolliseksi siirtymiseksi muiden väkevämpien tieltä. Minä luulen, että se on ollut esisiemme käytännöllisin kuninkaan-ajatus. He ovat tunteneet omien sivujensa sitkeyden, ja siinä, missä toisten selkäranka olisi rusahtanut poikki, siinä on heidän selkärankansa vain voimistunut. Kuokka on ollut heidän miekkansa ja sillä ovat he valloittaneet itselleen maan, jonka voittajakin on tunnustanut heidän omakseen. Minkä nimellinen hän lieene milloinkin ollut, puhuipa hän ruotsia, tanskaa tai venäjää, lopputulos taisteluista on ollut se, että taisteltanner jäi suomalaisille itselleen. Ulkolaisille uudisasukkaille on se ollut liian kova pähkinä purra. Ja niin se on vieläkin. Jos me ojentaisimme sen vieraille ja sanoisimme:

»tuoss' on . . . tule ja ota!» — niin ei hänessä kuitenkaan olisi sen ottajata.

Sentähden me kaikesta huolimatta saatamme istua jotenkin rauhallisina ja mitään hätäilemättä, »vaikk' onni mikä tulkohon». Me saatamme tyynesti kuunnella taivaan tuulien huminata, niinkuin kataja kivisellä mäellä. Ylä-ilmoista iskevä ukkonen mursertaa pirstaleiksi korpikuusen, mutta katajikkoon se tupsahtaa voimatonna. Sotaratsut ajavat siitä ylitse ja kanuunavaunujen rattaat saattavat taivuttaa sen maata myöten. Mutta kataja ei katkea. Ei synny verihaavaa, ei tule luun vikaa. Kun meteli on ohitse, ojentaa pieni puu lyhyen jäntevän vartensa ja oksa risahtaa oksalle: »kasva sinä sinnepäin, minä kasvan tänne». Eikä kestä kauvan, ennenkuin on jo jalkain jälki ja pyöräin uurtama ura peitossa. Ja kun yliajaja huomenna hakee eilisiä jälkiään, ei hän enää niitä löydä. Tie on kasvanut umpeen ja katajikko näyttää koskemattomalta.

Niiden meidän veljemme viljelyksiin, jotka ovat asuinsijoikseen hakeneet pehmeämpiä peltomaita, ovat uurrokset tunkeutuneet syvemmälle. Mutta juuri se, että me valitsimme kovimman kallioniemekkeen, jossa ainoastaan meidän kaltaisemme kata-

jat voivat kasvaa, se oli meidän suurin viisautemme. Se Mooses, joka meidät tänne luvattuun maahan johti, hän ymmärsi sen sitkeyden voiman, joka piili hänen kansansa katajuudessa.

1891.

KOTIIN.

Ihminen on usein mielentilojensa heiteltävänä. Ne tulevat, nuo hänen »tuulensa», puhaltaen milloin sieltä milloin täältä. Ne menevät samaa tietä, jatkaen matkaansa, ja ainoa, minkä heistä saa selville, on heidän humunsa. Kenties tottelevat he joitain lakeja, mutta ne lait ovat vielä yhtä hämähäät kuin ilmapirtain. Ainoastaan arveluina ne tunnetaan ja niiden tutkijat, sielutieteilijät, panevat ehkä yhtä paljon omiaan kuin allakantekijät ja Falbit.

Turhaan saat kysellä pohjoismaalaiselta, minkätähden hän yhtäkkiä päättää jättää etelän päivänpaisteiset rinteet, miksi hän heittää Seinen vihreät rannat, Pariisin viehättävät puistokadut ja sen ihanat ympäristöt. Hän ei osaa sitä selittää, hänelle iski se päähän, hän »sai halun», hänelle »tuli se tuuli».

Ilman itselleenkään ymmärrettävää syytä alkaa häntä tukehuttaa se ilma, jonka suloi- sessa lämpimässä hän oli loikonut kuin lat- sarooni ja ollut onnellinen ja tyytyväinen ja päättänyt ikänsä sillä lailla elellä. Suuren kaupungin elämä, vaikka se on kiihkeimmil- lään, hienoimmillaan ja hauskimmillaan, häntä kyllästyttää. Ja vieraan maan vih- reän himmeät metsät, joiden jokaisesta lehvästä tuoksuu unettava hekkumallinen rauha, alkavat yhtäkkiä kuin etoa sydäntä.

Hänestä tuntuu siltä kuin olisi hän elä- nyt kauvan vedellä ja leivällä, ja hän kai- paa suolaa. Vaikka hänestä olisi ollutkin kaikki turhuutta, on hänelle nyt kotoisen lammin loiskina tärkeintä maailmassa. Hä- nen täytyy saada sitä kuulla, ja kuulla käen kukuntaa ja peipposen kiihkotonta viser- rystä. Ja nähdä sihisevän lehdon sisästä sekä viattoman, neitseellisen koivun että totisen, ruskean petäjän rungon.

Miksi se on tarpeellista? Siihen ei hän voi vastausta antaa. Hän vain tuntee ne väreet ruumiissaan eikä voi niitä vastus- ta. Ja niinkuin muuttolintu löytää itsensä siiviltään, niin löytää hänkin odottamattaan itsensä matkalla kotiaan kohti.

Sama kiihko, mikä hänellä oli kotoa pois, sama se häntä nyt sinne kiidättää takaisin. On kuin olisi solmu sydämessä, joka ei laukea ennen kuin oman maan ranta on hänen edessään. Vaunun ikkunasta vilahtelevat Reinin rannat aamupäivän paisteessa, vihertävät kaukaiset metsiköt, ja illalla vilkkaa tulia suurista kaupungeista. Hetkeksi herää vielä halu jäädä, siellä olisi niin paljon näkemistä ja oppimista. Mutta se tunne on vain kuin hetkellinen laskeutuminen linnun lennossa. Seuraavana hetkenä oikeaa mielen mutka, ponnistetaan toiset puolet ylemmä, ja matkan suunta jää muuttumattomaksi.

Päivät ja yöt kuluvat matkalla omituisessa huumauksessa ja puoli-horroksissa. Ainoastaan silloin tällöin liehauuttavat epämääräiset arvelut noita raskaita, sumuisia uutimia, jotka muuttautuessa oloista toisiin laskeutuvat aivojen ympärille. Onko siellä mitä muuttunut? Esiytyyköhän isänmaa edukseen? Kestääköhän se vertailun? Tuntuukohan se kovinkin kolkolta? Lähtiessä oli siellä niin sievää ja somaa, tyyntä, rauhallista ja puhtoista, välistä melkein mainiotakin. Olikohan se vain siksi niin, ett'ei ollut muuta nähnyt?

Pohjoisesta käy vastaan kylmä tuuli ja sanomat tietävät halloista kotimaassa ja uusia yhä odotetaan idästä. Ja tulijankin mielentilain »tuuli» alkaa kammeta pois entisiltä sijoiltaan. Se leyhyttelee muistoja Meudonin metsistä ja St. Cloud'n kukkuiloilta, jonne näkyi puitten lomasta koko Pariisi valkoisine huoneineen, ruskeine kattoineen, korkealle kohoavine rakennuksineen ja sopusointuisine torneineen. Muistuvat mieleen paluumatkat maalta Seineä pitkin pienissä laivoissa, jotka laskivat yhden silta-kaaren alta toisen alle ja joissa matkustajat juttelivat keskenään iloisesti ja hilpeästi.

Hetkinä tuollaisina ja monina muina samanlaisina oli ollut kotimaa mielestä niin kaukainen ja köyhä. Sekin, minkä oli ennen luullut voittamattomaksi, sen ihana luonto, se näytti voitetulta. Mitäs oli se kaikki tämän täyteläisen ja uhkuvan rinnalla! Heidän maansa on luonnon suosima, kaikkialle näyttää riputellun kerros mehukkaampaa multaa, voimakkaampaa ja tehoisampaa maata, ja kalliotkin ovat jalompaa, kauniimpaa kiveä. Ympäristö ja elämänlaatu saa heidän verensä vilkkaampaan liikkeeseen, nerostuttaa rodun ja kohottaa kaikkialla ymmärryksen ja älyn keskipinnan.

Jota vastoin siellä kotona päivä paistaa vinosti ja kylmästi. Maanala on raaka ja hedelmätön, kasvullisuus vain hiukan vaivaiskoivua ylempänä, ihmiset raskaita ja uneliaita, ja heidän älynsä keskinkertainen, näköpiiri ahdas.

Kääntyisinkö pois, palaisinko takaisin?

Koko Suomenlahti on sumussa. Laiva hapuilee suuntaansa, huutelee yhtämittaa torvellaan ja haihtuu joskus oikealta tieltään, jonka vain vaivoin taas löytää. Ensimmäiset kaljupintaiset kalliosaaret kohoa-
vat vedestä. Ja ensimmäinen tunne on niitä nähdessä pelko joutua karille kalliin ulkomaisen lastin kanssa.

Vihdoin löytyy väylä ja yön hiljaisuudessa ohjataan laiva satamaan kahden kalliokielekkeen lomitse, niinkuin varkain hii-vittäisiin. Kaupunki nukkuu, ei näy muita tulia kuin himmeä tuike Seurahuoneen ikkunoista ja Nikolainkirkon valaistu kellotaulu, jota ei näytä kukaan tarvitsevan. Ainoastaan muutaman isomman laivan mastot häämöittävät talojen yli taivasta vasten, ja laivasillassa on siellä täällä vain kiinni joku halkoproomu.

Ei ole ensi vaikutus kotimaasta edullinen. »Kappelissa» istuu vielä muutamia tuttavias

— syömässä. Muut ihan entisensä näköisiä, paitse muuan, jolle on sitten viimeisen kasvanut parta pitemmäksi. Ne ovat »fennoja» ja nuo tuolla toisaalla ovat kai »svees-sejä», ja kun kuulee puheita, niin ovat esillä vielä ne vanhat toivottomat pikkuasiat, »Herää Suomet» ja virkanimitykset. Yhäkö vielä vain samat jauheet samassa myllyssä! Mutta ehkä on tämä vain satunnainen »tuuli», omatekoinen mielentila, syntynyt siitä, ett'ei oikein käsitä olevia oloja.

Huomenna se onkin taas muuttunut. Usma on haihtunut ja tuo niin järkevän kirkas pohjolan aurinko paistaa yli kaupungin. Satamassa kimmeltää virkeä aamulaine, meri hengittää maihin tuoretta suolaansa, väkeä vilisee torilla, raitiotien kello antaa merkkejä taukoamattomasta liikkeestä ja laivain vipukoneet ovat vinkuvassa työssä.

Kappelin edustalla puhalttaa suihkulähde. Huonerivi Esplanaadin varrella muistuttaa suurta kaupunkia ja yleisö tekee vaikutuksen eurooppalaisesta.

Seisovathan siinä jykevinä ja totisina seinaatti ja yliopisto. Samassa kihermässä kohoavat oma säätyhuone ja oma pankki. Niillä on kaikilla pohjana Suomen kova harmaakivinen kallio, joka ei murene mereen,

vaan ajaa askel askeleelta sen aallot yhä kauvemmaksi takaisin.

Kaikki on tosin pienoiskokoa, mutta se on omaa ja lujatekoista. Me pureudumme kuin kanervikko kynsin hampain kiinni maamme kamaraan. Sille, joka tahtoisi meitä siitä irti kiskoa, jäisi vain helpeet käteen, mutta juuret piiloutuisivat uutta itua tekemään.

Ja kun sen tietää ja kun näkee taas päänsä päällä tuon rauhallisen, haalean sinisen taivaan laen, niin silloin ei Suomi tunnu heikommalta eikä sen tila toivottomammalta kuin muunkaan maailman.

1891.

MAAN SYDÄMMEEN.

Pääkaupunkimme on kyllä kaunis ja sopiihan meidän ylpeillä, kun ulkomaalaiset sitä kehuvat ja ovat siihen ohikulkiessaan ihastuneita. Mielellämme me itsekkin siitä sanomme, katsellessamme esplanaadimaisemaa, että se tekee meihin eurooppalaisen vaikutuksen. Tuo palanen Katajanokan sillalta Uuden Teatterin nurkalle ei ainoastaan muistuta, mutta todella onkin palanen ulkomaata. Rakennukset ovat yhtä kauniit ja siistit kuin suurten maailmankaupunkien hienoimmissa osissa, katurautatiellä on mieltä virkistyttävä liikkeensä, on kauniita, somia ajokaluja, on katukahviloita isoine ikkunoineen, ja ilma korkeiden talojen välissä heloittaa yhtä läpikuultavana ja hurmaavana kuin konsanaan Pariisissa.

Ihmisvirta kykenee jo sekin kilpailemaan täyteläisimpien kanssa. Bulevardikävelijäin veltto verkkaisuus on täällä vain suoma-

laista hitautta. Tuolla täällä tapaa jo kasvoja, jotka ovat kulttuurin hienontamia ja joskus tulee vastaan nainen, joka kantaa pukuaan moitteettoman pariisilaisesti. Onhan siinä yleismaailmalliselle mielelle aihetta iloon ja ylpeilyyn, varsinkin kun korvaa tuon tuostakin koskettaa vieraan kielen so- rahdus ja se johtaa muistoon suuret »sivis- tysmaat» sekä lännessä että — idässä.

Mutta välistä tuntuu siellä Helsingissä niin turvattomalta. On sittenkin niinkuin ei olisi oikein kotonaan, niinkuin olisi ympärillä enemmän vierasta väkeä kuin omaa sukulaista rotua. Siellä on niinkuin ulko- maailman suuren meren rannalla, jonka luotettavuus on aina epävarma ja joka rantamaisemansa niin helposti voi muuttaa näköisekseen.

Ja sentähden sieltä aina tuon tuostakin tekee mieli pois, näkemään perin kotimaisia maisemia, kuulemaan kieltä, joka sori- see omaa metsäpuron sorinataan ja katsele- maan kasvoja, joissa ei ole ulkolaista sekoi- tusta. Tekee mieli maan sydämmeen.

Se alkaa melkein kohta, kun Helsingin asemalta lähdettyä ovat lakanneet rautatie- vaunuja valaisemasta radan varrelle syty- tetyt sähkötulet. Ollaan jo metsässä mel-

kein samalla, synkkä sydänmaa on kahden puolen tietä ja puut seisovat jäykkinä ja hiljaisina lumihuntujensa sisässä. Vielä kilisevät isommilla asemilla kannukset ja santarmit ylläpitävät sotakuria. Venäläisiä sotamiehiä pilkistää huuruisista ikkunoista ja sieltä sisästä pölähtää oven avautuessa tupakan savua ja vierasta kansallisuutta. Mutta ne jätetään menemään Pietariin päin ja me nousemme suoraan kotiseutuja kohden.

Tuntuu kuin olisi niin hyvässä suojassa keskellä lumista seutua, jota myöten kulkiessa ei kiirettä pidetä. Sitä katsellessa ja sivuuttaessa noita metsätorppia, joita ei hangen keskestä erottaisi, ell'ei savukiemura kohoisi puitten lomitse kirkkaalle taivaalle, unohtuu vähitellen se, mikä pitkin vuotta on mieltä painanut. Tuonne ainakaan ei vieras voi tunkea, ja semmoisisissa se säilyi ennen vanhaankin isonvihan aikoina tulevan sukupolven siemen. Ja kun rantakaupungit etujensa vuoksi ja olojen pakosta muuttivat mielensä ja kielensä epäkansallisiksi, niin kasvoi korven pinnassa noita »suuria» kyntömiehiä, joiden selkäpiissä oli suomalaista sitkeyttä ja joiden aura käänti oman mullan päällepäin.

Asemilla liikkuu maakansaa lapikkaissa ja lammasnahkaturkeissa. Heidän vaatteensa ovat samaa kuosia kuin heidän vuosisatojen kuluessa kehittynyt murteensa, joita kumpaakaan ei ole rautatie saanut muuttumaan. Niinkuin suuren suon pohjavesi kaivautuisi ratapenkereen alatse, jos sille ei oja kaivettaisi, niin on kielikin puhkaiseva väylät kansan ajatuksille, jos sitä koetettaisiin tukkia siinä, missä on sen luonnollinen kulkupaikka.

Nuo harmaat olennot, ne näyttävät niin rauhallisilta kuin tervaskannokko syysmyrskyjen raivotessa. Ei heihin pystynyt sekään kieli, joka heille toi heidän uskontonsa; pysyisikö sitten se, joka tahtoi heiltä sen viedä.

On täällä sitten tien päässä pikku kaupunki, niinkuin kosteikko korven keskessä. Ympäristön alkuperäisyys ja omituisuus on kuin yhteen paikkaan keskittynyt. Sitä piirittää totinen havumetsä, jonka humina kuuluu joka taloon ja sinne tuovat joka haaralta viittatiet, talonpojan i t s e n s ä auki ajamat pahimmankin ummen aikana. Alhaalla jäällä soivat aisakellot, ja hiljaisina iltoina seisahtuu yksinäinen kadulla kulkija niitä hellällä liikutuksella kuuntelemaan, taas pitkien aikojen kuluttua.

Kadut täällä ovat kuin kaupungissa, mutta

talot ovat kuin huviloita tai herraskartanoita maalla. Ne ovat ryhmittyneet kirkonkyläksi tuomiokirkon ympärille, jonka valkoinen torni hohtaa jo kauvaksi tulevan silmään. Se on ollut tuo Herran huone aikoinaan, entisinä vainovuosina, vihollistenhevostallinakin, mutta jäljet siitä sen seinässä vain kasvattavat hartautta kansan mielessä.

Kirkon edustalle on pystytetty suuren isänmaan sankarin muistopatsas. Hän seisoo siinä, tuo pronssitettu mies, harmaakivisellä jalustallaan, joka on lohkare hänen kotimaansa kalliosta. Rauhallisesti, mutta jäykästi katsoo hän itää kohti, jonka tuimat tuulet eivät saa hänen luomiansa laskeutumaan, sillä hän on seisonut päin pahempiinkin aikoihin — eikä ole väistynyt.

Tornikello soi kuutamoisena yönä kahta toista ja uusi vuosi on alkanut. Täällä maan sydämessä, keskellä hiljaista maisemaa ja viattomuutensa unessa levähtävää kansaa, ei sen soitossa ole pahan aavistuksen kamottavaa sivusointua. Se on kuin kaiku tämän kansan hyvän omantunnon äänestä, ja siksi tuntuu sitä kuunnellessa niin turvalliselta.

Kuopiossa 1 p:nä tammik. 1891.

ISÄNTÄ JA MÖKKILÄINEN.

Suomelan mökissä, kaukana Saimalammin rannalla, oli surullinen aamupäivä. Asukasten mieli oli synkeä ja he istuivat pitkän aikaa ääneti pirtissään, tuijottaen eteensä mitään virkkamatta. Olisi ollut kevättöille lähtö, aurinko paistoi ja tuvan takana tuoksui koivu hiirenkorvalla. Pelto oli tuoreella mullalla, hevonen seiso i auroineen vaon päässä ja siemensäkki odotti suu auki eloaitan ovella.

Mutta ei tehnyt miesten mieli lähteä kylvöksille, ja emäntä oli unohtanut laskemasta lehmänsä laitumelle, niinkuin oli ollut aikomus tänä aamuna.

Sillä oli tullut kirkonkylästä sana, joka kertoi:

— Pahalla tuulella on nykyään Venäen niemen pohatta. On uhannut ensi köyristä lähtien ottaa haltuunsa mökin. »Pois pitää siitä nykyisten eläjäin. Se Suomalainen on

jo liian kauvan elellyt meidän maalla. Hakekoon itselleen uudet asuinsijat.»

Syytä ei ymmärretty tähän mielen muutokseen. Aina oli eletty hyvissä väleissä isäntätalon kanssa. Arennit oli maksettu säännöllisesti ja päivätyöt tehty ajallaan. Ja jatkoksi edellisille puheluille mutisi mökin mies:

— Tässä kun on korpia raadettu, tehty niittyä, perattu peltoa, kuivattu soita ja rämeitä. Hallan paikka tämä oli, kun tänne isävainajan kanssa tultiin ja kituen tässä ensi vuodet elettiin. Ja nyt kun on paikka kovennut ja kun alkaa saada viljan vaivoistaan, nyt se aikoo sen ottaa. Eikä taida tässä toivo auttaa. Sen se on tehnyt muilekin mökkiläisilleen.

Mutta hänen vaimonsa ei uskonut uhkausta todeksi:

— En uskoisi vielä sittenkään, vaikka sen omin korvin kuulisin. Eikös ollut sanonut Venäenniemen vanha vaari ukollesi: »Saat Suomalainen Saimaan rannan seudut viljelläksesi, mene sinne, kaada kaski, rakenna pirtti ja ensimmäiset kymmenen vuotta saat verotta viljellä. Jos sen ajan umpeen mentyä alat hyötyä, niin tule pääpaikalle päivätöitäsi tekemään ja maksa neljännekset

viljoistasi.» Ja kättä lyödenhän oli pirtin perälasin alla tämä liitto vahvistettu.

— Ne oli niitä aikojaan ne, ja nyt on toiset. Jos tahtoo meidät tästä häättää, niin ei auta itkut eikä valitukset. Laki on sillä puolellaan ja jos äityy, niin ei ehkä maksa rakennuksistakaan.

Eukko ei ottanut ymmärtääkseen. Hänellä, niinkuin vaimoväellä tavallisesti, oli omat alkuperäiset käsityksensä laista ja oikeudesta.

— Laki! matki hän. Emmekö me ole yhtä laillisia haltijoita tässä kuin hänkin? Itsekö hän olisi käynyt tätä korpea kyntämään? Jos ei meitä olisi ollut, niin min-kähän näköinen olisi tämä tienoo tätä nykyä? Sitten ja karhujen laitumena sen sijaan kuin viljeltävänä vainiona. Mitähän vaivaa hän on nähnyt, ottaakseen nyt meiltä töittemme hedelmät? Hänenköhän hikensä tässä on vuotanut vai meidän?

— Sitä ei kysy se, jolla on valta puolellaan.

Mutta emäntä jatkoi, käsittäen asiat omalla tavallaan:

— Se ei ole kaikki tämä muuta kuin talon nuorten miesten yllytystä ja miniäin kateutta. Elävät siellä pääpaikalla liian

ylellisesti. Mutta minä uskon vanhaan isäntään ja hänen isänsä sanaan.

Ja sen sanottuaan meni hän pirtistä pihalle, aukasi navetan oven ja laski karjansa laitumelle. Sen tehtyään palasi hän takaisin pirttiin ja kun näki miehensä ja poikansa yhä istuvan alla päin, sanoi hän:

— Ja vaikka nyt mikä tulkoonkin ja vaikka veisikin vieras kerran vielä talomme, niin ei ole vielä vienyt. Eikä auta istua siinä ja huokaillen hukata poutaista päivää; menkää askareillenne miehet, minä menen omilleni.

Vanha Suomalainen heräsi synkistä mietteistään ja sanoi pojalleen:

— Käy kylvökselle, Tuomas. On sitä kovempaakin koettu, kun karhu kaatoi karjan ja pakkanen pani viljan. Ehkä muuttaa Luoja vielä miesten mielet. Minä tulen jälestä siemensäkin kanssa. Kävihän miten kävikään, kylvöt ovat meidän kylvettävät... niitti sitten kuka niittikään.

Ja pitkän helteisen päivän asteli ukko edestakaisin pellollaan ja poika siementi jällen aurallaan — niinkuin olivat jo monta monituista kertaa ennenkin tehneet.

1891.

IDÄN HALLA.

Halla tulee tavallisesti pohjoisesta päin, mutta ei kuitenkaan aina. Joskus kuulee puhuttavan halloista, jotka tulevat idästä.

Eräänä heinäkuun iltana viime kesänä istuimme isännän kanssa ulkoporstuan penkillä. Hän oli tullut heinäniityltä, laskenut haravan tikapuita vasten ja näytti olevan huolekas ja totinen.

»Olisihan tämä hyvä paikka muuten», jatkoi hän puhettamme, »paraita maita koko pitäjässä niin niittyjen kuin karjanlaitumen ja kalavedenkin puolesta. Olettehan sen itsekin nähneet, että paikat näyttävät lu-jilta, kun pellot ovat järven niemessä ja vettä on etelässä ja lännessä eikä Pohjois-vuori tuolla päästä pakkasviimoja puhaltamaan. Mutta vaikka tämä on näöltään näin herttainen ja vaikka tavalliset hallat

ajavatkin ohitse, niin täytyy aina kulkea alituinen vilun pelko rinnassa.»

»Tällä paikalla panee idän halla.»

»Silloin kun ei aavistakaan, niin nousee se piilostaan, huokuu useamman kerran kesässä kylmää vainioille ja viepi vähitellen koko vuoden elämisen.»

»Siinä on tuossa takalistolla suuri rajaton korpisuo, joka alkaa haka-aidan takana, ja sen se on syy kaikkeen. Sen soppiin ei ole koskaan päässyt päivä paistamaan, ja sen pohjalla asuu ainainen sulamaton routa. Eivät auta kuumimmat kesätkään. Niinpian kuin tuuli kääntyy itään ja yöksi tyyn-tyy, niin on aamulla kaikki kuurassa. Eikä sitä tiedä, milloinka sieltä alkaa halla nousta. Se on noussut keväällä arimman oraan aikana, se on ilmaantunut heilimoidessa ja voinut tulla vielä silloinkin, kun maitojyvä on hennoimmillaan. Ja niinkuin sanoin, sitä ei tiedä, milloinka se tulee. Nytkin on tuuli asustanut koko päivän idässä ja huomenna saattaa olla mennyttä kaikki. Kun olisi edes siksi odottanut, että olisi saanut osankaan kuhilaalle.»

»Tähän kun tuli meidän suku tuolta itä-pitäjistä soiden poikki ja sydänmaiden halki, niin nähtiin tämä rehevä järven ranta, sii-

hen ihastuttiin ja tehtiin tämä talo. Mutta yli järven olisi pitänyt soutaa ja loitota lännemmäksi meidän niinkuin muidenkin. Mutta se oli se oma tyhmyytemme.»

— Vaan ettekö voisi asettaa suota viljelyksen alaiseksi, kuivata hallanpesää ja koventaa paikkaa?

»Mikäpä sen pohjattoman hetteen kuivaa ja perkkää satavuotisen korven. Siihen ovat liian vähäiset tämän talon varat.»

— Ettekö ole pyytäneet apua hallitukselta?

»Eivät näy hallituksen huolet ulottuvan idän hallain häättämiseen. Suo on liian suuri, ovat sanoneet valtakunnan viisaat. Siihen menisivät maan kaikki varat eikä yhden talon hyöty vastaa niin isoja uhrauksia. Koettakaahan tulla toimeen, ehkä sitten saatte apua, kun ensin ovat Pohjan suot peratut, jotka tätä nykyä ovat hallituksen huolena, ja rukoilkaa Jumalaa, että hän antaisi teille suotuisempien tuulien puhaltaa.»

— Oletteko rukoilleet Jumalaa?

»Liehän tuota sitäkin. Ja välistä pitääkin lomaa. Mutta ei se näy enää kuulevan nykykansan valituksia. Ei ole sitä kuunkäännettä ollut tänäkään kesänä, ett'ei olisi

itäsuon vilu vikuuttanut milloin mitäkin toukoa. Ja nyt näkyy aikovan viedä viimeiset. Jos yöksi tyyntyy, niin on men-
nyttä viimeinenkin vilja.»

Alakuloisena hän istui siinä ja hänen surullisten kasvojensa ulkopiirteet kuvastuivat mustina ja synkkinä idän taivasta vastaan, jonka kalpealla, kylmällä rannalla piipotti jäykkä, matala kuusimetsä.

En osannut häntä lohduttaa ja mitä se olisi auttanutkaan, sillä yöksi lakkasi tuule-
masta, itäsuo teki tehtävänsä ja pani sen, mikä kesäisiltä halloilta oli panematta jää-
nyt.

1891.

KURJALAN RANNALLA.

Matala, liejupohjainen sydänmaan järvi, johon soilta valuu mustat, mutaiset vedet. Rannoilla kasvaa paksu ruokkoamaton kaislikko niinkuin suuri siivoton parta ja jättää ainoastaan keskelle silmäkkeen selvempää vettä.

Sataa tuhuttaa harmaalta, likaiselta syys-taivaalta. Luhtaniitty on metsän reunaan saakka vesillä. Metsä on aukomatonta korpea, kaikki puut ovat yhtä korkeita, piipottavia, ohdakkeisia kuusia. Metsän niemekkeessä on lato ja harmaa heinäpieles. Ladon nurkalla kasvaa yksinäinen, karsittu petäjä ja sen kylessä on pyöreäkitainen telkänpesä.

Kaukana korven yli häämöittää sateen sisästä harjanne ja harjanteen selällä on haamuja talosta, jonka torppa lienee tämä asumus tässä vähän kuivemmalla ylännteellä,

mihin toi minut tuo likainen karjanpolku korven sisästä.

Tuossa ovat talli ja navetta ja aitta ja maan sisään painumaisillaan oleva pirtti. Katot ovat tuohesta ja turpeesta ja ikkunassa on toinen puoli pärettä, reikä rievulla tukittu.

Ruispelto on sängellä, liinamaalla on korvo kumollaan ja aidalla riippuu hallan panemia perunanvarsia. Ei näy ketään, missä lienevät asukkaat, ovi on ulkoapäin pönkitetty.

Vetelä tie vie rantaan, jossa on haiseva liinaliko liejukossa, pesurahi sääret sojoina ilmassa, vanteeton kiulu ja vanha venhe, puolillaan vettä, jossa uiskentelee ongen vapa ja hiiltynyt tervashalko.

Rannalla liikkuu harmaan punainen olen-to: kurja, takkuinen juoksukoira. Näkee oudon miehen seisomassa veräjän suulla, ja säikähtää. Ei haukaha, vaan loikkii häntä koipien välissä pakoon ja retuuttaa mädäntä kalaa ruumista hampaissaan. Varis on istunut aidan seipäässä, se kadehtii koiran saalista, lähtee lentää kahnuttamaan jälestä ja päättyy tuulen kantamana tuohon karsittuun petäjään ladon nurkkauksessa.

Ilta alkaa jo hämärtää, vielä on kierretävänä järvi ja taloon tuonne mäelle on

kaksi neljännestä korpea kulettavana. Vaatteeni ovat likomärät, kengistä tirskaa ilmi-
vesi ja käsiä palelee. Rätkii jo räntää kas-
voihin, tuuli ravistelee puoleksi lahonnutta
pisteaitaa ja soittaa surkeasti valittaen pys-
syni piipun suuta korvan juuressa.

Tuvan seinämällä tahdon panna tupakan.
Taskusta sattuu käteeni palanen vanhaa
sanomalehteä. Päivän määrä on poissa,
mutta siinä on alku uutiseen: »S u r k e a t
o v a t a j a t tätä nykyä Suomessa. Ala-
kuloisuus täyttää mielet ja . . .» Jatkoa ei
ole eikä sitä tarvitakaan.

1891.

NUORUUDEN UNELMA.

Jospa tulisivat vielä joskus takaisin ne ihanat ajat, jolloin isänmaan onni kajasti niin kirkkaana ja toivehikkaana edessämme, jolloin sen tulevaisuutta ei johtunut mieleenkään epäillä! Ei koskaan sen jälkeen, ei edes innostuneimmissa ylioppilasjuhlissakaan ollut varmuus kaikesta niin vankka kuin noina viimeisinä koulupoikavuosina, tuolla kaukaisessa, pienessä maaseutukaupungissa.

Se oli neitseellisen ihana se niemi, joka luikerti ulos Kallaveden keskeen ja jonka nenässä me istuimme nuo valoisat keväiset yöt ja haaveksimme avosilmin viattoman mielen unelmia.

Nukkui koko kaupunki salaperäisen Puijonmäen varjossa, jonka taaksi aurinko jo oli laskeutunut, ja rantatalot ja valkoinen kirkontorni kuvastuivat tyynen Kuopionlahden pintaan. Hiljainen, sileä laine vain

silloin tällöin huokasi kuin nukkuva, joka näkee hyviä unia, näkymätön lahorastas sirautteli lehdettyvän koivikon sisästä, ja öisten soutelijain venheistä soi vesiä myöten kaihoisan kansanlaulun sävel.

Emme olleet isänmaastamme muuta nähneet kuin kotiseudun ja tämän pienen kaupungin ympäristöineen. Mutta me tiesimme, että se oli samallaista muuallakin, me kuvailimme saman taivaan kaikkialle ja kaikkialle nuo kukkulat, nämä niemet ja nuo uinailevat saaret ja tyynet ulapat. Me näimme Suomen niemen ulkonevan epämääräisen suuresta itäisestä mantereesta, kiilautuvan kuin uljaan laivan, kokka eteenpäin, pyrkimässä läntisiä maita kohti. Se tunki pitkälle merien keskeen, eteni joka vuosi ja niinkuin tätä nientä, tätä W ä i n ö l ä n-nientä, sy-leilivät Kallaveden selät, niin halailivat koko Suomenkin niemen rantoja nuo suuret Itämeren lahdet.

Tänne olimme me tulleet, auringon ohjaamina itämailta, läpi erämaiden ja lumisten aavikkojen, olimme valloittaneet itsellemme oman maan ja sen asuttavaksemme viljelleet!

Me innostuimme, nousimme kukin kivillemme, osoittelimme vesiä ja mantereita ja

puhkesimme maamme mainetta vuorotellen
ylistelemään:

— — — — —
Me kättä voimme ojentaa
Ja vettä, rantaa osoittaa
Ja sanoa: kas tuoss' on se
Maa kallis isäimme.

— — — — —
Äänisjärvi, Pohjanlahti,
Auran rannat, Ruijan suu,
Siin' on suomalainen mahti,
Jok' ei oo kenenkään muun,
Tällä maalla sa oot vahti,
Elä ääntäs halveksu!

— — — — —
Noin me lausuilimme. Mutta vielä me
siitäkin rajamme laajensimme ja loimme sa-
malla Suomen tulevaisuuden jättiläisen suu-
reksi.

Suomenmaa on niinkuin Kreikanmaa en-
nen ja Suomen kansa on toinen kreikan-
kansa! Eikö meillä ole saaristomme niin-
kuin heillä oli arkkipelaaaginsa? Emmekö
ole voitollisesti taistelleet ylivoimaa vastaan
niinkuin hekin! On meilläkin ollut Thermo-
pylaija ja Salamis, ja olemme mekin pelas-
taneet länsimaisen sivistyksen!

Heillä oli Homeros, ja meillä on Kalevala!
Mutta meidän sankarimme taistelivat suu-
remman asian puolesta kuin heidän! Aga-

memnon, Menelaos ja Akilles taistelivat ryöstetyn naisen puolesta, mutta Wäinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen taistelivat ryöstetyn Sammon. Nuo valloittivat kaupungin ja hävittivät sen, nämä vapauttivat valon Pohjolan kivimäestä. Nuo käyttivät miekkaa, nämä sanan voimaa!

J a s a n a n v o i m a l l a m e kerran vielä mekin maailman valloitamme!

Kreikkalaisten mahtavuus ei ollut ainoastaan heidän sotaissä urotöissään, vaan vielä enemmän heidän taiteessaan, heidän kirjallisuudessaan, heidän henkisessä suuruudessaan!

Ja siinä olisi oleva meidänkin!

Suomenkieli on voimakas ja miehekäs ja kaikumaan kirkas niinkuin kreikankin kieli! Ja sen avulla me luomme kirjallisuuden, joka on tunkeva tieltään kaikki muut, me luomme suomalaisen sivistyksen, uuden uutukaisen kulttuurin, joka on voittava nuo vanhat ja kuluneet. Me levitämme aattemme kauvas länteen, me läpitungemme kaikki kansat, meidän katsantotapamme vaikuttavat uskontoihin ja kieleemme perusteella syntyy uusia kieliä. Vanha maailma on kuihtumaisillaan, se tarvitsee uudistusta ja puhdistusta, se on kaavoihinsa kangistu-

LAIVA LUMIMYRSKYSSÄ.

On ankara lumimyrsky, välistä peittyy meri ja taivas sakeaan sumuun, välistä pyyhkäisee myrsky lyhyeksi hetkeksi pois pilvet, jolloin vilahtaa kirkasta taivasta ja joku tähti tulee näkyviin. Laiva keinuu aalloilla laitatuudessa, joka puhaltaa ulkoa pimeältä ulapalta ja murtaa tuon tuostakin aallot vihaisiksi vaahtopäiksi vedenalaisilla salakareilla.

Luotsi kulkee kahakäteen ahtaalla komentokannella ja tähystelee huolestuneena milloin kallioita ja kareja, milloin taivasta. Hän ajattelee ääneensä:

Mikä ihme tässä on? Onko tässä joitain uusia salaisia merivirtoja, joita en tunne? Onko vika peräsimessä vai onko se kompassissa? Vai onko koko laiva loihdittu?

Luulinhan tuntevani reitin, jota olen satoja kertoja ennen kulkenut lumimyrskyssäkin ja päässyt siitä onnellisesti ulos. Pitäisihän minun löytää umpisilmässäkin väylä

ja osata ulkoa merkit ja maat. Väylähän on se vanha kuninkaanväylä ja merkit ovat olleet ammoisista ajoista paikoillaan niemien nenissä ja kallioiden kärissä. Olen jo kauvan turhaan tähystellyt. Onko joku tahallaan hävittänyt reimarit, vai myrskykö ne on vienyt? Onko se lumi, joka tekee maat tuntemattomiksi? En tunne ainoatakaan kiveä enkä kalliota, ja maat ovat muodoltaan oudot ja oudoilla paikoilla. Olen varmaankin tullut väärille vesille...

Ainoa, minkä eroitan lumipyrystä, on suuri matala manner tuulen alla, jonne myrsky minua kantaa yhä lähemmä. Ei se vain liene se Pahanrannan maa, kaikkien merenkulkijain kauhu ja monen merimiehen hukka. Vaan johan minun olisi aikoja sitten pitänyt olla siitä ohi, jo sen viimeisestä niemestäkin. En voi ymmärtää tätä muuten kuin että olen jollain selittämättömällä tavalla kantautunut kauvas kaakkoon suunnasta, joka oli asetettu lounaiseen. Muuten olisi minun pitänyt jo heti puolen yön jälkeen olla selvillä vesillä.

Mutta kuinka se on voinut tapahtua? Olenhan koko ajan ohjannut kompassin mukaan. Olisiko se ruvennut näyttämään väärin? Olisimmeko ehkä kulkeneet sen pai-

kan yli, jossa se suuri uponnut rautainen sotalaiva makaa meren pohjassa? Vai olisi joku ilkiö pistänyt raudanpalan kompassiini? Semmoista on ennenkin tapahtunut — tällekin laivalle. Ehkä ovat laiminlyöneet tarkastamasta kompassiaan satamassa?

On siinä nyt vikaa laivan päällystössäkin. Isännistö vitkastelee tavallisuuden mukaan ja lähettää lastin vasta viimeisellä hetkellä. Kapteeni on vanha siivo nahjus, joka ymmärtää paremmin kauppa-asioita kuin merenkulkua. Molemmat perämiehet pyrkivät hänen sijalleen, kadehtivat toisiaan, koettavat tehdä toisilleen salaista kiusaa kaikissa satamissa, kallis aika kuluu joutavissa kajutakiistoissa, ja sitten täytyy lähteä yön selkään, olipa ilma millainen tahansa. Onhan luotsi laivalla, valantehnyt ruunun luotsi, luotetaan häneen ja — syytetään häntä. Jos laiva ajaa karille, maksaa vakuutusyhtiö lastin ja laivan, pelastusyhtiö saa hyvää ansiota, päällystö kirjoittaa kauniin meriselityksen, jossa jokainen pesee kätensä, mutta luotsi eroitetaan virastaan ja laivan miehistö menettää leipänsä.

Yhä kiihtyy myrsky! Tuossa oli taas kari. Kaikkialla murtuu meri vedenalaisiin

matalikkoihin. On ihme, jos tästä kunnialla selvitään . . .

Kun voisi edes hiljentää vauhtia, voidakseen tarpeen tullessa pikemmin pysähyttää! Mutta silloin kantaisi myrsky maihin. Lie-nee sittenkin parasta . . . (*Hän puhelee jotta in ruorimiehen kojuun, asettuu sitten keskelle komentokantta, puristaen kahden käden kai-teesta.*) Hän luulee olevan parasta kääntää vastatuuleen, suoraan ulapalle. Hän on ehkä oikeassa . . . niillä on mainio vaisto noilla vanhoilla merimiehillä, vaikka eivät ole mitään tutkinnoita suorittaneet. Enhän tunne tätä väylää paremmin kuin sitäkään: vaara on siellä sama kuin täälläkin. Siellä on kyllä merenkäynti suurempi, mutta onhan etu se, että kokka on tuulta vasten.

Saattaahan siellä mastot ja lipputangot mennä, ja kansilasti, nuo tyhjät tynnörit, ehkä täytyy uhrata, mutta (*hymähtää ival-lisesti*) saavathan j o t a i n mantereen rantalaiset — pahimpaan nälkäänsä! L a i v a kyllä kestää, kokka on lujaa tekoa, laidat ovat sitkeät ja kone voimakas. Turvallisempaa on jyskyttää aallokossa vaikka paikoillaankin kuin ajaa täyttä vauhtia salakarien keskessä. Kunniakkaampaa on upota selvällä vedellä kuin ajautua oudoille ran-

noille. Ehkä saamme aamupuoleen jonkun tähdenkin näkyviin, niin että taas saamme suunnasta vihiä. Tähdet ovat aina olleet merenkulkijain varmimpina viittoina. Huomenna kierrämme Pahantahdon niemen ja ohjaamme Hyväntoivon saaren majakkaa kohti. Minä luulen, että ruorimies on oikeassa... Ruori ympäri! *(Laiva kääntyy hiljalleen vastatuuleen. Aallot huuhtovat sitä kokasta perään. Välistä vaipuu se näkymättömiin, välistä keikkuu korkealla laineiden harjalla. Masto murtuu, lipputanko taittuu. Kansilasti vyöryy mereen, joka raivoisasti nielee sen kiljuvaan kitaansa. Taivas kirkastuu hetkeksi ja tähti tuikahtaa pilvien lomitse).* — Minä luulen, että pahin vaara on torjuttu — täksi kerraksi.

1899.

HÄRKÄ JA MUURAHAISET.

Metsässä oli kanervaisella kankaalla pienoinen muurahaispesä syrjässä suurista valtateistä. Sen olemassa olosta ei ole maailma mitään tiennyt, sillä teitä sinne viepiä ei ole ollut muita kuin ne, mitkä muurahaiset itse ovat käyneet. Uupumattomalla innolla rakensivat he huonettaan vuosi vuodelta yhä suuremmaksi ja sen havunneulaista katonharjaa yhä korkeammalle korottivat. Pieniä puutäitä pitivät he lehminään ja elivät aika hyvin tästä karjastaan. Kesäisin tekivät työmuurahaiset pitkiäkin retkiä ympäri maita ja mantereita, mutta talveksi palasivat he kaikki kotiinsa, jota rakastivat yli kaiken muun maailmassa ja nukkuivat rauhallisina sen suojassa hankien alla, aina uutta kevättä odottaen, jolloin taas saisivat käydä tavallisiin toimiinsa käsiksi.

Muurahaiset käyvät paljon sotia keske-

nään ja ryöstävät saalista heikommiltaan. Vaan tämän pienen pesän muurahaiset eivät koskaan toisten tavaroita himoineet eivätkä koskaan toisille muurahaisille pahaa tehneet.

Sentähden he eivät osanneet muiltakaan mitään pelätä eivätkä tienneet itsellään mitään vihollisia olevan. Eikä heidän rauhaansa oltukaan häiritty.

Mutta eräänä päivänä kesän ihanimman aikana kuului kummaa töminää kankaalta ja mylvintää ja kiihkeää ammuntaa. Hovin härkä oli joutunut takamaita kiertämään ja etsi paikkaa, mihin vihansa vimman tyhjentäisi. Kaatuneet kannot ja irtirevityt mättäät osoittivat tien, mistä se oli kulkenut. Muurahaiset olivat useinkin kuulleet sen kulkevan, ja vaikka he tiesivät, että härkä on muurahaispesäin pahimpia vihollisia, eivät he osanneet tuosta sen enempää hätäillä, sillä eiväthän he olleet härällekkään mitään pahaa tehneet. Ehkä tuo nytkin astelee ohitse ja heittää heidät rauhaan.

Vaan kun härkä tuli muuraispesän luo, niin julmistui se kovin ja mylvähti pahasti ja hotasi siitä toisella sarvellaan katonharjan alas. Syntyi sähinä pesässä ja härkä sai karvasta vettä silmilleen. Yltyi siitä yhä ja sysäsi molemmat sarvensa mättää-

seen ja heitti puolet pesästä päänsä ylitse metsään. Pesä kiehui kuin kattila ja härkä päristeli sieramiaan ja häntä heiskui vihaisesti. Ja hän kävi vielä kolmannen kerran pesän kimppuun, iski sarvensa sen sydämeen, astui jalkoineen sen sisään ja rikkoi huoneet ja kammiot ja käytävät, sirottaen kauvaksi ympärilleen toukat ja kotelot ja valkoiset munat.

Sen tehtyään poistui hän mylvien ja meluten ja kaadetut kannot ja irtirevityt mättäät ja maahan tasoitetut muurahaispesät osoittivat tien, mistä hän oli kulkenut.

Muurahaiset valtasi hämmästyksen kauhistus nähdessään, miten heidän pesänsä oli käynyt, jota olivat vuosikausia rakentaneet ja johon olivat parhaat aarteensa koonneet. Rauniona oli rakas huone eikä ollut kortta korren päällä sateen suojaksi. Päätöminä juoksentelivat he edestakaisin sillä sijalla, missä pesä oli seisonut, tietämättä mitä tekisivät. Koirasmuurahaiset, jotka herroina pesässä elävät, tekivät lähtöä pois koko paikalta, mutta työmuurahaiset tarttuivat heitä siipiin ja pitelivät kiinni, samalla kun toiset juoksuttelivat toukkia, munia ja kotelaita lähimpään piilopaikkaan, heille edes jotain suojaa saadakseen.

Mutta kun he siitä hiukan tyyntyivät ja pahimmasta pelostaan rauhoittuivat, ja rupesivat lähemmin tarkastamaan, mitä oli tapahtunut, niin huomasivat he, että syvimällä maan sisässä olevat huoneet ja aitat ja käytävät ja kammiot, joissa he talvivaransa säilyttivät, olivatkin koskemattomat. Sinne saakka ei ollut härän sarvi ulottunut.

Ja niin pian kun muurahaiset sen huomasivat, lähettivät he viestejä kanervametsänsä kaikkiin ääriin kokoamaan työmuurahaisia heidän kattonsa korjaukseen. Ennen iltaa olivat tuhannen tuhannet pikku miehet työssä vetämässä hujan hajan heitettyjä pesäpuita paikoilleen. Semmoista kuhinaa, hyörinää ja tarmokasta toimintaa ei oltu minkään muurahaispesän ympärillä ennen nähty. Eikä kestänyt kolmeakaan päivää, ennenkun keko oli katto päällä. Matalahan se on vielä ja litteä, mutta aikaa voittaen se siitä kohoaa ja pyöristyy eikä kestäne kauvankaan, ennenkun hovin härän hävityksen jälki on umpeen peittynyt.

Usein keskustelivat muurahaiset siitä, mitä oli tapahtunut ja koettivat arvailla syytä siihen, miksi härkä oli heidän pesänsä puskenut. — Oliko se tahtonut heidän havunneulojaan? Mutta mitä se olisi

niilläkään tehnyt, eihän niistä kuivista neu-loista ollut härän ruuaksi. — Oliko pesä ollut hänen tiellään ja hän suuttunut siitä, kun ei päässyt kulkemaan? Vaan olihan tuolla ollut koko kangas kulkeakseen ja koko metsä mylviäkseen. — Mahtoiko olla vihaa mitä vanhaa? Olisiko joku muurahai-nen milloin pistänyt...?

Eivätkä muurahaiset koskaan päässeet selville siitä, mikä oli syynä siihen, että härkä oli heidän pesäänsä puskenut. Sillä ei kenenkään mieleen johtunut, että se on se härän l u o n t o semmoinen, että se puskee maan tasalle kaikki, mikä kohoo sen tasa-pintaa ylemmä, vaan ei tasaiseen tanteree-seen koskaan sarviaan iske.

Härästä, joka muurahaisten pesän hävitti, kertoo tarina, että kun se tuli lehmitar-haan, niskakuoppa kukkurana muurahaisten munia ja levittäen ympärilleen sitä katke-rata lemua, joka siihen oli muurahaisista tarttunut, niin siellä hetikohta huomattiin, mitä pahaa se oli ollut tekemässä. Nuoret hiehot, joille se koetti hyväksi heretä, ilmai-sivat sille peittelemättä inhonsa, mutta van-hat sonnit, joilla itselläänkin oli monta muu-rahaispesää omallatunnollaan, jurottivat vä-

linpitämättöminä, niinkuin ei asia olisi heihin ensinkään kuulunut. Ja ne ovat ne suuret sonnit, jotka muodostavat asioista yleisen mielipiteen lehmitarhassakin.

1899.

NARRIN NEUVO.

(Kuvaus inkvisitsionin ajoilta.)

Siinä on pienen kaupungin torilla, raati-huoneen ja tuomiokirkon välillä, kaikellaisia kidutuskoneita: venytystelineitä, peukalo-pihtejä, piikkituoleja, naulatynnöreitä, hehkuvia hohtimia . . . Keskellä toria on polttorovio, valmiina ottamaan vastaan kerettiläistä, jos hän ei tunnusta erehtyneensä, jos hän ei luovu harhaopistaan ja alistu ainoan autuaaksi tekevän katoollisen kirkon alle.

Hänet ripustetaan käsistään orteen riippumaan ja jalkoihin kiinnitetään lyijypainoja. Mutta hän ei muuta kuin huutaa vain: en tunnusta! . . . en luovu! . . . en alistu!

Hänet viedään piikkituoliin, mutta hän huutaa yhä hurjemmin vastalauseensa kinduttajilleen ja ympärillä seisoville, joita on sekä torilla ja kaduilla että katoilla ja ikkunoissa.

Häntä näpistetään hehkuvilla hohtimilla ja hänen nahkaansa kärvennetään, mutta

aina yhtä huonolla menestyksellä. Hän ei luovu, ei tunnusta, ei alistu...

Suur'inkvisiittori, kardinaali, joka itsestään isosta Roomasta on tullut paavin käsystä kerettiläisyyttä tukehuttamaan, ei tiedä mitä tehdä tälle uppiniskaiselle miehelle. Tunnustus, luopuminen, ehdon tahdon alistuminen olisi hänestä mieluisampi kuin roviolla polttaminen, joka on vasta viimeinen keino eikä ole enää suosittu kirkon korkeimmissa piireissä.

Raatihuoneen parvekkeelle, jossa hän istuu puettuna punaiseen verkaansa, kutsuttaa hän kätyrinsä ja käskee luvata ainaista armoaan syytetylle itselleen ja hänen suvulleen ja koko hänen kaupungilleen. Mutta ylenkatseella kohtelee kidutettu kiusaajiaan.

Silloin loppuu suur'inkvisiittorin kärsivällisyys ja vimmoissaan käskee hän pyövelin silpoa vasemman käden keretiltä. Vaan keretti ojentaa oikeansa ja kehoittaa silpomaan senkin. Ja kuta kovempi on hänen kipunsa ja kuta suuremmat ovat hänen tuskansa, sitä kovemmin hän huutaa ja sitä kauvemmaxi hänen huutonsa kuuluu. Kuuluu yli torin, pitkin katuja, tunkee seinien läpi huoneihin, kantautuu ulkopuolelle kaupungin muurienkin.

Hiki tippuu kardinaalin otsalta, hänet on käsketty hankkimaan luopumusta, tunnustusta ja alistumista . . . pyhän isän ja hänen kardinaalikollegionsa epäsuosio uhkaa häntä.

— Mikä a n t a a hänelle tuon yliluonnollisen voiman? kysyy hän itseltään ja ympärillä oleviltaan. Mutta ei kukaan voi siihen selitystä antaa, sillä aina olivat ahdistetut ennen alistuneet.

Silloin astuu hänen eminenssinsä hovinarri esiin, jota hän kulettaa matkoillaankin mukanaan, ja pyytää saada puhua.

— Puhu! sanoo suur'inkvisiittori.

— Tukkikaa hänen suunsa! neuvoo narri.

— Huutaminen helpoittaa kipuja, mutta kipu on kaksinkertainen, kun ei sitä saa huutamalla lieventää.

— Narrin neuvo! sanoo suur'inkvisiittori. Kuinka voi hän erehdyksensä tunnustaa ja harhaopistaan luopua, jos me hänen suunsa tukkeamme?

— Joka vaikenee, hän suostuu.

— Sinä viisas narri! Neuvosi on nero-kas! huudahtaa inkvisiittori riemuissaan.

Ja heti kääkee hän pyövelinsä tehdä niin-kuin narri oli neuvonut. Suukapula pistetään syytetyn suuhun ja solmitaan lujasti nuoralla niskan taa. Ja kun hänet ripus-

tetaan orteen riippumaan ja lyijypainot jal-
koihin kiinnitetään, vaikenee hän, — ja
kun hänet piikkituoliin istutetaan, vaike-
nee hän, — ja kun häntä hehkuvilla hohti-
milla näpistetään, vaikenee hän vieläkin.

Mutta kun kansa ei enää kuulekaan hä-
nen huutavan, alkaa se itse huutaa. Torilta
ja kaduilta ja katoilta ja ikkunoista kuuluu
yksi ainoa iso huuto yli koko kaupungin:

— Elä luovu! Elä tunnusta! Elä alistu!

Eikä hän alistunut. Sillä vaikkakaan hän
ei enää itse voinut huutaa, lievitti se hänen
tuskaansa ja rohkaisi hänen mieltään, että
kuuli muiden huutavan.

Ja hän kärsi, kunnes kuoli kiduttajainsa
käsiin.

Mutta silloin jyrähti torilta, kaduilta, ka-
toilta ja ikkunoista uusi huuto, riemuhuuto:

— Ei luopunut! Ei tunnustanut! Ei
alistunut!

Suur'inkvisiittori raivosi ja tukkaansa
repi.

Mutta narri nauroi parrassaan. Sillä se
oli hänen neuvonsa, joka oli saanut koko
kansan huutamaan, silloin kun yksi pako-
tettiin vaikenemaan.

1899.

KOHTAUS KEISARIN PATSAALLA.

Keisarin patsaan juurella sinä suurena kukkaispäivänä . . .

Patsaan jalusta on kokonaan kukkien peitossa. Tuhansiin nouseva väkijoukko täyttää torin. Ei kuulu hiiskahdustakaan, kaikki on hiljaa kuin hautajaisissa. Siellä täällä käyskelee santarmeja.

Järjestyksen valvoja, entinen sotilas, seisoo kukkaiskummun vartijana. Hän on totinen ja tyyni, kasvonsa eivät ilmaise iloa eikä surua, mutta minä luen hänen sinisten silmiensä pohjasta hänen ajatuksensa:

— Mitä varten ne oikeastaan lienevät minut tähän asettaneet? . . . Vartioimaanko? . . . Kukkiako? . . . ett'eikö kukaan saisi niitä viedä? Ei kukaan näy tahtovan niitä viedä, ne vain tuovat niitä. — Järjestystäkö ylläpitämään? Ne kyllä näkyvät itsekin ylläpitävän järjestyksensä. —

— Minun on käsky seista tässä, kunnes viimeinen katsoja poistuu. Taidan saada sitä odottaessani seista koko ikäni. Vaan saanhan kerran minäkin seista keisarin kunniaavartijana . . . ja perustuslakien.

Helähtää virren sävel väkijoukosta. »Linna luja on Jumala» kaikuu yliopiston rappusilta senaatin rappusille, helähtää takaisin Nikolainkirkon seinistä. Kaikki seisovat lakittomin päin. Järjestyksen valvoja paljastaa hänkin päänsä ja seisoo lakki kämmenellä kuin kenttärुकouksessa.

— Se oli kaunis virsi . . .

Hän panee hitaasti hatun päähänsä. Kyynelel kiiltää hänen silmässään. Hän kääntyy sitä salatakseen syrjin yleisöön, on katsovinaan kukkia patsaan juuressa.

— Se oli ihmeen kaunis virsi . . .

Helähtää taas uusi sävel, »Maamme»-laulu, päät paljastuvat uudelleen.

Järjestyksen valvojan käsi lentää lakkiin kunniaa tehden. Mutta yhtäkkiä hän säpsähtää, laskee alas kätensä, nostaa sen puoleksi, laskee taas eikä näy tietävän, mitä tekisi.

Sehän on kielletty . . . on tullut käsky olla kansallislaululle kunniaa tekemättä . . .

Santarmit seisovat tuolla lakit päässä ja kädet suorina sivuilla . . .

Hän epäröi, taistelee, käsi nousee ja laskeutuu, koettaa pysähtyä lakin liepeeseen . . .

Hän saa ehkä eronsa . . . häneltä otetaan virkansa . . . vaimo ja lapset jäävät leivättömiksi . . . Kaikki muutkin järjestyksen valvojat eroitetaan . . . myöskin översti, ja lähetetään pois . . . Kuka tulee sijaan? Kuka tulee järjestystä valvomaan? Santarmit nuo! Santarmit pannaan sijaan . . .

Käsi on vaipunut kupeelle, noussut ja laskenut.

Mutta yhä hartaammin, vakuuttavammin ja voimakkaammin vyöryvät »Maamme»-laulun sävelet säe säkeeltä tuhansista rinoista.

— Se on m a a n i laulu! Se on k a n s a n i laulu! Kenelle minä kunniaa, jos en sille! . . . Vaikka kaikki menköön . . . vaikka mikä tulkoon: minä t e e n kunniaa!

Käsi kimpoo lakin reunaan, pysähtyy, vakaantuu. Hän kääntyy kuin komennus-sanan mukaan päin yleisöön, johon on seisunut syrjin. Ja ennenkun isänmaan virsi on lopussa, seisoo hän siinä tanassa kuin valettuna paikoilleen, vankkana kuin pronsinen patsas, päin kansaan ja takanaan pe-

rustuslakien kilpi. Tyyni rauha ja luja luottamus loistaa hänen kasvoillaan ja onnen ilme tuikahtaa hänen silmistään. Huulet liikahtavat laulun viimeisten sävelten mukaan.

Väkijoukosta jostain vilahtaa naisen käsi ylös, pienenon kukkaiskimppu tekee ihmisten päättien yli kaaren ilmassa ja putoo järjestyksen valvojan jalkain juureen.

Hän kumartuu, poimii kukkaset ja laskee ne, eläköön-huutojen isänmaalle kaikuessa, lakia suojelevan leijonan jalkain juureen.

1899.

IKUISET KUKAT.

Ihana on vilpitön tunteiden ilmaus, kaudis on kansan kiitollisuuden uhri.

Keskellä kylmintä talvea, nietoksien alta ja tuiskujen läpi loihtii se kukkaset esiin.

Se laskee ne surunsa seppeleenä muistojen haudalle, pyhittää ne murheensa merkiksi hyvien töiden tekijälle.

Eikä se kuitenkaan suruansa ajattele eikä kukat ole ainoastaan kaipaukselle omistetut. Ne ovat toiveiden tarhasta poimitut ja ne lemuavat luottamusta parempiin päiviin.

Sentähden ne kylmänkin kiven päälle heitettyinä eivät palellu, eivät kuihdu eivätkä lumeen peity. Sentähden käyvät ne yöllä uutta umppua tekemään ja taas aamulla aukenemaan.

Uusi päivä tapaa uudet kukkaset patsaan juurella, ja kuitenkin ne ovat aina samat. Ne ovat kuin se pyhä tuli temppelin altta-

rilla ennen muinoin, joka ei saanut koskaan sammua, ett'ei suuri onnettomuus isänmaata kohtaisi. Se palaa siinä milloin punaisena, milloin sinisenä, milloin keltaisena liekkiä, ja koko kansan tyttäret sitä hoitavat ja papittarina sen vaiheella vartiota pitävät. Jos se sammuisi, silloin uhkaisi onnettomuus maata, sillä se olisi merkki siitä, että toivo on sydämmistä kadonnut.

Sentähden elköön sallittako tämän kukkien liekin koskaan sammua. Loistakoot ne siinä päivästä päivään ja vuodesta vuoteen tuoksukoot, kunnes kaikki on taas niinkuin oli ennen. Muistuttakoot ne siitä, mitä meillä oli ja mitä meiltä otettiin.

Ja sentähden kantakaamme sinne kevään ensi vuokko ja syksyn viimeinen kanerva ja tuokaamme sinne kesäisten lehtojemme tuoreimmat tuomet ja niittyjemme hempeys ja luhtaisten rantojemme lempi. Ja talvet pitkät hoitakaamme majan matalimmankin ikkunassa kukkaa—keisarivainaan.

Elköönkä kukaan kotoaan matkalle lähtiessään unohtako ottamasta käteensä kukkaiskimppua, elköönkä sitä perille tultuaan jättäkö patsaan juureen heittämättä...

Että toivomme aina yhtä vihreänä py-

syisi, ett'ei menneiden muisto koskaan mielestämme mureneisi eikä luottamus parempiin päiviin lemuamasta lakkaisi.

1899.

LAULAEN.

Laulaen keväällä lintuset pesäänsä laittoivat, viserrellen kortensa uuteen asuntoonsa kantoivat. Helisivät lehdot ja työn riemua raikuivat rannat.

Kulkija kuuli soittoa ilmasta ja luuli lintujen huolettomina oksalta oksalle hyppivän.

Ja kuitenkin oli se heidän työaikansa kii-
reisin, eikä huoli huomisesta sallinut heidän
suven lyhyttä yötäkään levähtää.

Kun pesä oli valmis, vaikenä lintujen
laulu ja äänetönnä onnestaan hauteli emo
lämpimin rinnoin ilojensa hedelmiä ja tove-
rinsa kattoi hänelle lempensä osoitteeksi
kukkuran pöydän. Ja heidän onnensa oli
niin suuri, ett'ei ollut sävelin soitettavissa.

Mutta pesä särkyi ja maahan putosivat
hentoset munat ja kiviin murskautuivat.

Vaan ei istunut emo oksalle itkemään eikä
vaurioitansa valittamaan. Uutta pesää hän

kohta laittamaan lensi ja entisen työvirren toverineen viritti. Viritti virren ja soitti sävelen niin syvän ja sulavan, että ihmetellen kuuntelivat sitä ilmojen asukkaat ja ihastuen riensivät kilvan apuansa antamaan ja säretyn pesän sijalle kortensa kantamaan. Vaikka jo syyskesän tulleen tiesit, niin keväisessä lehdossa taas kulkevasi luulit.

Eikä lakannut laulu eikä sortunut soitto, ennenkun oli uusi asunto valmis ja emo taas siinä lämpimin rinnoin ilojensa hedelmiä hautoi.

*

Laululla sinut, Suomeni, horroksistasi herätettiin, suuret runoniekat soittivat kanneltansa kansani korvaan ja es'-isien vanhat virret unen silmistäsi ajoivat.

Ja kansan nuoriso kulki kylästä toiseen niitä toistellen. Luulit heidän huvikseen huhuavan ja he vain kiviä kantoivat yhteisen pesämme perustukseksi ja almuja anoivat isänmaan alttarille.

Seinät nousi, katto kohosi ja pian liehui valistuksen lippu tuhansien kotien harjoilla.

Särkyi Suomelta pesänsä . . . puhkesi pohja . . .

Eikä ennen särkyä ehtinyt, kun jo taas raikuu kunnailta rakentajien laulu . . .

Näen suoriutuvan siivilleen Suomeni laulajain parven, näen neitosten ja valkolakkisten nuorukaisten nousevan ja salojen keskeen kiirehtivän. Laulu soi suurissa saleissa ja kaiku vastaa majan matalimman ovelta.

Laulaen usmat erämaista ajamme . . . laulaen salot taas toivojemme sinehen puemme.

Laulaen roudan rinnoistamme sulatamme, laulaen rauniokivet rahaksi leimaamme . . .

Laulaen, Suomi, sun särkyneen pesäsi korjaamme . . .

1899.

MITEN LUMEN VALTA VOITETTIIN.

Sisämaassa maaliskuulla 1899.

Ei muisteta täällä aikoihin olleen niin paljon lunta ja niin korkeita kinoksia kuin tänä talvena. Se sama lumimyrsky, joka tämän kuun 18 p:nä katkaisi paluumatkan suurelta Suomen lähetystöltä, on riehunut täälläkin maan sydämessä vielä hurjemmalla raivolla ja vielä suuremmalla voimalla kuin Etelä-Suomessa. Kaupungit ja kylät näyttävät siperialaisilta jurttakyliltä, joista savu nousee katoilta kuin lumimättäiden keskestä. Pikkumökit ovat niin ummen peitossa, että on täytynyt ruveta kaivamaan tunneleita ovien ja ikkunoiden eteen. Kujat ja solat ovat lunta niin kukkuranaan, että aidan seipäitä tuskin näkyy. Jäillä on tie kuin korkea harju. Jokainen vastaantulija on epäluuloa herättävä vihollinen, joka uhkaa kaataa kumoon reet ja hevoset.

Näyttää siltä kuin tämä lumijättiläinen olisi yhdellä ryntäyksellä tahtonut lyödä alleen koko maan, pysähyttää kaiken liikkeen ja sitten hiljaa ja varovasti haudata ja tukehuttaa kaiken elämän ja lopuksi kevättulvain tullen yht'äkkiä riipaista mukanaan mereen vangitsemanaan saaliina pellot, niityt, myllyt, tehtaot...

Näyttää siltä kuin olisi se ollut talven haltijan totinen aikomus ja niinkuin se siinä aikomuksessa alussa olisi onnistunutkin...

Sillä kaikista kertomuksista päättäen valtasi kauhu kansan, vaikka näillä seuduilla kyllä vanhastaan ollaan pahoihinkin pyryihin totuttu. Ei osattu mihinkään liikkua, ei päästy naapuriinkaan, ei tiedetty, elettiinkö siellä vai oliko tuiskuun tukehuttu, — ajateltiin vain säälillä ja pelvolla ja vapistuksella matkalla olevia, joiden kohtalosta ei mitään tietty. Oltiin kuin piiritetyssä talossa, jonne vainolainen on tiet sulkenut ja jota se metsän rannasta väijyy.

Vähitellen alettiin kuitenkin tointua ja tuumailla, mitä olisi tehtävä. Lyhyt hetki ajateltiin sitä ja luotettiin siihen, että kai viranomaiset pitävät huolta siitä, että ainakin valtatie tulevat kuljettavaan kuntoon. Niidenhän on asia katsoa, että ne, jotka

ovat ottaneet teiden aukipidon urakalle, tekevät velvollisuutensa. Siellä täällä ovat lumireet olleetkin liikkeessä, mutta liukuneet kovien kinosten yli niihin juuri ollenkaan uppoamatta, jättäen pehmeämmillä paikoilla vain pieniä töyräitä kuin heikkoja vastalauseita lumen valtaa vastaan. Lapioihin, jotka ovat ainoat tehoiset aseet suurten tuiskujen jälkeen ja jotka tekevät ihmeitä silloin kun Suomen valtion rautateiden veturiauratkaan eivät mitään voi, eivät viranomaiset ole käskeneet tarttua, vaikka heillä vanhain asetusten mukaan siihen olisi ollut oikeus, — lienevätkö sen sitten tehneet näiden hankihirviöitten pelosta vaiko säälistä kansaa kohtaan, säästääkseen sitä uusista rasituksista. Sentähden seisovat kinokset täällä yhä yhtä korkeina kuin ennenkin ja saanevat, ainakin mitä virallisiin toimenpiteisiin tulee, seista siinä siksi, kunnes Heran päivä ne kerran sulattaa.

Vaan usein tapahtuu, että kun viranomaiset jolloin kulloin eivät ole tehtävistään selvillä — mikä sattuu tavallisesti juuri silloin kun heidän apuaan kipeimmin kaivattaisiin — keksii kansa itse jonkun keinon itsensä auttamiseksi. Se kyllä miettii muutamia päiviä, joskus viikkojakin, mutta lopulta

ratkaisee se pulmansa omalla tehokkaalla tavallaan.

Ja niin se teki nytkin. Ihmisten täytyi päästä liikkeelle ja ne pääsivätkin.

Vaikka hiihtäminen viime aikoina on ollut suuresti vähenemässä, paikatellen melkein unhotuksissa, teitten kunnossa pito kun on vuosi vuodelta parantunut, on täällä kuitenkin joka talossa ollut sukset, jopa kahdetkin. Joskaan niitä ei tavallisina talvina ole yleisemmin tarvittu, ovat talojen vanhukset niitä kuitenkin kaikessa hiljaisuudessa huolellisesti hoitaneet ja joka kesä tervailleet, sillä eihän koskaan voi olla varma siitä, milloin taas läpipääsemättömän lumen sataa ja milloin näitä taikakaluja tarvitaan.

Ja nyt otettiin ne kuin orrelta alas, ja ihmeellinen oli se vaikutus, minkä ne tekivät. Nuo nietokset, joita oli luultu murtamattomiksi muureiksi, muuttuivat yhtäkkiä kaiken yhteyden nöyriksi välittäjiksi ulkomaailman kanssa. Ne muuttuivat siksi silaksi, jota myöten ihmiset keveästi kuin tuulen kantamina liukuivat toistensa luo.

Hankien hankaluudesta on tullut matkamiesten mukavuus. Välit talojen välillä ovat lyhenneet. Tiet, jotka ennen kulkivat

kierrellen ja kaarrellen, vievät nyt suorina viivoina halki korpien, yli järvien. Hiihdännän ponnistelu, pakko luottamaan vain omaan itseensä ja omiin suksiinsa ja tieto siitä, että kunkin oma voima on hänen ainoa auttajansa, on saanut mielet hilpeiksi ja rinnat reippaiksi. Ihmiset ovat yhtäkkiä käyneet toisilleen ystävällisemmiksi ja keskinäisissä suhteissaan herttaisemmiksi. Vastaantulija ei ole enää vihamies, joka sinut tiepuoleen ajaa, vaan ystävä, joka sinulle on uran avannut ja sinä hänelle. Etäisimmätkin ovat kuin naapureita ja kuulumiset kulkevat talosta toiseen nopeammin kuin koskaan ennen.

Se suuri lumivaippa, jonka pelättiin hautaavan alleen ja ihmisiä eroittavan, onkin vaan kohottanut ja yhdistänyt. Lumenhaltijan ilkeät aikomukset ovat häpeään tulleet.

Tekeehän tuo vielä raskaammissa koti-ajoissa haittaa hiukan. Heinäkuormat täytyy panna pienemmät kuin ennen ja hirsien veto useihin uudisrakennuksiin on täytynyt jättää toisiin.

Mutta kahteen paikkaan on keli nyt livakampi kuin on koskaan ollut — kirkkoon ja kouluun. Niiden ympärillä seisoo sukasia ja sauvoja kuin keihäitä sotaleirissä. Ja

kuta korkeammalle kinokset kohoavat — ja yhähän ne vain kohoo, sillä ei ole talven selkä vielä taittunut — sitä enemmän sake-
nee suksimetsä kirkkojen seinämillä ja kou-
lujen pihoilla.

1899.

KOLMIVALJAKKO.

Sisämaassa sen suuren lumipyryn jälkeen maaliskuulla 1899.

Hiihtelimme tässä eräänä pyhäiltana vähän aikaa sen suuren lumipyryn jälkeen hyljälleen liukkaita hankia ja kiittelimme näitä kulkuneuvojamme, joilla näkyi pääsevän, olipa keli millainen tahansa, kun alkoi kuulla outoa melua maantieltä päin, jonka poikki latumme kulki. Siellä huudettiin ja pauhattiin ja isoäänisiä aisakelloja soitettiin.

Päätimme sodan syttyneen siitä, että kaksi vastaantulijaa ehkä oli joutunut tiestä tappeluun, ja riensimme hätään. Vaan kun tulimme luo, emme tavanneetkaan kuin yhden matkamiehen mellastamassa. Mutta hän oli kyllä sitä kummallisempi kulkija. Ei ole ainakaan täälläpäin semmoisia laitoksia ennen nähty.

Siinä oli iso kuomireki, leveä kuin laiva, kallellaan lumessa. Kuomin sisässä istui sen täyteinen parrakas, lihava, kiiltonappi-

nen herrasmies. Reen kupeella oli vyötäisiä myöten hangessa hänen kuskinsa, isolakkinen, pitkähihainen ja leveähelmainen, joka, koettaessaan omin voimin päästä ylös, vaipui vain yhä syvemmälle. Hevosista, joita oli kaksi suurta konia ja yksi pienempi keskellä, oli pienin tiellä poikkiteloin mahansa varassa, suuret tiepuolessa lautasiaan myöten lumessa. Aisat olivat katkeilleet ja suitset sekaantuneet.

Ummikko herra ärjyi outoja sanoja kusille. Kuski, joka osasi hiukan suomea, noitui hevosiaan, jotka vaahtoon asti ponnisteltuaan nyt eivät enää yrittäneetkään ylös; noitui rekeään, jonka toinen jalas oli vaipunut syvälle lumeen; noitui tietä, joka todella olikin kelvoton semmoisilla ajoneuvoilla kulkea; noitui lomaan herraansakin ja lopuksi meitä kaikkia, jotka emme olleet tien kunnossa pidosta paremmin huolehtineet.

— Kaikellaisilla konkareilla sitä pitääkin ajaa . . . sanoinhan minä jo lähtiessäni, ett'ei näillä pelin täällä pääse mihinkään . . . mokomat valjakot . . . luuliko se tuo (hän osoitti herraansa) täällä Nevskiä ajavansa . . . joka virstalla saadaan tiepuolessa rypeä . . . Ja te sen moukat siinä, tsuhnna, kelvottomat,

ette pidä teitänne kunnossa, että herrat ajamaan pääsisi . . . Herra, herra, mitä me teemme?

Herra murahti jotain . . .

— Selkään uhkaa teitä antaa! — Selkäänne sietäisittekin! — Ka, miksette auta! — Kuuletteko, kollot, nostakaa reki tielle ja hevoset hangesta!

Miehet katselivat tyynesti outoa näytelmää, mutta ei kukaan heistä yrittänytkään ruveta pelastuspuuhiin.

— Mitä te täällä kuleksitte? kysyi meistä muuan. Vai lähdittekö vain keliä koettelemaan?

— Keliäkö koettelemaan! kiljui pitkähäinen mies. Kyllä me teille vielä keliä näytämme!

Hän hujahutti pitkällä piiskallaan lähinnä seisovaa miestä, mutta tämä nosti sauvansa eteen, siima kiertyi sen ympärille ja piiska irtautui kurittajan kädestä. Koettaessaan rynnistäytyä ylös kellähti hän selälleen hanteen ja siitä istualleen, niin ett'ei näkynyt kuin vähän parran häntää lumesta.

— Auttakaa minut ylös, konnat! komensi hän.

Mutta miehet olivat piiskan käyttämisestä hiukan närkästyneet . . .

— Parasta, kun huppuroit siinä siksi, kunnes sydämmesi lauhtuu. Ne ovat nämä tämmöiset aseita, joita täällä ei ole totuttu tottelemaan. Täällä meidän puolella ei päästä kulkemaan kuin hyvällä puheella ja kauniilla käytöksellä.

Hän posmitti jotain herransa kanssa, joka oli niin turkkeihinsa vyötetty ja tyynyillä ja nahkasilla kuomiinsa niin pönkitetty, ett'ei kyennyt muuta kuin silmiään mulkoilemaan ja vähän olkapäitään kohottelemaan.

— Herra kääkee teidät heti paikalla lapioimaan auki tie! Jos sen teette, lupaa hän antaa anteeksi eikä olla vihainen siitä, ett'ette ole sitä ennen tehneet.

— Lapioimaan auki tie? Läpi Suomenko? Se on yhtä umpea täältä Lappiin.

— Eikä kuin yhä pahenee vain! vahvasti toinen.

Kuski raapi korvallistaan.

— Läpi Suomen . . . helkkari . . .

— Parasta taitaa olla, kun käännytte takaisin tai odotatte täällä kesään . . . kesä kuitenkin tulee, ennenkun on kaikki kumat luotu, jos ne luotaisiinkin . . .

— Ei sovi kääntyä eikä odottaa! Nyt juuri täytyy meidän päästä!

— Ka, pääseehän siitä... tasainen on taival... eivät kivet kolaja... ei muuta kuin vähän upottaa...

— Vai läpi Suomen! jahkaili kuski. Yhtä umpea Lappiin asti... eikä kuin yhä pahenee... Saamari sentään!

— Onko teillä sitten määrä minnekkä joutua vai mitä varten se oikein on lähtenyt?

— Annahan kätesi, hyvä mies, että pääsen pystyyn! — Kas niin, vetäiskää samalla maantielle! Vot! Hyvä on! Puhhuh! — Määräkö? Vieläkö? Ylpeillessään se vain lähti... Suomen herrat aina kehuvat hevosiaan ja rekiään. Tämä kun on aina elänyt siinä luulossa, että hänellä on ne pelit paremmat kuin missään muualla, niin suutui ja lähti näyttämään omiaan. — »Kyllä minä opetan kehumaan!» sanoi. — »Näytetään tsuhnoille!» sanoi. Ja nyt kun kuuli lunta tulleen...

— Sitä tuli jo vähän liiaksikin!

— Eihän niillä näillä, tietäähän sen, täällä mihinkään pääse, uppoavat joka askeleella...

— Ei toki tavallisinakaan talvina, saati tämmöisenä.

— Sitähän sanoin . . . Emme pääse Suomessa näillä hevosilla ja tällä reellä, sanoin. »Päästämän pitää!» ärjäsi ja lähteä täytyi, ei auttanut. Nyt se sen näkee, vaan ei anna arvo kääntyä.

— Antaakohan tuon arvo sitten tuossa istua?

Herra huusi jotain kuskilleen ja tämä tulkitsi sitten sen meille.

— Se vain minulla teitä ärjyttäisi ja pelotuttaisi. Jos sydäntyy oikein, niin ei lähde siitä koko talvena . . . siihen ruokansakin kannattaa . . . teiltä tien tukkeaa. Vaan jos olisitte vähän pelästyvinänne, herkiäisitte hyvin nöyriksi, rukoilisitte polvillanne: »hyvä herra, lähde armossa pois, anna meille tien aukaiseminen anteeksi, emme koskaan enää, korkea pajari, sinulta tietä tukkea», niin sitten hänestä pääsisitte . . . niin täytyy minun tehdä, kun mitä tahdon saada aikaan.

— Ei me häntä hännystelemään, kun emme tiedä pahaakaan tehneemme . . . olkoon siinä tai menköön mihin tahtoo . . . yhdentekevä meille on . . .

— Vaan on teissäkin syytä, kun olette antaneet tien umpeen mennä! Onko tämä laitaa? Viikko siitä kun lumen satoi, eikä

ainoatakaan lapiollista luotu! kiivastui kuski taas.

— Ei ole tämä pyry meidän nostamamme . . . sieltäpä se teidän ilmoilta pilvi nousi, eikö ollekin omain noitainne nostama? Vaan kun hyväksi herennette, niin saatammehan auttaa ylös . . . pakkoa ei ole!

— Se p a n e e pakon!

— Ei ole rekennekään leveys asetuksien mukainen. Tuommoisella tien täyteisellä ei saa Suomessa kulkea. Täällä täytyy antaa puoli tietä toisillekin, se on asetus.

— Elkää olko tyhmiä . . . ettekö näe, miten se silmiään mulkoilee . . . siitä vielä paha seuraa, jos niskoittelette . . . minä tiedän nämä Pietarin herrat; olen heitä siksi paljon palvellut. Viisi ne teidän asetuksistanne! Eivät ne rekiään teidän tähtenne kavenna, vaan panevat teidät teitä levittämään. Tehkää veikkoset, niinkuin se käskee, en neuvoisi, jos en tietäisi . . . teidän parastanne tarkoitan . . . tulkaa Inkeriin, niin näette!

Ukot epäröivät.

— Jos suuttuu ja minkä vielä tekee? Pitäisikö auttaa ja ruveta lapioimaan . . .?

Mutta se vanha mies, joka koko ajan oli kuskin kanssa puhunut, melkein kiivastui:

— Ei ensinkään! Käy yhden käskyjä tottelemaan, saat heitä kymmenen niskaasi! Aukaise tie tälle, saat kaikille aukaista, ikäsi lapio kädessä tiepuolella seista. Ja mikä on päästäkseen, kun oikeilla peleillä kulkee! Päästäänpähän meidän hevosilla ja reillä, ja kun ei niillä päästä, kuletaan sukilla. Olkoon aloillaan!

— Olkoon sitten aloillaan!

Miehet survaisivat jo sauvansa lumeen ja aikoivat lähteä.

Vaan nyt tuli herralle hätä, kuului puhuvan jotain kuskilleen ja ääni kuului ystävällisemmältä.

— Elkäähän menkö! huusi kuski. Herra sanoo, että saatte armon lapioidmisesta, kun vain autatte... Ei, ei, elkäähän menkö, ka, ei kuin pyytämällä pyytää...

— No, se on oikeata puhetta! Kun olisitte alun pitäen näin siivosti haastaneet, ei olisi väitöstä tullutkaan... autetaanhan me... pojat hoil!

Eikä se ollut kuin keikaus vain, kun hevoset oli hyppyytetty tielle ja reki nostettu kohdalleen. Kiireessä oli se tosin tullut käännetyksi jällelleen päin, mutta sitä ei herra näyttänyt huomaavan.

Miesten esityksestä vedettiin nyt kuomi ja herra sen sisässä lähimpään taloon, sillä maantiellä olisi ollut mahdoton valjastaa.

Mutta kun alettiin talon pihalla valjaita tarkastaa, niin huomattiinkin niiden olevan niin epäkunnossa, ett'ei ollut ajattelemista-kaan niiden kanssa taipaleelle lähteä. Ei ollut muita ehyitä ajokaluja kuin suitset ja riimut ja ruoska.

Kuski haasteli jotain herransa kanssa, osoitteli rikkinäisiä valjaita, rekeä ja hevosia, ja pyysi viimein saada pienemmän reen talosta lainaksi . . . tämän omansa hän jättää sijaan.

Saatiinhan reki, antoihan isäntä toki, veti esiin parhaan kirkkorekensä . . . »herra on hyvä ja istuu siihen . . . kyllä siihen mahtuu vaikka pitkälleen».

Herran tyynyt ja nahkaset siirrettiin isännän rekeen ja sitten hän itse siihen mukavaan asentoon pitkälleen sijoitettiin. Ei hän mitään virkkanut, mutta ei äijän äkäiseltäkään näyttänyt. Reen eteen valjastettiin se hänen hevosistaan pienin, joka nyt lähemmin katsoen huomattiin olevan suomalaista rotua, vaikk'emme sitä outojen valjaiden alta olleet äsken semmoiseksi tunteneet. Kon-

karit sidottiin marhaminnasta reen perään. Aisoihin ja länkiin ja luokkiin kiinnitti kuski omat kulkusensa, ett'ei heidän toki luultaisi kokonaan Suomen kyydillä ajavan, niinkuin sanoi.

Rinnusta kiinni vetäessään puhui kuski hevosen kaulan alatse isännän korvaan, joka häntä auttoi:

— Elkää olko tietääksennekään, mutta minä käännytänkin sen tästä takaisin... ei se sitä huomaakaan, sama sille, minne ajetaan, kunhan ajetaan... luulee läpi Suomen ajaneensa, kun kotona ollaan, ja antaa hyvät juomarahat, kun näin pian päästiin... näkyy jo saaneen tarpeensa Suomen teistä... saatte olla huoletta, ett'ei enää tule takaisin...

Vaan ohjiin tarttuessaan ja kuskipukille hypätessään huusi hän meille kuin viran puolesta:

— Pois tieltä, kollot! Herra käskee sanoa, että kun hän ensi talvena tulee, kuullette siitä jo edeltäpäin, saatte jo viikkoja ennen luoda tien kahta syltä leveäksi ja itse seistä kahden puolen hatuttomin päin kunnia tekemässä! Hyvästi, tsuhnat!

— Onnea matkalle! huusimme kaikki yh-

teen ääneen heidän jälkeensä. Käykää vain vastakin talossa! Parhaina vieraina teitä pidämme, kun taidolla tulette ja maassa maan tavalla kulette!

1899.

NIEMEN ÄIJÄ.

Hän oli omituinen ukko ja erosi suuresti vanhan paroonin muista alustalaisista. Hän oli pienikasvuinen, tihrusilmäinen, vähän vääräsääri, juureva, harvapuheinen ja hidas eikä yleensä erittäin rakastettava. Paroonin muiden alustalaisten kanssa ei hän koskaan seurustellut eikä nauttinut heidän suosiotaan.

Mutta vanha parooni piti hänestä ja suosi häntä ilmeisesti. Hän oli antanut ukolle asumapaikaksi erään niemen samassa järvessä, jonka rannalla hovin kartanokin oli, ja siitä sanottiin ukkoa Niemen äijäksi.

Siihen hän oli tupasensa rakentanut ja sekin oli erilaisempi kaikkia muita tupia paroonin aluskunnassa.

Parooni, joka oli harvinaisuuksien keräilijä ja kokeili kaikellaisilla, soudatti itsensä usein vieraineen ukon niemeen tätäkin »harvinaisuutta» heille näyttääkseen. Kaiken

maailman korkeat herrat saivat silloin nähdä, mitä eivät olleet koskaan ennen nähneet. Saivat nähdä sisäänlämpiävän pirtin, joka oli samalla sauna ja riihi ja joka kuitenkin oli niin puhdas ja soma, ett'eivät osanneet kyllin kiitellä. He tulivat melkein liikute-
tuiksi ukon luona istuessaan ja hänen tyyntä ja älykästä puhettaan kuunnellessaan ja haidailivat aina lähtiessään sitä, ett'eivät saaneet sinne iäkseen jäädä ja elää muusta maailmasta erillään tässä yksinkertaisessa majassa. Ukon kaikki kapineet ja työkalut, niinkuin puukupit, astiat, kirveet, mutta erittäinkin tuohesta tehdyt kopsat, virsut ja kontit, jotka kaikki olivat hänen omia tekemiään, olivat heistä aivan erinomaisia. Kaikkia niitä näytteli parooni kehuen, melkein niinkuin olisivat ne olleet hänen teke-
miään, ja lisäsi aina ylpeillen, että siinä on ainoa ihminen koko hänen laajalla alueellaan, joka tulee omillaan toimeen, joka ei koskaan mitään pyydä ja jolle ei koskaan ole tarvinnut mitään apua antaa. Ja hän rakasti sen johdosta päätellä ja selitellä, että kun joku alunpitäen on saanut oikein luottaa omaan itseensä ja kun hänelle yhä edelleenkin oikeus ja tilaisuus siihen annetaan, — niinkuin hän on tälle äijälle antanut — on

semmoisesta tilanhaltijalle paljoa suurempi hyöty kuin kymmenestä muusta, jotka kyllä ehkä suuremman veron maksavat, mutta joita täytyy vähä väliä tilan puolesta auttaa ja holhota. Se oli paroonin mielihjelma tämä, jota hän oli koettanut toteuttaa muidenkin suhteen, vaikk'ei menestys vielä ollut toiveita vastannut, ne kun kaikki muut, paitse tämä ainoa äijä, olivat tottuneet kaikissa puutteissaan häneen ja aina vain häneen turvaamaan. Sentähden sanoi hän tämän yhden vanhan ukon tuottavan itselleen suurempaa iloa kuin kaikki muut sadat alustalaiset yhteensä.

Lähtiessään ukon luota näytteli parooni vielä vierailleen ukon »vaakunaakin». Se oli karhun kuva, joka oli puuhun leikattuna naulattu oven päälle ja joka seiso i kahdella jalalla viiritangonkin päässä tuvan katolla.

— Hän kuvittelee olevansa hiukan niin kuin aatelia . . . vaakuna aivan niinkuin minulla itsellenikin porttini päällä . . . en ole tahtanut sitä viatonta iloa häneltäki eltää, varsinkin kun ukolla on tavallaan oikeus karhun kuvan käyttämiseen tämän tupansa katolla. Tällä samalla sijalla, missä pirtti on, oli ennen muinoin karhun pesä. Hän tappoi karhun ja pyysi itse saada tehdä

havumajan siihen, kunnes saisi tupansa valmiiksi. Sen jälkeen eivät ole kontiot hovin karjaa repineet, ja palkinnoksi siitä annoin minä hänelle tämän niemen, joka ennen oli ollut osa metsästyspuistoani ja johon en sen vuoksi ole torppareita ottanut. Pientä riistaveroa vastaan — eikä niin aivan pientäkään, sillä ukko pitää melkein läpi vuoden meidät linnussa ja kalassa, — on hänellä oikeus täällä kaskia hakata, mutta kukaan muu ei saa täältä puutakaan kaataa. Toiset aluskuntalaiset siitä nurisevat ja ovat suutuksissaan varsinkin siitä, ett'eivät saa tällä niemellä kalastaa eivätkä metsästää. Tässä on mainio kalavesi ja hyvä teerimetsä talvella. Joskus koettavat he ukolta salaa täällä pyydystellä. Mutta silloin nousee äijä villiin ja tulla köpittää valittamaan. Minä annan aina oikeuden ukolle, sillä minä tahdon, että hänen saamiaan etuja ja oikeuksia pidetään arvossa.

Ja näin puhuttuaan lisäsi vanha parooni vierailleen:

— Ja minä toivon, että, jos kuolen ennen kuin ukko, poikani pitää tahtoani pyhänä ja antaa ukon elää koskemattomassa pesässä kuolinpäiväänsä saakka.

Vanha parooni kuoli ennen kuin Niemen äijä ja nuori parooni peri esi-isäinsä hovin kaikkine maineen ja alustalaisineen. Äijä suri vilpittömästi hyvää isäntäänsä ja muisteli kaihoisin mielin hänen hyvyttään.

Nuorta paroonia ei hän ollut nähnyt kuin lapsena, sillä mieheksi tultuaan oli tämä enimmän aikansa asunut ulkomailla, vaikka kyllä oli kuullut lempeäluontoiseksi mieheksi häntäkin mainittavan. Oli hovin huvivenhe joskus ohitse soutanut, mutta ei vielä milloinkaan maihin laskenut.

Sentähden ilostui ukko suuresti, kun eräänä kesäpäivänä muutamia vuosia vanhan paroonin kuoleman jälkeen näki tutun venheen lähtevän liikkeelle hovin rannasta toiselta puolen järven ja soutavan suoraan nientä kohti. Arvaten nyt nuoren paroonin sieltä vihdoinkin tulevan isänsä vanhaa ystävää tervehtimään, riensi hän niemen nennään vastuuseen ja asettui seisomaan kivelle, jossa ennen aina oli vanhan parooninkin venhettä vastaan ottanut ja sen kokan kivien lomitse rantaan ohjannut.

Vaan ne eivät laskeneetkaan siinä kohden maihin, eivät näkyneet häntä huomavankaan, kulkivat vain hoilaten ja nauraen ohi ja astuivat vasta niemen kainalossa lah-

den pohjassa maihin. Niitä oli puolikymmentä nuorta herraa venheessä. Yksi istui keskellä venhettä muita ylempänä, muut tuhdoilla alempana. Perässä olija oli sotaherraksi puettu, soutamassa oli kartanon isäntärenki ja kokassa seisoivat kolme isoa koiraa, ahneesti maihin vainuten.

Koirat hyppäsivät ensiksi maihin, niin että vesi jaloissa roiskui. Sitten soutaja ja herrat. Niillä oli kaikilla pyssyt ja ne olivat nähtävästi tulleet metsästämään. Miettiessään, mitä hänen olisi tekeminen, mennäkö vastaan vaiko jäädä tupaansa odottamaan, kuuli ukko ulahduksen metsästä ja hetken kuluttua tulivat koirat avosuon jänistä edellään ajaen. Jänis turvautui tuvan suojaan ja siinä nitistivät koirat seinää vasten hänet hengiltä. Ukko tunsikin jäniksen elättijäniksekseen, joka oli jo monta vuotta hänen tupansa ympärillä asustanut. Samassa tulivat herratkin metsästä juosten. Niistä ei ollut yksikään vanhan paroonin näköinen... ei se toki vanhan paroonin poika tuolla tavalla taloon tulisikaan... mitä lienevätkään muita herroja... Ja ukko oli vähän närkästynyt, kun kysyä kiivahti:

— Kenen luvalla te täällä koirillanne minun elättejäni revitätte?

— Kenen luvallako? toisti yksi herroista hiukan ihmeissään. Eikö tämä ole kartanon maata? Mutta kuka sinä olet ja kenen luvalla sinä olet täällä?

— Minä olen se Niemen äijä ja luvan täällä olemiseen antoi minulle vanha parooni...

— Minä olen kartanon uusi vouti.

— En tuntenut, kun en ole ennen nähnyt.

— Nyt hänet tunnet!

— Se on se vanha höperö, jota vanha parooni aikoinaan suosi niin, että hän näyttää menettäneen kaiken kunnioituksensa, — selitti se sotapukuun puettu herra, joka oli istunut venheen perässä. Se on yksi hänen »harvinaisuuksiaan».

— Joka meidän siis on lupa realiseerata niinkuin kaikki ukkovainaan muutkin koelmat.

Herrat nauroivat voudin sukkeluudelle; ja kun koirat samassa saivat uuden jäniksen ajaakseen, riensivät herrat haukkua kohti.

Ukko jäi seisomaan tupansa ovelle. Hän kuuli pauketta ja huutoja ja kaadettujen

jänisten rääkynää ja koirain tappelua saaliista. Ja hän ajatteli niitä aikoja, jolloin vanha parooni itse oli istunut hänen vieraan ja kiitellyt hänen pirttiään ja kehunut vierailleen hänen kapineitaan. Ajatteli sitäkin, miten hän nyt veronsa maksaa, kun herrat itse ottavat kaikki, mitä oli otettavissa. Ajat olivat hänen mielestään melkoisesti muuttuneet.

Vihdoin lakkasi laukominen metsässä ja herrat ja koirat tulivat takaisin tuvalle. Lupaa kysymättä ja häntä itseään huomamattakaan kantoivat he pirtistä ulos pöydät ja penkit ja asettuivat pihamaalle eväitään syömään ja juomiaan nauttimaan.

— Olkoot, tottapahan menevät, kun aikansa elämöivät, ajatteli ukko ja istahti loitommalle.

— Kahdeksan jänistä kahdessa tunnissa! puhuivat herrat. Tulos ei ole huono. Meidän on tultava tänne joka vuosi. Vaan on se vähän vanhanaikainen, tämä metsästyspaviljonki!

— Se on revittävä ja sijaan rakennettava uusi, sanoi vouti mahtavasti. En ole joutanut tästä asiasta ennestään huolta pitämään.

Ukko ei malttanut enää olla vaiti.

— Tätä ei revitä, sanoi hän astuen esiin.

— Sinäkö sen kiellät?

— En minä, vaan vanha parooni. Tämä tupa on oma rakentamani ja minulla on lupa sen päälle, että saan siinä asua kuolinpäivääni.

— Minä teen tällä maalla mitä tahdon. Ett'et kuitenkaan tulisi mitään kärsimään, annan sinulle luvan asua uudessa paviljongissa . . . ja se on jo enemmän kuin ansaitset. Jos et siihen tyydy, saat mennä tiehesi.

— En tyydy! Enkä mene tiehenikään.

— Häädämmekö hänet heti? kysyi se sotilaspukuun puettu mies. — Pontus!

Yksi herrain suurista koirista kohotti jo päätään ja murahti.

— Antakaa hänen olla! sanoi vouti. Ukko on houkko.

— Sääli, ett'ette sallinut . . . se olisi mennyt yhdessä käden käänteessä.

Hän oli sytyttänyt sikarinsa, pistänyt kädet taskuunsa ja oikaisi jalkojaan mukavaan asentoon pöydän alle. Silloin sattuvat hänen silmänsä karhun kuvaan tuuliviirissä.

— Mikäs tuo on? Ja tuo toinen oven päällä?

— Se on hänen »vaakunansa», selitti isäntärenki. Hän kuvailee olevansa aate-linen.

— Oliko hänellä siihenkin paroonin lupa?

— Vanha parooni oli leikkisä mies...

— Siitä ainakin sallinette minun tehdä lopun samassa. Vai tahdotteko itse? — ja sotapukuinen herra ojensi pyssynsä voudille.

— Olkaa vain hyvä! sanoi tämä.

Sotapukuinen herra tähtäsi ja laukaisi alas karhun kuvan viirin nenästä. Toinen laukaus lohkasi saman kuvan oven päältä.

— Kaksi karhua ja kahdeksan jänistä! Pankaa, isäntärenki, nämäkin jahtilaukuun!

Herroista oli se niin hauskaa ja sukkelaa, että he sille nauraa hohottivat.

Ja kun heidän huomionsa kerran oli kiintynyt ukon tupaan, niin ryhtyivät he sitä lähemmin tarkastamaan. He vetivät esiin tuohesta tehdyt kontit, virsut ja kaikki muut ukon tekemät omituiset kapineet... mokomia hullunkurisuuksia he eivät olleet ennen nähneet. Koko tuparakennus oli heistä sekä ulkoa että varsinkin sisästä

mustine seinineen ja nokisine kattoineen kauhean ruma ja typerä.

— Mitäs herrat sitä moittii, kun se ker-
ran minulle kelpaa, uskalsi ukko muistuttaa.

Herrat eivät olleet häntä kuulevinaan-
kaan.

— On se nyt häpeä, että tämmöinen musta kummitus on tässä kartanon kauniimmalla niemellä itse hovia vastapäätä . . . ajatelkaa, minkä mainion vaikutuksen tekisi tässä uudenaikainen metsästyshuvila ampumapar-
vekkeineen ja tähystystorneineen . . .

— Mutta sehän on jo päätetty, kuulitte-
han, että tämä on jo tuomittu revittäväksi!
— sanoi vouti hiukan närkästyneenä siitä,
että hänen ehkä luultiin tätä tämmöistä
suosivan. — Isäntärenki, jo huomenna on
tämä harakan pesä purettava!

*

Siitä tuli kuitenkin kartanon voudille
enemmän puuhaa ja ikävyyksiä kuin hän
oli aavistanutkaan. Renkien täytyi tulla
ilmoittamaan, ett'ei Niemen äijä lähtenyt-
kään tuvastaan ilman laillista häätöä.

— Hankkikaamme laillinen häätö heti
paikalla!

— Käräjät alkavat vasta syksyllä.

— Pyydämme välikäräjiä!

Vouti sai aikaan välikäräjät, mutta kun ukko näytti toteen, että hänellä oli vanhan paroonin lupa asua tuvassaan kuolinpäiväänsä, kumottiin kanne kihlakunnanoikeudessa. Vouti valitti hoviin, mutta hovi vahvisti kihlakunnanoikeuden päätöksen. Vastasenaatti tuomitsi tuvan revittäväksi, koska sen asujalla ei muka ollut näytettävänä kirjallista kontrahtia.

Vouti lähetti renkinsä vielä kerran häätämään Niemen äijää, mutta nämä tulivat vielä kerran takaisin sen sanan kanssa, että ukko ei ole tietävinäänkään. Vanhan paroonin sanaa ei voi muka peruuttaa kukaan muu kuin parooni itse, mutta kun parooni on kuollut... Pitääkö heidän käyttää väkivaltaa?

— Ottakaa pois ovet ja ikkunat!

Mutta seuraavana päivänä tultiin ilmoittamaan, että ukko on kiivennyt uunille ja nukkuu siellä turkki korvissa eikä ole niinä miehinäänkään.

— Repikää katto, ja jos se ei auta, purkakaa seinät!

Rengit tekivät työtä käskettyä, mutta kun he aamulla tulivat tekonsa vaikutusta

tarkastamaan, kömpi ukko ulos uunistaan ja kehui olleen vähän liiaksikin lämpimän.

— Onko meidän revittävä uunikin?

Vouti käski kiukuissaan repiä uuninkin.

Ja uuni revittiin ja ukon täytyi viimeinkin taipua. Hän kokosi tavaransa ja lähti.

Mutta kauvaksi ei hän mennyt.

— Tupani saitte hävitetyksi, mutta nientäni ette saane, sanoi hän.

Ja ihmeekseen näkivät kartanon rengit äijän alkavan kantaa kapineitaan suuren kuusen alle, joka oli tuvan takana. Hän teki siihen tulen ja hakkasi havuja vuoteekseen.

— Siihenkö aiot jäädä?

— Olen minä ollut tässä yötä ennenkin... tämä on sen vanhan karhun pesä, jonka kaadoin kartanon karjaa hävittämästä. Siirryin tästä silloin tupaani ja nyt olen siirtynyt tuvastani tähän. Vuoroin vieraissa käydään. Viekää terveisiä kartanon herroille, että karhu on taas pesässään eikä lähde ilman ampumatta.

Isäntärenki kertoi voudille, että nyt oli ukko viimeinkin hädetty tuvastaan, mutta ukon terveisiä hän ei vienyt perille.

Vouti huokasi helpoituksesta, että tämä ikävä juttu vihdoinkin oli päättynyt, sillä

vanhan Niemen äijän häätäminen oli jo alkanut herättää kiusallista huomiota ei ainoastaan omalla paikkakunnalla, mutta myöskin ulkopitäjissä. Yleinen mielipide oli, muutamien suurimpien kartanojen vousteja lukuunottamatta, joilla oli itselläänkin rettelöitä alustalaistensa kanssa, Niemen äijän puolella.

Uuden metsästyshuvilan rakentamisesta revityn tuvan paikalle ei kuulunut mitään. Kartano tarvitsi nähtävästi rahansa tähdelisempiinkin tarkoituksiin, ja niin unohtui vähitellen koko asia ja Niemen äijä kanssa.

Mutta jo seuraavana aamuna häätämisensä jälkeen rupesi äijärähjä uudelleen tupaansa rakentamaan. Kivijalka kun oli jäänyt kiireessä särkemättä, ei siinä suurta vaivaa ollutkaan. Kaikki vanhat hirret sovitteli hän entisiin salvaimiinsa ja pani uusia sekaan, missä vanhat olivat lahonneet. Suurin osa kattotuohistakin vielä kelpasi. Tupa tuli ihan entisensä näköinen, eikä eroa muuta kuin että ikkunat ovat vähän suuremmat ja uuni uloslämpivä.

Kukaan ei häntä häirinnyt, sillä vaikka kartanon rengeille olikin annettu käsky vanhan pirtin purkamiseen, ei heille oltu annettu

kieltoa uuden rakentamisesta. Voutikin siirtyi pois ja uusi tuli sijaan.

Saatuaan tupansa katto päälle kantoi ukko sinne kapineensa kuusen alta, pystytipä vielä sen harjalle viiritankonsakin siihen kiinnitetyn karhun kuvan kanssa.

1899.

KORPELAN UKOT.

Korpela oli Peltolan suuren kartanon syrjätila ja oli aikoinaan perustettu sinne karjataloksi, jonne hovin lehmät joka vuosi lähetettiin kesälaitumelle. Laitumen parantamiseksi viljeltiin Korpelassa kaskeakin. Ensi alussa täytyi sitä ylläpitää hovista käsin ja sieltä tuoda kaikki tarpeet. Mutta vähitellen kasvoi siitä erityinen talo, joka tuli omillaan toimeen, ja kun se joutui vaakaantuneeseen viljelykseen, alkoi se kyetä päätilalle veroa maksamaan. Lopulta kiinnitti se Peltolan paroonien huomiota siihen määrin puoleensa, että he päättivät asettaa sinne vakinaisen maanviljelyskoulussa käyneen pehtorin eikä tyytyä tavalliseen isäntärenkiin.

Korpela oli kuitenkin vielä siksi kaukana muusta maailmasta ja niin yksinään siellä synkkien metsien ja autioiden soiden takana,

ett'eivät voudit kaukaakaan tahtoneet siellä viihtyä. Niitä täytyi sentähden tuon tuostakin muutella, joka ei tietysti ollut isäntäin uusille viljelyspuuhille eduksi. Korpela siitä vähemmin kärsi, sillä viljelysolot olivat siellä sillä kannalla, että ne niin sanoakseni kehittyivät itsestään niin paljon kuin kehittyä taisivat — soilta ja kallioilta.

Vuosikausia oli Korpela nyt taaskin ollut ilman varsinaista pehtoria, kun parooni vihdoinkin päätti lähettää sinne uuden hoitajan. Se kyllä vaati vähän korkeanlaisen palkan, mutta lupasi siitä hyvästä pitää sitä parempaa komentoa. Hän oli ennenkin ollut suurten herrain syrjätiloilla voutina ja sanoi hyvin tietävänsä, miten niitä oli viljeltävä.

Korpelasta, jonne jo sinnekin oli saapunut tieto uuden pehtorin tulosta, lähetettiin vauunut vastaan ja kuskit ja tien neuvojat. Päivän pari kesti matka ja karuja olivat kankaat ja veteliä suot kahden puolen tietä ja ikäviä taipaleet. Tie oli kyllä kova ja kivetön, mutta mutkikas ja mäkinen.

Perillä oli piha puhdas ja raput ja porstuat siivotut, niinkuin Korpelassa ainakin oli tapana ne pitää, saati sitten kun tuli niin suuria vieraita. Jo veräjällä seisoi isäntärenki vastassa ja vei vastatulleen tupaan,

jonne koko aluskunta oli kutsuttu häntä kohtaamaan.

Utelia in silmin katseli kansa siinä uutta käskijäänsä ja hörökorvin kuunteli, mitä olisi sanottavana ja mitä terveisiä tuotavana, sillä puheliaaksi mieheksi oli pehtoria kuultu mainittavan.

Pulskapa hän olikin mies eikä sanojaankaan sammallellut, ja pian saivat ukot kuulla kunniansa.

Tiestä otti ensiksi puhuakseen, niinkuin on matkamiesten tapana tehdä. Kiitosta odottivat ukkoset kukin tieosastaan, sillä parastaan olivat panneet sitä tehdessään ja monet hiekkakuormat siihen vetäneet helteisinä kesäpäivinä, kun muut työt kiirehtivät. Vaan moitetta saivat.

— Tie, jota tänne tulin, on liian pitkä,
— sanoi ensi sanakseen. Kauvan olette saaneet elää täällä valtoinenne liian pitkään taipalien takana. Näyttää siltä kuin olisitte tahallanne sitä koukeroittelemalla ja kaartelemalla pidentäneet. Ensi töiksenne panen teidät tätä tietä oikomaan ja lyhentämään. Parooninkin tahto on, että tämä Korpelan rajakulma on saatettava suorempaan yhteyteen Peltolan rintamaitten kanssa.

Kun eivät ukot siihen mitään virkkaneet, jatkoi pehtori:

— Peltolan mailla ei ole, niinkuin sen tiedätte, mäkiä eikä notkoja, vaan on kaikki tasaista ja kaunista maisemaa, ja sentähden tahdon minä, että mäet täälläkin tasoitetaan ja notkot nostetaan. Tämä on yhtä maata emätalon kanssa ja maidenkin tulee siis olla yhtäläisten.

— Mäet ja notkot... — jupisivat ukot korvallisiaan koskettaen, mutta eivät ehtineet sen edemmä, kun pehtori, kääntyen lampuotien ja torpparien puoleen, puhui heille näin:

— Jo kauvan on kuulunut valituksia siitä, että te elätte täällä kuin perintötiloilanne ja viljelette maitanne kuin omianne. Mutta teidän tulee muistaa, että tämä talo kaikkine kiinteimineen ja irtaimineen, kaikkine kuivineen ja märkineen on emätaloon eroittamattomasti yhdistetty ja että teidän sentähden tulee rakastaa pääpaikan ääretömiä aloja yhtä lämpimästi kuin tämän syrjätilan pellontilkareita, — jota valitettavasti ette tähän saakka ole tehneet. Tehdäkseni sen teille mahdolliseksi ja istuttaakseni teihin oikeata käsitystä asemastanne aion minä ottaa kontrahtinne tarkastuksen

alaiseksi ja poistaa niistä kaikki ne kohdat, jotka ovat ristiriidassa emätalon etujen ja sen arvon kanssa.

Käski hän nyt tallirengin ja työvoutien ja muonamiesten astua esiin ja kysyi heiltä kultakin heidän nimeään.

Tallirenki, joka samalla toimitti kuskin virkaa ja oli tottunut herroja haastattelemaan, uskalsi nyt ensimmäiseksi avata suunsa ja sanoa talon puolesta pehtorin tervetulleeksi uuteen toimeensa, lausuen samalla sen toivomuksen, ett'ei herra, hänen rattaillaan istuessaan, aivan liaksi talon hevosia rasittaisi, vaan että hän, opittuaan täkäläisiä teitä ja taipalia oikein tuntemaan, suvaitsisi ajaa maassa maan tavalla, kesällä kiviä ja kantoja vältellen ja talvella syviä kinoksia.

Vaan siihen vastata kivahti pehtori, että hän ajaa niinkuin on aina tottunut ajamaan ja että ne hänen tietensä ovat vain kuskit ja tallirengit, jotka tahtovat uskotella, että täällä on toisella tavoin ajettava kuin emätilan teillä. Siitä luulosta tahtoi hän tehdä pikaisen lopun.

Sen sanottuaan käänsi hän nolatulle kus-
kille selkensä ja kävi puhuttelevaan muita

palvelijoitaan, sanoen heille kullekin mieleen pantavan sanan.

— Sinulla on jalassasi kumman näköiset kengät, sanoi hän muutamalle. Miksi noita sanotaan? Vai pieksuiksi. Tästä lähtien tulee sinun hankkia itsellesi oikeat saappaat, semmoiset, joita emätalon rengitkin käyttävät.

— Sinun tulee teetättää itsellesi paljoa leveämmät housut, niinkuin on muualla maailmassa tapana, neuvoi hän toista, jolla oli kapeat housut, jommoisia Korpelassa oli ammoisista ajoin käytetty.

— Tuo paitasi on aivan liika valkoinen, sanoi hän sitten kolmatta puhutellen. Sano muijillesi, että musikalle semmoiselle kuin sinulle sopii paremmin punainen paita, joka on siistimpikin kuin valkoinen... ja jos tahdot tehdä minulle mieliksi, niin nosta se housujen päälle.

— Kaikille teille tahtoisin vielä yhteisesti huomauttaa, virkkoi hän taas kaikkien puoleen kääntyen, että emätalon alustalaiset ovat kaikki parrakkaita miehiä ja että minulle olisi mieluista nähdä, jos yhdennäköisyyden saavuttamiseksi parrat täälläkin saisivat rauhassa rehoittaa.

Olivat saaneet muutamat naisetkin tulla

saapuville. Kääntyen karsinaan kätkeytyneiden kyläviestien viejään puoleen, sanoi hän antavansa heillekin arvonsa, koska heitäkin talossa tarvitaan; jos maltillisesti ja järkevästi toimensa täyttävät, on hän oleva heidän ystävänsä, vaan jos valejuoruja talosta toiseen juoksuttavat ja varsinkin puhuvat pahaa hänestä ja hänen toimistaan, niin uhkasi hän heidän kielensä kahlehtia ja suunsa umpilukkoon sulkea.

Nämä viisaat ja hyvin harkitut neuvot ja nuhteet annettuaan, ilmoitti pehtori lopuksi, että jos ne kaikki varteen otetaan, on hän oleva hyvä kaikille ja rakastava korpelaisia niinkuin hän peltolaisiakin rakasti.

Totisina ja tarkkaavaisina olivat ukot itseänsä ylhäisemmän puhetta kuunnelleet ja sopivasti ja siististi vaienneet, niinkuin on talonpojan hyvä tapa tehdä, silloinkun herrat haastavat. Koetti pehtori arvata alustalaistensa aatokset, mutta niiden silmä oli suljettu eikä kasvojen jäykkä pinta mitään ilmaissut.

Vasta kun olivat herran edestä poistuneet, piha-aidan päälle istuneet ja piippuunsa pistäneet, lausui muuan miehistä mielipiteensä siitä mitä oli tapahtunut.

— Tuntuipa tietävän, sanoi hän. Päivän

vasta talon tiloja katseli ja paljon näki puutteita ja neuvoja tiesi.

— Taisi tulla tiukka vouti, huokasi se, jonka housuja oli moitittu.

— Mitenkähän tässä nyt alettanee elää? aprikoi kolmas, joka oli saanut muistutuksen paidastaan.

— Eletään niinkuin ennenkin, virkkoi neljäs. Niin kauvan kuin minä muistan on kaikkien uusien pehtorien vaihteessa ollut puhetta niistä uusista punaisista paidoista, mutta entisissä paidoissa tuota yhä on pyssytty ja entisissä rohtimissa ryhötetty.

— Mistäpä ne tuli tänne karttuunit ja suvarohvisaappaatkaan.

— Isot sill' on aikeet, mutt' varsin ovat meille vaikeet!

Ja kun Korpelan ukot olivat aikansa asiasta näin haastelleet, niin pistivät he piip-punsa taskuun ja tallustelivat kotejansa kohti, niinkuin ei olisi mitään tapahtunut ja niinkuin kaikki olisi ollut ennallaan.

Ja ehkä ukot olivat siinä luottamuksessaan yhtä oikeassa kuin pehtori puolestaan oli varma siitä, että nyt tästä alkaa uusi komento Korpelan perukalla.

ÄITI.

— Valitan suruasi . . . näin lehdistä, että äitisi on kuollut . . .

— Kiitos vain, sanoi hän, vastaten käden puristukseeni. Onhan se ikävä, kun äiti kuolee. Mutta, omituista kyllä, ajattelen sitä ilolla enemmän kuin surulla.

Kai osoittivat kasvoni hiukan hämmästystä.

— En tietysti ole iloinen siitä, että äitini kuoli, riensi hän selittämään, — vaikk’ei hänellä vanhalla ja kivulloisella ihmisellä juuri enää ollut iloa elämästään . . . itse oli hän jo kauvan kuolemaa toivonut, odotti sitä kuin viimeistä onneaan. Vaan nyt sai hänen kuolemansa ikäänkuin korkeamman tarkoituksen ja syvemmän sisällön, jota hänen elämällään hänen mielestään ei ollut . . .

Olimme tavanneet toisemme kadulla ja jatkaessamme kävelyämme kertoi hän:

— Tiedät niistä adressipuuhiista. Viime sunnuntaina oli kokous kaikissa kunnissa. Minun oli määrä lähteä ajamaan asiaa kotipitäjässäni. Isäni kuoltua, joka niinkuin tiedät oli siellä rovastina, muutimme äitini kanssa tänne Helsinkiin. Olin laittautunut lähtemään yöjunassa, kaikki oli valmiina, olin vain pistäytynyt vähän kaupungille, josta palasin kapineitani noutamaan, kun kotiin tullessani sain kuulla, että äitini oli saanut yhden tavallisia kohtauksiaan ja lääkäri sanonut, ett'ei hänellä luultavasti olisi pitkältäkään järeillä... varmaankaan en tapaisi häntä enää hengissä, jos lähtisin.

Riensin hänen huoneeseensa. Hän oli hiukan tointunut ja täydessä tajussaan. Hän tiesi matkastani ja sen yhteydessä olevista asioista ja oli ollut niistä hyvin huolissaan — ei huolissaan matkasta, jolle hän minua vain kehoitti lähtemään, vaan näistä kaikista muista onnettomuuksista. — Varmaa on, että kaikki nämä nykyiset ikävyyydet olivat yhä rasittaneet hänen huonoa hermostoaan. Luullen häntä rauhoittavani sanoin heti, ett'ei matkastani nyt tietysti voisi tulla mitään, kun äiti oli näin sairas.

— Kuinka ei? kysyi hän. Mikä estäisi sinua lähtemästä?

— Vaan enhän toki voi jättää sinua yksin kuolemaan?

— Voisitko saada jonkun toisen sijaasi?

Minun täytyi myöntää, ett'en luultavasti enää saisi, mutta että se oli yhdentekevä . . . se saa jäädä . . . en minä nyt voi ottaa sitä lukuun.

— Vaan silloinhan jäisi kokous pitämättä ja nimet kirjoittamatta?

Sekin täytyi minun myöntää mahdolliseksi.

Hän tarttui minua kiihkeästi käteen.

— Kuule, se ei saa tapahtua . . . sinä nyt menet vain . . . se ei saa tapahtua minun tähteni . . . eihän toki . . . kokousko pitämättä? Ei, hyvä . . .

Yskä keskeytti hänet, hän ei saanut pitkään aikaan sanaa sanotuksi. Luulin hänen siihen nääntyvän. Mutta kun olin saanut hänet tyynyjen varaan ja hän taas kykeni puhumaan, ojensi hän minulle kiihtuneen kätensä:

— Hyvästi nyt . . . hyvästi, jos ei enää tavattaisikaan — tässä elämässä. Ehk'en vielä kuolekaan. Vaan jos sill'aikaa tulisi lähtö . . . jos ei enää tavattaisi, niin olenhan tehnyt jotain minäkin . . . uhrannut jotain . . . eihän se iso . . . enemmän kuin

muukaan mitä minä... mitä minä olisin osannut, mitä en ja taitamaton... en ole kyennyt elämään isänmaalleni... jos voisin kuolla. Olisinhan edes jotakin... niin no, hyvästi nyt sitten! Ei nyt olla alakuloisia... mene nyt, ett'et myöhästy...!

Minun täytyi lähteä. Näin, että olisin vain pahoittanut hänen mieltänsä, jos olisin jäänyt. Lähtiessäni sanoi hän:

— Onko sinulla täällä se lista, niin minäkin... vaan enhän nyt jaksa, kirjoita sinä minun puolestani, sinettini on tuolla pöytälaatikossa... ja sano nyt siellä kotona, että kaikki kirjoittavat... Liisa ja Maija ja vanha Heikki... sano, että heidän vanha ruustinna — ruustinna vainaja, olin vähällä sanoa — käski... vaikka kylläpä hän ne käskemättäkin...

Ehdin parahiksi junaan, jouduin ajoissa kotipitäjääni ja toimitin asiani. Kun palasin Helsinkiin, oli äitini kuollut. Hoitaja kertoi, että hän lähdettyäni oli ollut hyvin levoton, ehtisinkö ajoissa junaan, tuon tuostakin katsonut kelloa ja rauhoittunut vasta sitten, kun aikaa oli kulunut niin paljon, että olisin ehtinyt takaisin, jos olisin myöhästynyt. Kun en tullut, oli hän virkkanut:

— Oli toki hyvä, että ehti... ett'ei mi-

nun tähteni . . . — ja sitten tuskin kuuluvasti kuiskannut: — Jumala isänmaata siunatkoon ja olkoon minulle armollinen!

Ne olivat olleet hänen viimeiset sanansa. Ymmärtänet nyt, miksi ajattelen hänen kuolemaansa ilolla enemmän kuin surulla.

1899.

JUHLAVAATTEET.

(Ote kirjeestä.)

— — — — —
Saavuvin sitten jokivartta nousten Nivalan kylään, joka on ryhmittynyt kahden puolen jokea suosta perattujen peltojen keskeen ja menin ensimmäiseen taloon.

Oli kiireisin leikkuuaika ja talossa oli vain emäntä pihasalla, isäntä väkensä kanssa vähän matkan päässä pellolla. Päätäkseni vielä samana iltana toisiin taloihin päätin koettaa saada nimikirjoitukset niin pian kun suinkin ja pyysin sentähden emäntää, sittenkun olin hänelle lyhyesti asiani esittänyt, toimittamaan sanaa tulostani.

— Pitääkö niiden kaikkien sieltä tulla?
— Renkienkö ja piikainkin? — Tarvitaanko siihen naistenkin nimet?

— Asia on semmoinen, että se koskee

jokaista Suomen kansalaista, miestä niin-
kuin naistakin.

— Koskepa tietenkin, virkkoi emäntä
äänellä ja katseella, jotka ilmaisivat, että
hän täysin käsitti, mistä oli kysymys.

Jäin yksin tupaan, jonka sisustaa iltaurinko valaisi. Omituisen voimakkaasti, niinkuin aina tapahtuu tärkeinä hetkinä elämässä, painuivat mieleeni mustunut uunin suu, hahlassa riippuva keittopata, orrelle nostetut reen jalakset, astiahylly nurkassa, seinään kiinnitetty vuode, vanha kaappikello ja sen vieressä riippuva pyssy. Se oli niin kodikasta ja samalla niin autiota, jota tunnelmaa lisäsi kellon säännöllinen käynti. Se oli niin turvallista ja samalla niin toivotonta. Tuo täydessä kunnossa oleva varakkaan näköinen talo, joka oli tulos vuosisatain vanhasta, häiritsemättömästä, lakien suojaamasta viljelyksestä, sekä aineellisesta että henkisestä — pala palalta, kivi kiveltä, hirsi hirreltä, pelto pelloilta ja oja ojalta oli sitä polvi toisensa perästä rakennellut, laitellut, liitellyt ja saanut aikaan sen, mikä siinä nyt oli edessäni — ikkunasta näkyi vielä piha aittoineen ja niiden lomitse peltoja, niittyjä ja toisia taloja.

Eihän siinä olisi pitänyt olla mitään ai-

hetta siihen alakuloisuuteen ja mielen ahdistukseen, jota tunsin. Oliko se vain tuo jo hiukan kylmähkö, yhä pitenevän syysyön helmaan vaipuva ilta-aurinko, joka sen teki? Vai johtuiko se siitä toimesta, jossa olin, siitä asiasta, jolla kuljin? Sillä eikö tämä ollut ehkä turhaa touhua kaikki? Oliko tästä taaskaan oleva apua mitään?

Katsahdin ulos pellon puoleisesta ikkunasta ja näin sieltä pitkän jonon miehiä tulevan piennarta pitkin ja heidän jälessään toisen ryhmän naisväkeä. Ne astuivat tyyneästi ja vakavasti, niinkuin olisivat tahdissa astuneet, näitä meidän pitkiä rotevia pohjalaisiamme, ja joukossa joku pienempi, juureva ja tanakka. Tuvan seinän takana tömähti maa, porstuassa kolasi ja he tulivat tupaan, isäntä ensimmäisenä.

Minut valtasi selittämätön arkuus ja epävarmuus näiden vierasten ihmisten edessä, joita en tuntenut, vaikka olimmekin pitäjäläisiä. Tulisivatko he käsittämään asian? Olivatko he seuranneet tapausten menoa? Tiesivätkö, mistä kaikesta on kysymys? Olivatko ehkä sitä mieltä, että on tyydyttävä, että on kaikki parhain päin käännettävä? Eiväthän olisi olleet yksin sitä mieltä ollessaan.

Aioin ensin selittää asiata omin sanoin, valaista, paljastaa tarkoitukset. Mutta sitten päätin antaa kirjoituksen puhua puolestaan.

Aloin lukea, seisten pöydän päässä. Väki oli asettunut niinkuin kinkeriluvussa, miehet toiselle ja naiset toiselle puolelle tupaa. Isäntä seisoi minua vastapäätä toisessa päässä pöytää.

En voinut olla paperini yli tarkastamatta, minkä vaikutuksen lukemani häneen teki. Hän näytti vähän hajamieliseltä, milt'ei levottomalta; hänen kasvonsa saivat ikäänkuin vaivatun ilmeen. Kuta pitemmälle luin, kuta totisemmiksi sanat kävivät sitä vaikeampi näytti hänen olevan olla. Hän pyyhkäisi tukkaansa, kohensi paitansa kaulusta, suori liivejään, muutti jalkaa ja vetäysi syvemmälle karsinaan päin. Hän kuis-kasi jotain emännälle ja emännän kasvot saivat saman huolestuneen ilmeen. Yhtäkkiä peräytyi emäntä ovelle päin ja naiset seurasivat häntä toinen toisensa perästä. Ennenkun olin lopettanut, olivat he kaikki pujahtaneet ulos avonaisesta ovesta.

Luettuani kirjoituksen ilmoitin, että jokaisella, joka tahtoi, oli tilaisuus tulla esiin ja piirtää nimensä, sekä miehet

että naiset, niinkuin olivat ennenkin tehneet.

Ei kukaan liikahtanut, mutta isäntä astui ulos ovesta ja virkkoi mennessään:

— Käykäähän vähän tänne, miehet!

Kaikki seurasivat häntä ja minä jäin yksin pirttiin.

Sekö olikin heidän vastauksensa? Kuulin askeleita porstuasta ja toisesta tuvasta ja näin toisten kulkevan pihan poikki.

Minulla ei näyttänyt olevan muuta järellä kuin koota paperini ja lähteä.

Mutta ennenkun ehdin sen tehdä, astui isäntä uudelleen sisään ja hänen jälessään miehet toinen toisensa perästä; ja sitten emäntä naisväkineen. Ja isäntä astui pöydän ääreen ja tarttui kynään ja kirjoitti nimensä vitkalleen ja juhlallisesti ja muut tekivät samalla tavalla, ensin miehet ja sitten naiset. Ne, jotka eivät osanneet itse kirjoittaa, pyysivät minua sitä tekemään ja piirsivät vain puumerkkinsä, mutta ne, jotka eivät sitäkään osanneet, painoivat kankeilla sormillaan paperin laitaan.

Kun kaikki olivat kirjoittaneet, kuiskasi emäntä korvaani: — Se ei tahtonut työryyssiä . . .

Mutta minun rintani hyppi riemusta, sillä

minä olin huomannut jo heidän sisään tullessaan, että he kaikki olivat käyneet vaihtamassa työvaatteensa juhlapukuun. Vast sitten tulivat he kirjoittamaan.

Ilta-aurinko, joka yhä valaisi tupaa, oli minusta aamun koi, enkä minä enää mitään epäillyt — — — — —

1901.

MATIN LINNA.

— Sinä olet hullu mies, Mattila! Sanon sen taas, niinkuin olen monesti ennen sanonut. Sota uhkaa ja on jo uhannut kauvan. Vihollinen on astunut rajan yli ja asettunut leiriin tuonne järven taa. Sinä et ole siitä tietävinäksikään, et ole niinä miehinäksikään vaikka näet, että kaikki muut pakoon hankii. Et ole mitään tehnyt häntä vastaan varustautuaksesi . . .

— Mistä sinä sen tiedät?

— Ka, ethän muuta kuin kynnät ja kylvät, teetpä vielä uusiakin viljelyksiä. Kuo-
kit uutispeltoa ja niittyjä raivaat. Kaivat
ojia, vieläpä yhä rakennat kiviaitaakin pel-
tojesi ympärille. Eikä sillä hyvä. Karjaa-
sikin olet joka vuosi lisännyt ja työkalujasi
parantanut. Luuletko, ett'ei se järven yli
pääse? Vai mitä mietit? Elät ja olet täällä
niinkuin olisi satavuotinen rauha maassa
vallinnut ja tuhatvuotinen tulossa.

— Mitäs minun olisi pitänyt tehdä? Neuvo, naapuri, jos paremmin tiennet!

— Tekisit niinkuin minä ja muut kaikki tuolla järven takana. Minä en ole kymme-
neen vuoteen mitään rakentanut. Pelloista olen ottanut sen, minkä ne entisestä voi-
mastaan kykenivät antamaan. Minkä maasta irti sain ja minkä karjasta, sen rahaksi muutin. Hyvä on niitä nyt mukanani ku-
lettaa. Lähtiessäni pistin tuleen huoneräh-
jät. Kun se tuli, ei ollut mitään ottamista. Niin minä tein.

— Kukin omaansa kiittää, naapuri. Pitä-
nee kerran minunkin toimiani kehua. Sinä
pistät tavarasi taskuun, minä kaivan ne
maahan. Kummassako paikassa lienevät
paremmassa tallessa, jos hän meidät molem-
mat sattuisi kiinni saamaan? Vai luuletko,
että se rupeaa ojiani täyttämään? — Ei
rupea. — Niin, no —! — Kummastelet sitä,
että minä peltoa kuokin ja niittyä raivaan.
Mahtaisiko tuo kuokoksen takaisin kääntää
ja kannot entisille sijoilleen upottaa ja istut-
taa pajukon siihen, mistä se juurineen revit-
tiin? — Eihän se niin hullu! — no, siinä
sen näet! — Eikä taitaisi olla aikaa käydä
kiviaitojanikaan purkamaan ja kiviä takai-
sin peltoon kantamaan?

— Eipä kyllä taitaisi . . .

— Vaan nyt se on, hyvä naapuri, niin, että ojat ovat noin niinkuin minun vallihautojani ja nuo kiviaidat muurejani ja pellot ja niityt ulkovarustuksiani ja niiden kaikkien keskessä istun minä tässä kuin linnassa, jota et sinäkään sano voitavan hävittää. Se on hyvä linna, tiedänmä, jota ei voida hävittää.

— Vaan valloittaa se sen voi . . . mitäs silloin teet? Lahjotko, maksatko pakko-veroa? Meidän talo maksoi monta vuotta ja säilyi.

— Ja nyt olet kuitenkin pakosalla, kun ei ollut enää mitä maksaa? Sen se auttoi. Minä en ole mitään maksanut, olen kaikki aarteeni maahan kaivanut. »Ota kaikki», sanon, kun tulee ottamaan, »siinä ovat», ja annanpa vielä tämän linnani avaimetkin, tämän kuokan ja tämän lapion.

— Viepi sinut vankeuteen vieraalle maalle . . . mitäs silloin teet talollasi?

— Silloinhan minä sitä vasta oikein tarvitsenkin. Kerran sotakin loppunee ja vangit vaihdettanee. Vaan kun kotiin palaan, hyvä on alottaa eläminen valmiiksi muokatusta vainiosta.

— Entäpä et tulekaan takaisin?

— Tuleehan poikani.

— Vaan jos ei tule poikasikaan?

— Tuleehan jonkun toisen poika.

— Sinä olet hullu, Mattila. Haastat has-suja, hyvä ystävä. Lähde veikkonen, en-nenkun väkisin viedään! — Et lähde? — Hyvästi sitten!

— Hyvästi naapuri! Ei ole tässä aikaa minulla lähtemään. Pitää rientää kaura suohon kylvämään, ennenkun tulee hevosil-laan syöttämään. Näkyö jo uittavan rat-sujaan järven yli...

1899.

VARIS JA PÄÄSKYSET.

Metsävaris, joka hallitsee ja vallitsee talojen takamailla, on kovin perso lintujen pesille. Olisi sillä kyllä muutakin ruokaa syödäkseen, mutta kerran makuun päästyään ei sille kelpaa muu mikään kuin alastomat linnunpoikaset, — parempi vielä, jos niillä jo on vähän untuvia ympärillään, että kurkussa hiukan kangertelisivat. Se on totutellut niitä kokonaisinaan nauttimaan. »Enhän minä tapa, elävältä hän ne nielen, panen vain lämpimämpään paikkaan» — on hänen tapana puolustautua, jos kuka häntä tästä moittimaan pyrkii.

Mutta nyt olivat jo kevätkesästä kaikki pikkulintujen poikaset takamailta loppuneet, ja suuret suojelevat omansa. Ja sentähden lähti metsävaris tervehtimään tuttaviaan peltovariksia kirkonkylässä. Sillä siellä tiesi hän olevan laululintuja puutarhat täynnä

ja joka huoneen räystäään alla oli pääskyn pesä.

Aamulla varhain, kun ihmiset vielä nukkuivat, lensi hän kenenkään huomaamatta rajan yli metsän rannasta peltomaille ja tapasi varisveljen vakoa astumassa.

— Mitä sinä syöt? kysyi hän aidan seipäaseen istuutuen.

— Toukkia, lieroja — toukkia, lieroja, vastasi peltovaris.

— Huono ruoka — huono ruoka, raakui metsävaris.

— Syön mitä saan — syön mitä saan.

— Syö linnunpoikia!

— Ei ole tapana täällä — ei tapana täällä.

— Se makeata ruokaa — se makeata ruokaa!

— Saattaapa olla — saattaapa olla...

— Tule toveriksi — puoliksi pannaan — pannaan.

— Minnekkä menet? kysyi peltovaris kaukaansa ojentaen.

— Tuonne kylään menen! vastasi metsävaris.

— Elä mene kylään... elä mene kylään, varotti peltovaris.

— Miksi en menisi?

— Elä mene kylään!

— Sano syysi . . . sano syysi!

— Elä mene kylään! Elä mene —!

Vaan ei totellut metsävaris, kylään lähti. Lensi peltojen yli lähimpään taloon ja istahti riihirakennuksen harjalle. Siinä katseli ja kuulosteli. Katseli pääskysiä, jotka lentelivät poutaisella taivaalla talon ympärillä ja tuon tuostakin pistäytyivät räystäiden alle; kuulosteli sitä sirinää, jota poikaset pesissään pitivät joka kerta kun emo heidän luokseen lensi.

Ei varis väkisin ota, ei tee ilmitappelua heikompainsakaan kanssa, vaan odottaa otollista hetkeä varkain viedäkseen. Kun kaikki pääskyt taas olivat poissa, lentää kahnautti varis riihen katolta koivuun, joka oli aitan takana. Siinä istui hän ja oli maailmaa katselevinaan, höyheniään kynivinään. Vaan vesi kihosi kielelle, sillä aitan joka nurkassa oli pääskyn pesä ja sen sisänsäkin niitä tuntui olevan. Ne olivat kuitenkin vähän vaikeasti käsiin saatavissa. Hän laskeutui oksalta oksalle, kurkotteli ja katsasteli, piiloutuen aina puun rungon taa, kun kuuli pääskyjen tulevan. Yhdessä nurkassa oli nurkkahirren pää jäänyt muita

vähän pitemmälle, hän pudottautui siihen ja siinä oli pesä nokan saavutettavissa.

Pöytä oli katettu, ei muuta kuin ojentaa ja ottaa. Pesä oli täynnä parhaan makuisia poikasia. Vaan tässä ei niitä käy syöminen, hän kantaa ne yhden kerrassaan tuonne riihen katolle, latoo ne siihen riviin, ottaa sitten yhden kerrallaan nokkaansa ja keikauttaa päätään takaisin... ei tapa, nialaisee vain elävältä, panee parempaan talteen...

Hän työnsi nokkansa pesän sisään ja kun se tuli sieltä ulos, oli siinä puoli-alaston pääskyn poika poikkiteloin räpistelemässä. Ja hän otti vauhtia jaloillaan, levitti siipensä ja lähti kiireesti lentämään riihen kattoa kohti.

Mutta herra varjele sitä elämää, mikä siitä yhtäkkiä syntyi!

— Jo viep'! kuuluu kirkaisu ilmassa kuin olisi veitsellä vihlaissut. — Jo viep'! Jo viep'! vastataan huutoon toisaalta jostain.

Vaan varis on tottunut siihen, että pikkulinnut pesiään puolustavat eikä hämmästy huudoista. Pitäähän niiden saada vähän huutaa, kun eivät muutakaan mahda. Ja rauhallisesti lentää hän riihen katolle, las-

kee siihen saaliinsa, joka vielä elää, ja lähtee lisää noutamaan. Hänellä on syömissuunnitelmansa valmis ja hän ei aio häikäillä, ennenkun on sen loppuun suorittanut, kun on kerran tänne saakka tullut.

Mutta yhä kiihtyy huuto ilmassa, se kuuluu läheltä ja kaukaa, tästä talosta ja naapuritalosta, ja tuossa tuokiossa koko kylästä. Ilma variksen ympärillä alkaa viheltää ja vinkua, niinkuin olisivat tuhannet piiskat sitä pieksämässä ja joka isku sattuu variksen selkään. Kaikki, mitkä siivilleen kykenevät: pääskyt, peipot, leppälinnut, varpuset, västäräkit pellolta ja rastaat pelton takaa rientävät hätään ja huutavat ja kirkuvat ja rätisevät ryöstölinnun korvaan. Mustanaan on ilma täynnä kiusanhenkiä, joka taholta ne päälle täyttävät, edestä ja takaa, ylhäältä ja alhaalta, ahdistavat kipein silmin ja terävin nokin kuin neuloin ja pienoisin kynsin kuin naskalin nenin.

Vähät hän nokista ja kynsistä, ne eivät pysty hänen pitkään harmaaseen kauhtaansa, mutta se huuto ja kirkuna, se häntä hermostuttaa. Herättävät koko maailman, huutavat kaikki katsomaan epäonnistunutta yritystä... salaa luuli sen saavansa tehdyksi hän, nyt siitä tuli tällainen häpeä

... ja kanatkin kaakattavat ja kukot kotkottavat ja hanhet huutavat...

Hän lentää edestakaisin kylän kattojen yli, ei tiedä mihin piiloutua, mihin häpeänsä peittää... ei ole puita täällä niinkuin metsässä, ei saa eksytetyksi, jälestään haihdutetuksi.

Hän suuttuu, tekeytyy haukaksi, koettaa kopata kiinni lähimmän kiusanhengen. Mutta siitä kadottaa hän tasapainonsa, tuuskahtaa nokalleen ja heittää hulkurisen kuperkeikan ilmassa...

Sitä riemua... sitä hurraahuutoa!... sitä vahingon iloa!... ne häpäisee, sadattelee... ja harakkakin, variksen vanha kilpailija ja kadehtija, hyppii ilmassa ja nauraa ja siipiään räpyttää.

Peltovaristenkin on täytynyt nousta vaolta meteliä katsomaan.

Kun vainottu varis näkee sukulaisensa aidan selällä, rientää hän minkä kerkiää heidän luokseen apua saamaan. Sen nähtyään heittävät pikkulinnut hänet heidän huostaansa ja palaavat takaisin kylään.

Mutta ei saa metsävaris apua sukulaisiltakaan.

— Enkö jo varoittanut! sanoo vanhin varisten kongressissa. Siellä maiden takana

saattaa se käydä laatuun, mutta täällä rintamailla ei sitä enää suvaita. Meillä on täällä peltojen puolella olemassa semmoinen lintujen välinen sopimus, että suurisiipisten pitää antaa pikkupyrstöisten olla rauhassa. Me emme rakasta sitä rähinää, joka aina syntyy siitä, kun heitä häiritään. Sentähden on parasta, että lennät kiireimmän kautta kotiisi. Jos kerran vielä koettaisit, niin täytyy meidän ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteihin.

Metsävaris lähti nolona lentää laahustamaan takamaita kohti, josta oli tullutkin. Eikä häntä ole sen koommin nähty näillä asioilla liikkumassa.

Jonka vuoksi tästä tarinasta on oppi otettava semmoinen, että kun kaikki pikkulinnut ovat oikein yksimieliset, eivät heille variksetkaan mitään mahda.

1899.

SUOMEN LIPPU.

Suomen lippu elköön enää liehuko juhla-riukujen nenässä, sinivalkoinen elköön enää saako vilkuttaa meitä tervetulleiksi isänmaallisiin juhliin.

Paljaat ovat riuvut, lepattaen lyövät irtaimet nuorat tyhjiä tankoja vastaan.

Vihan tuuli ne vei, katehen viima ne karisti.

Entäpä karistikin? Mitä me nyt liehuvilla lipuilla, mitä me viireillä vilkuttavilla?

Liehuvathan ne meidän nostamattamme-kin, vilkkuvat vetämättämmekin, näemme-
hän ne, vaikka ovat kielletyt näkymästä!

Taannoin niitä tuskin huomasimmekaan, väliä pitämättä niiden ohitse kulimme, nyt ne jo kaukaa loistavat silmäämme — loistavat poissa olollaan.

Ennen ne köynnösten ja kukkien lisänä hupenivat muiden juhla-koristeiden joukkoon, nyt emme muita koristeita muista

kaivatakaan. Kaikkien silmät niitä alastomien salkojen päästä etsivät ja ne sieltä löytävät... Nyt ne vasta heiluvatkin, nyt ne vasta hulmuavatkin. Näemme ne huoneiden harjoilla, nostamme ne honkien latvoihin, kiinnitämme ne koivujen oksiin, sidomme ne joka seipähän nenähän, — näemme siksi, että t a h d o m m e nähdä.

Luulivat kai iäksi lippumme ottaneensa, ainiaksi viirimme vieneensä, uskoivat omamme unohtavamme ja vieraat omistavamme.

Eivätkö tienne, että missä valkoinen poutapilvi taivaan sinikannella vaeltaa, siinä on Suomen lippu; — että missä luminen vaara taivasta vasten kuvastuu, siinä värimme; — että missä valkopurje ulapalla paistaa, siinä viirimme?

Vai kieltänevätkö pilven taivaalla kulke-
masta, lumen valkealle paistamasta, tuhan-
net järvemme sinertämästä?

Saanevatko taivahat tummenemaan, saanevatko hankemme harmenemaan, voinevatko estää päivän purjetta valaisemasta?

Ylettänevätkö kätensä n ä m ä k i n lippumme riuvuistaan repimään?

1899.

»ELÄKÖÖN VALO JA VALISTUS!»
»ELÄKÖÖN ISÄNMAA!»

Tulin tuonnottain sattumalta Korpelan kylään. Kylä on kaukana valtaväyläin varsilta, mutta yhteiset harrastuksensa on sielläkin. Siellä on kansakoulu ja lukusali ja on myöskin nuorisoseura. Nyt oli nuorisoseura päättänyt panna toimeen arpajaiset ja kansanjuhlan, tietysti kansanvalistuksen hyväksi omalla paikkakunnalla. Kun tulin kylään, oli lauvantai-ilta ja nuoret miehet olivat parhaallaan laittamassa kuntoon juhlakenttää, joka oli kansakoulun pihalla. Pystyttivät juuri juhlariukua kentän keskelle.

— Pojat täällä lippuriukua pystyttävät, sanoin.

— Tokihan toki lippuriukua ... mitenkäs muuten?

— Ette kai ole vielä kuulleet sitä viimeistä korkeinta kieltoa?

— On kuultu! sanoivat pojat yhteen ääneen. Ihan toki itse maapoliisi kävi sanomassa.

— Ja silti vain lipputankoa pystytätte?

— Nythän se vasta pystytetäänkin!

Reippaita poikia! ajattelin — enkä voi kieltää, että he mielestäni tekivät, niinkuin tehtävä onkin.

— Vaan jos tulee ja vetää alas lippunne?

— Ei vedä meidän lippuamme!

Heidän näytti olevan vaikea pidättää nauruaan ja he näyttivät hyvin veitikkamaisilta, iskivät toisilleen silmää ja olivat salaperäisen näköisiä.

Mutta kun seuraavana iltana, sunnuntaina, saavuin juhlapaikalle, ei siellä liehunutkaan mitään lippua — tyhjä alaston tanko vain seiso i keskellä kenttää.

— Ovat kai viime hetkessä katuneet, ajattelin.

— No, entäs lippu, eipä sitä näykään? kysyin eräältä iloisen näköiseltä nuorelta mieheltä, joka oli nuorisoseuran esimies ja juh latoimikunnan puheenjohtaja.

— Eikö näy? sanoi hän. Siinähan se liehuu minkä kerkiää!

Mutta ennenkun ehdin uudistaa kysymyk-

seni, puhalsi torvisoittokunta alkusoiton, ja hän riensi puhujalavalle.

— Arvoisat juhlavieraat! alkoi hän. — Saan toivottaa teidät taas tervetulleiksi tähän Korpelan kylän kansanjuhlaan, jota niin usein ennenkin olette läsnäolollanne kunnioittaneet, tälle juhlakentälle, jonka keskellä Suomen valkosininen lippu niin iloisesti liehuu...

Kaikki katsativat ihmeissään ylös tankoon, lippua sen latvasta hakeakseen, mutta eihän siellä mitään lippua näkynyt.

— Niin, niin, jatkoi hän... tälle kentälle, jonka keskellä lippumme niin iloisesti liehuu, vaikka se on kielletty siinä liehumasta. Ette taida sitä vielä oikein eroittaa. Mutta katsokaahan hyvin tarkkaan, teroitakaa kaikki yht'aikaa silmänne samaan paikkaan, tuon pitkän tangon nenään, joka on tuossa keskellä kenttää....

Yleisö ei oikein tiedä, mitä tämä on, aavistaa vain jotain hauskaa olevan tulossa, se on tuo Juhola semmoinen veitikka... sillä on taas joku kuje mielessään.

— Niin, niin, katsokaa vain, se taisi tulla vähän liikaa ylös nostetuksi, mutta se on sitä suurempi... mies se, joka sen ensiksi keksii, — ensimmäisen palkinnon, oikein kun-

niapalkinnon saapi se, joka ennättää ennen muita sen näkemään... katsokaa tarkkaan... ettekö näe?

— Jo näen! huusi lapsen ääni joukosta.

— Kuka se oli? — Mattilan Ville... Näkeekö muutkin? Eikös siinä ole se meidän vanha sinivalkoinen lippu?

— On siinä! — Siinä se on! — Jo näen! kuului nyt kilvan kimeitä ääniä väkijoukosta.

— Kas niin! Tiesinhän sen! Ne on tarkkanäköisiä poikia! Näkeehän sitä, kun vain t a h t o o nähdä! Me tässä jo aivan pelättiin, ett'eivät ehkä näekään, että luulevat, ett'ei lippuja enää laitetakaan ja rupeavat meitä moittimaan. — Näkeekö vanhainkin silmät sen, minkä nuorten silmät jo ovat nähneet? — Näkeekö Pekka? Panee lasit nenälle, jos ei ilman näe...

— Näkeehän tuon toki lasittakin tuommoisen, joka yli taivaan hulmuu, sanoi totinen ääni.

Yleisö räjähti nauramaan, nyt se alkoi ymmärtää.

— Oikein sanottu, Pekka! »Joka yli taivaan hulmuu.» Niin se juuri tekeekin! Luulitte, ett'ei meillä olekaan lippua, ja nyt on meillä lippu, joka yli taivaan hul-

muua. Se se vasta lippu on! Nyt kai jo kaikki muutkin sen näkevät? Näkevätkö kaikki?

— Kaikki näkevät! vastasi kansa yhteen ääneen.

— Näkyykö se sinne taammaksikin?

— Näkyy! — Näkyy! — Hyvästi näkyy!

— Näkyyhän se — iso, taivaan kokoinen lippu! Mutta voitteko myöskin erottaa, mitä siihen on kirjoitettu? Siihen on kirjoitettukin jotain siniselle puolelle.

— »Eläköön valo ja valistus!» huusivat nyt yhtäkkiä yhteen ääneen yhdestä ryhmästä ne nuoret miehet, jotka eilen olivat olleet tankoa pystyttämässä.

— Aivan oikein! »Eläköön valo ja valistus!» Niin siinä seisoo... jokainenhan sen näkee. — Entäpä toisella puolella? On siinä jotain toisellakin puolella, valkoisella pohjalla...

— »Eläköön isänmaa!» — kajahti taas uusi huuto.

— Juuri niin! Siltä se minunkin silmääni paistaa! »Eläköön valo ja valistus!» toisella puolella ja »Eläköön isänmaa!» toisella. Niinpä niin! — Mutta koska niin on, niin... eläköön siis valo ja valistus!... elä-

köön siis isänmaa! . . . eläköön Suomen lippu!

Ja puhuja tempasi jo lakin päästään ja muut tekivät samoin ja kohottivat hänen kehoituksestaan juhhlansa alotteeksi eläköön-huudon niin voimakkaan ja valtavan, ett'en ole ennen semmoista kuullut.

Ja samassa kajahti laulajain parvesta torvien säestämänä säkeet:

»Jos viiri meiltä riistettäis',
Sen henki rintahamme jäis'!»

1899.

KANSA KAPINASSA.

Yhtäkkiä soi hälytyshuuto, lähti kapula maita mantereita kiertämään, kylästä kylään ja talosta taloon.

Isänmaa on vaarassa, vihollinen on käynyt rajan yli . . . rientäkää hätään kaikki . . . kiiruhtakaa puolustautumaan, vanhat ja nuoret, miehet ja naiset! Ei ole aikaa viivytellä, ylös kaikki, jotka kynnelle kykenette, aseihin, rajalle vastuuseen, ennenkun on myöhäistä, pian pelastamaan, mitä vielä pelastettavissa on!

Ne, jotka jo olivat oppineet aseita käyttämään, tarttuivat niihin ja astuivat riveihin ja järjestetyin joukoin, tottuneiden päälliköiden johdolla, riensivät taistelua aloittamaan. Asetehtaات tekivät yötä päivää työtänsä, valmistivat uusia aseita ja vanhoja teroittivat ja lähettivät niitä paikkoihin, missä niitä puuttui.

Seisovat joukot olivat pian sotajalalla, varsinainen väki oli tuossa tuokiossa varustettu.

Eivät riitä tavalliset rauhanaikaiset joukot, nostoväkikin on otettava mukaan, joka mies on opetettava aseita käyttämään, ukot, pojat, naisetkin olkoot tarpeen tullessa valmiit! Sillä kysymys on kotien puolustamisesta, oman lieden linnoittamisesta.

Ja vapaaehtoisia vänrikeitä rientää kaukaisimpiin korven kyliinkin aseiden käyttöä opettamaan. Soitten poikki rämpivät, upottavia teitä astuvat, tähti lakissa, rasakas asetaakka selässä.

Tuskin on sotataidon neuvoja kylään saapunut, kun kaikki kansa rientää ulos. Eivät nyt pakene korpiin, eivät nyt piile metsäpirtteihin, eivät kätke aarteitaan turpeen alle. Itse tulevat isät ja tuovat poikansa sotamiesten ottoon, kädestä pitäen äidit pienoisiaan taluttavat, ukot ovat yhtä innokkaita kuin nuorukaiset, ja vanhat vaimot, jotka eivät itse voi oppiin tulla, tahdovat nähdä, miten muita opetetaan. Ja kaikki otetaan vastaan, kaikki kelpaavat.

Harjoitus alkaa, ulos tunkee suuresta pirstistä opettajan ääni ja tahdin lyönti ja rekryyttien opetus. Aseet välkkyvät, kädet

heiluu, kauvas kaikuu komento. Päivät siellä aherretaan, ja joka ei kiireiden kevätöiden aikana ehdi aamulla tulla, se saapuu iltasilla ja viipyy myöhään yöhön.

Mutta vakoojat hiipivät metsiä myöten kylän peltojen taa ja väijyvät ja vaanivat ja kiiruhtavat kertomaan, että kapinan on tehnyt kansa.

Ja totta puhuvat, eivät erehdy.

Sillä kapinan on tehnyt kansa, noussut kuin yksi mies vihollistaan vastaan.

*

Mutta ketä vastaan on kapinan tehnyt tämä rauhan kansa, kuka on vihollinen, jota se on taas noussut päältään torjumaan? — Oma pimeys on vihollinen, omaa tiedottomuuttaan torjua tahtoo, omaa itseään vastaan varustelekselle!

Ketkä ensi riviin asettuivat, ketkä rientsivät ennen muita taistelutantereelle? — Valon vakinaiset vartiomiehet!

Mitkä oli aseet? Mitkä oli asetehtaat? — Kynät oli keihäinä, sanat kuulina suhisivat, kirjat pommeina putosivat.

Mutta mihin harjoittaa vänrikki kylän väkeä pirtin seinien sisässä? — Lukemaan

opettaa, numeroita neuvoa, tiedon alkeita antaa . . . rihvelit kivitaluista tulta iskevät, tavailun tahti kaikuu kesäiseen yöhön.

Mutta vakoojat hiipivät kylän peltojen takana ja uskovat, että h e i d ä n herraansa vastaan on kapinan tehnyt kansa.

1899.

LESKEN ROPO.

Kun kotikoulu oli muutamia päiviä ollut toimessaan Korvenkylässä, saapui Sokea-Mari, vanha herännyt ihminen, koulutaloon, kopeloihe keppinsä avulla pirttiin, istuutui karsina-penkille ja istui siinä koko sen päivän opetusta kuunnellen ja sukkaansa kutoen, silmäkuopat uteliaasti käännettyinä opettajaa kohden pöydän päässä.

Kun koulu iltasilla lopetettiin ja opettaja, joka oli nuori ylioppilas, pitäjän rovastin poika, oli vetäytynyt pirtinpohjakammariin, levolle laskeutuakseen, kuuli hän haparointia lukossa ja Sokea-Mari tuli sisään.

— Ettehän vain liene jo levolle ruvennut... olisi minulla ollut vähän asiaa... en tiedä, tuntenetteko, vaikka kyllähän se rovasti minut...

— Tunnenhan toki minäkin, sanoi nuori herra ystävällisesti ja pyysi istumaan.

— Kaikkihan ne Sokean-Marin . . . saatanhan minä toki tämän asian seisoaltani-kin. Läksin kuulemaan minäkin tätä koulun pitoa ja olen kuunnellut ja kiitoksia vain paljon. Sanoivat täällä valkeutta jaettavan kansalle, joka pimeydessä vaeltaa. Minäpä tuon tiennen, mitä on valkeuden puute. Kyllähän minä toki sen, ett'ei täällä sitä valkeutta, jota silmällä nähdään eikä aivan sitäkään, mitä sielulla tutaan, mutta sen minä jo kyllä tästä vähästä, että oikea on asia, koska Herran nimeen alotetaan ja lopetetaan, niinkuin pitääkin . . . eikähän se nyt rovastikaan mahtaisi poikaansa ilman aikojaan lähettää: pahat kuuluvat olevan ajat, vieläkö uskotkin muutettanee ja raamatut otettanee, kun ei lautamieskään kuulu keisarin puheille päässeän . . . niin sitä minä, että kun nuo kaikki lahjaa tekevät, mikä antaa näin pirttinsä ja mikä näitä uusia kinkereitä ruualla ja muulla auttaa, ett'ei jäisi yhden talon varaan, ja kuuluvat siellä kirkolla rahaakin kirjoihin keränneen . . . niin sitä minä, että kun ei tämmöisellä vanhalla ja vaivaisella ole mitään antaa, vaan kuitenkin tekisi minunkin mieleni kuunnella . . .

— Mari vain kuuntelee, eihän se toki mitään maksa...

— Enhän minä ihan ilmaiseksikaan... vaan kun minulla on vähän vielä veisuun ääntä eikä täällä näy olevan vakituista veisuumiestä, joka nuottia kannattaisi, niin minä pyytäisin, että jos ette pahaksenne panisi, niin saattaisin minä aamuin ja illoin siitä edestä veisata. En tuota osaa niiden uusien kirjain mukaan, vaan jos vanhan virsikirjan mukaan vielä passaisi...

Nuori herra otti liikutettuna vastaan tarjouksen, ja koko ajan, kun kotikoulua Korvenkylässä pidettiin, oli Sokea-Mari rukouksissa aamuin ja illoin vakituksena veisuumiehenä.

1899.

»SAMMUTA SINÄ, MINÄ SYTYTÄN!»

Pimeä talvinen yö peitti kaiken pohjoisen maan. Aurinko oli painunut pois, mutta matalissa majoissa loisti lamppujen valkeita tulia ja odottaessaan uutta aamua hakivat ihmiset iloaan niiden ympäriltä.

Vaan sitäpä ei suvainnut pimeyden peikko, joka oli anastanut itselleen vallan päivättömässä pohjolassa. Niinpiankun hän ulkona vaaniessaan näki tulien ikkunoista tuikkavan, tölmäsi hän oven täydeltä huoneeseen.

— Puh! sanoi hän ja puhalsi armottomasti lampun sammuksiin.

Eikä kukaan uskaltanut enää sytyttää lamppua, jonka peikko oli sammuttanut.

— Mikäs nyt neuvoksi? kysyivät toisiltaan matalan majan asukkaat pimeässä istuessaan.

Mutta tuskin oli pimeyden peikko mennyt, kun livahti valon haltija ovesta sisään.

— Sammuta sinä, minä sytytän! sanoi hän ja sytytti kynttilän pöydälle palamaan.

Sen tehtyään riensi hän pahan peikon jälkeen. Paha peikko teki saman työn toisissa taloissa, sammutti kaikki kynttilät ja jätti ihmiset pimeässä istumaan. Mutta hyvä haltija hiipi hänen kintereillään ja sitä mukaa kuin lamput sammuiivat, syttyivät kynttilät.

Vaan kun peikko jällelleen katsahtaen näki, että tulet yhä paloivat, töyttäsi hän takaisin ensimmäiseen taloon.

— Puh! Puh! sanoi hän ja puhalsi kynttilän samuksiin.

Eikä kukaan uskaltanut sytyttää kynttilää, jonka peikko oli sammuttanut.

— Puhalsi kynttilänkin! Mikäs nyt neuvoksi? kysyivät toisiltaan pimeässä istujat.

Vaan tuskin oli peikko pihalle ehtinyt, kun haltija samassa oven avauksessa suikahti sisään ja kysyi kuiskaten, eikö ollut päreitä talossa?

Olihan päreitä talossa, ennen vanhaan varaita, ukkovaarin kiskomia.

— Päre pihtiin! sanoi haltija, sieppasi päreen orrelta, puhalsi siihen liedestä tulen ja virkkoi veitikka:

— Sammuta s i n ä, kyllä m i n ä sytytän!

Ja sitä mukaa kuin kynttilät taloissa sammuivat, syttyivät päreet palamaan ja taas näki peikko tulien tuikkavan kaikkialla, missä hän äsken oli pimeätä tehnyt. Ja hän töyttäsi vielä kolmannen kerran tuvan ovesta sisään.

— Puh! pani hän, — mutta ei tahtonut päre sammua. — Puh! — Puh! — ja vasta kolmannella kerralla sammui päre.

Eikä kukaan taaskaan uskaltanut uudelleen sytyttää tulta, jonka peikko oli niin vihaisesti sammuttanut.

— Mikäs nyt neuvoksi? kysyivät pimeässä istujat, kun kuulivat haltijan sisään hiipivän.

— Tuli takkaan! huusi haltija ja kohta loimotti iloinen takkavalkea lieden päällä ja riemusta loistivat haltijan silmät sen valossa, kun hän huusi:

— S a m m u t a sinä, kyllä minä s y t y t ä n!

Ja¹ missä vain pimeyden peikko päretulet ihmisten suruksi sammutti, siinä viritti valon haltija kohta paikalla takkatulet heidän iloksensa palamaan; ja ne paloivat niin, että hanget heloittivat ja puitten latvat kauvaksi punertivat.

Mutta silloin suuttui peikko ja sydäntyi ja silmät seisoen ja posket pullollaan töl-mäsi hän sisään kuin tuulispää.

— Puh, puh, puh! — puhalsi hän. Puh, puh, puh! — puuskutti hän.

Mutta kuta enemmän hän puhalsi ja puuskutti sitä ylemmä tuli takassa yltyi, sitä enemmän liekki liedessä loimotti. Eikä vain hankiin heloittanut eikä vain puita punannut, — ylös taivaalle loimo lakeisesta yleni ja hehkui tuli kaukaisiin kyliin, valo vieraille maille.

Kovin koetti hän, ylen yritti . . . En tiedä, olisiko kerran sammumaan saanut. Mutta ennenkun ehti, oli yö jo lopussa ja aurinko nousi eikä tulia enää tarvittu ja turhaa oli tehnyt työtä pimeyden peikko. Sillä päi-välle eivät peikotkaan mitään mahda — ja yöllä suojelevat Suomeani hyvät haltijat.

1899.

PAINAJAINEN.

Hän näkee unta, että hän on se, joka on lakkauttanut kaikki sanomalehdet Suomessa.

Hän on juuri allekirjoittanut viimeisen lehden kuolemantuomion. Se oli sekakielinen virallinen lehti, joka oli täytynyt tappaa sen vuoksi, että se muutoin olisi kuollut itsestään: toimittajain, latojain ja lukijain puutteessa. Ei hän itsekään sitä viitsinyt lukea. Sittenkun se ei enää voinut sisältää väittelyä muita lehtiä vastaan, jotka jo aikoja sitten olivat lakkautetut, oli sen sisältö käynyt kovin ikäväksi ja yksitoikkoiseksi.

Hän huokaa helpotuksesta. On niin hyvä olla nyt, kun ei enää ole sanomalehdistä vastusta, kun ei niitä enää ole ainoatakaan elossa. Vaikein osa hänen työstään tässä maassa on suoritettu.

— Herra, nyt sinä siis lasket palvelijasi rauhaan menemään! huokaa hän, tyhjentää teelasinsa yöpöydältä, heittäytyy pitkäkseen vuoteelleen, sivelee partaansa, hymähtää onnellisesti, sammuttaa tulen ja nukkuu samassa.

Kauvan ei hän kuitenkaan ole nukkunut, ennenkun alkaa kuulua outoa ratinaa jostain. Hän luulee sitä ensin hiireksi, joka asustaa vuoteen alla, mutta huomaa sitten, että se onkin tulevinaan niinkuin tyynyn sisästä. Hän käännähtää toiselle korvalleen, ratina lakkaa hetkeksi, mutta alkaa kohta taas uudelleen.

— Mitä ne ovat panneet minun tyynyyni? huudahtaa hän, hypähtää istualleen ja iskee tyynyä nyrkillään. Tyyny ei kuitenkaan tottele, vaan parahtaa niinkuin sanomalehti, jota rutistetaan, ja hän näkee, että se on päällystetty eräällä vanhalla Nya Pressenin numerolla. Kiukuissaan repäsee hän pois päällyksen, jolloin sen sisästä pullahtaa käärö korvatyynyksi pyöräytettyjä Aftonposteneita.

— Katsos noita kanaljoita...!

Mutta kun hän nyt huomaa unta näkevänsä — sitä voi näet unissaankin olla tietoinen siitä, että näkee unta — nakkaa hän

mytyn jalkapohjiin ja heitäkse paljaalle lakanalle.

Vähän ajan kuluttua, jolloin hän parahiksi pääsee kuorsaamaan, alkaa tuntua jotenkuten oudolta ja pahalta ihossa, kirpelöipi jalkapohjia, kutkuttaa polvia, mutta etenkin tuntuu kuumalta koko ruumiissa, samalla kun vuode on muuttunut kovaksi kuin kivi. Hän potkaisee peitettä päältään ja tahtoo kääntää kylkeä, mutta silloin nousee koko vuode raivoon. Kahisee ja kuhiisee niinkuin olisivat paperista sekä peitot että matrassit, ja hän huomaa makaavansa kahden lakanan välissä, joista alimainen on ommeltu Uusista Suomettarista ja päällimäinen kurottu Päivälehdistä. Peite on liisteröity Hufvudstadsbladet'eista, joka koko painoksensa suuruudella lepää rinnan ja vatsan päällä, niin että tuskin voi hengittää. Matrassi on kokoonpantu vierekkäin ladotuista kirjasista »Kirjasia kansalle» ja »Kyläläisten kirjasia» ja »Isänmaan puolesta» ynnä muista. Vuodeverhona häilyy katosta kauniissa laskoksissa Pohjalaisia, Viipurin Sanomia, Uusia Savoja ja muita maaseutulehtiä.

Hän hypähtää ylös, koettaa huutaa apua, mutta ei saa sanaa suustaan. Nähtyään,

että sohva toisella puolella huonetta on entisellään, rientää hän sinne, mutta lattia on kuin suuri paperikori, jossa kuohuu painoasiamiesten hyväksymättömiä artikkeleita, sensuroituja sähkösanomia, vanhoja käsi-
kirjoituksia ja takavarikkoon otetuita painoksia, estäen häntä yli pääsemästä. Ne takertuvat jalkoihin, hän astuu läpi paperien, koettaa siristää niitä pois, vaan takeruu yhä kovemmin ja kaatuu istualleen keskelle lattiaa.

Hän saa vihdoinkin ääneen, huutaa pikenttiään, ja ovesta astuu sisään painokomitean puheenjohtaja.

— Mitä teidän ylhäisyytenne käskee? kysyy tämä vähän äreästi.

— Toimita pian pois nämä sanomalehdet! huutaa hän epätoivoisia liikkeitä tehden ja vajoten samalla, niinkuin hänestä näyttää, yhä syvemmälle jättiläisen suureen paperikoriin.

— Mitkä sanomalehdet?

— Nämä, nämä, kaikki nämä!

— En minä näe täällä mitään sanomalehtiä. Suomessahan ei enää ilmesty ainoatakaan sanomalehteä.

— Etkö näe? Kuinka et näe? Sinä olet vihainen siitä, että menetit hyvät tulosi,

mutta pitäisihän sinun ymmärtämän, ett'en minä voi tuhlata kansan varoja virkamiesten palkkaamiseksi, joita ei enää tarvita. Sinä niskoittelet, mutta kyllä minä opetan sinua . . . !

Vaan painokomitean puheenjohtaja paiskaa vastaukseksi oven kiinni jälkeensä.

Hän paiskaa sen niin kovasti, että nukkuja herää ja huomaa istuvansa paitasillaan ja peite korvissa kylmällä lattialla.

— Eivät anna minulle unessakaan rauhaa, mutisee hän ja vetäytyy takaisin sänkyynsä, toivoen vihdoinkin saavansa nukkua.

Tuskin on hän sielunsa siunannut ja syvään huoannut, kun joku raottaa ovea ja jotain heitetään huoneeseen.

— Kuka siellä?

— Erkko!

— Mitä sinä siellä?

— Tuon lämpöisiä! — ja hän heittää sisään sylensä täyden Päivälehtiä.

— Mutta sehän on kielletty ilmestymästä!

— Vaan se ilmestyy sittenkin!

— Ota pois ne!

Mutta ovi on jo sulettu ja Erkko poissa. Vaan samassa reväistään ovi selälleen ja

kaksi pientä poikaa hyökkää sisään keskelle lattiaa, toisiaan tyrkkien ja huutaen kilvan:

— Hufvudstadsbladet — Uusi Suometar!
— Hufvudstadsbladet — Uusi Suometar!

Hän tempaa miekkansa, joka on hänellä päänsä pohjissa, mutta ennenkun hän saa sen tupestaan, ovat Frenckell ja Löfgren jo tipotiessään.

— Miksette anna minun olla rauhassa? huutaa hän.

— Annoitkos sinä meidän olla rauhassa? kuuluu Lillen basso ja koko kärryllinen Nya Presseneitä vyörähtää sisään.

Hän tempaa pistoolinsa ja koettaa ampuu, mutta revolveri ei laukea.

Tukka pystyssä ja silmät päässä pullottaen hyökkää hän ylös ja saa oven säppiin.

Mutta silloin kuuluu kimeä ääni ulkoa:

— Aftonposten fem penni! — Aftonposten fem penni! — ja niinkuin höyheniä sataen tupruaa pieniä lehtisiä sakeana pilvenä ikkunasta sisään, tupruaa, paitse Aftonpostenia, myöskin Fyreneitä, Lördagsqväleneitä . . . Hän saa vaivoin ikkunan kiinni, mutta nyt niitä tuiskuaa tuulen vinkuessa ikkunoita vastaan ja kauhukseen näkee hän

nietoksen kasvavan, peittävän kadun, täyttävän kadun, kohoavan ikkunain tasalle . . . Kaikki lehdet myllertävät sekaisin — pääkaupungin lehdet, maaseutulehdet, seassa ulkomaalaisiakin . . . kaikki yhtyneinä yhteiseen hyökkäykseen. Nyt ovat jo ikkunain aliruudut ummessa, matalat huoneet tuolla puolella kadun ovat jo hautautuneet — ja hän pakenee takaisin vuoteeseensa.

Ikkunat ovat jo aivan peitossa, koko talo on jo peitossa ja nyt niitä alkaa tunkea sisään. Niitä pyryää uunista avonaisen pelin kautta, pyryää venttiileistä, ikkunain raoista, ovien raoista, sillanraoista, nietosten nurkkiin, täyttäen lattian, nousten tuolien tasalle, sängyn tasalle, sänkyyn. Tuntuu samalla niinkuin koko palatsi olisi koneita täynnä, jotka hyrrää ja jyskyttää, niitä on seinän takana, on vinnillä . . . Koko talo on muuttunut kaikkien lakkautettujen lehtien kirjapainoksi.

Eivät enää ikkunat voi vastustaa märän paperin painoa, lehdet kun tulevat suoraan painokoneista, räiskyen särkyä paksu lasi ja samassa on huone täynnä, lehtiä tulvil-
laan.

— Mistä niitä riittää? Mistä niitä riittää? vaikeroi hän.

— Tämä on paperitehtaiden maa! kuuluu vastaus jostakin.

— Miksi en hävittänyt niitäkin?

Se on hänen viimeinen sanansa. Nietos on noussut sänkyyn; hän makaa pian tukehtuneena sen alla.

Hän on kuollut.

Ei kuitenkaan kokonaan kuollut, ainoastaan valekuollut, joka näkee ja kuulee kaikki, mitä ympärillä tapahtuu.

Yhtäkkiä ovat kaikki lehdet poissa hänen päältään, lentävät kuni vapautetut linnut hänen huoneestaan.

Kun lehdet ovat menneet, tulevat niiden painoasiamiehet sisään. He ovat kaikki puetut frakkeihin, kiiltäviin, korkeihin knalleihin ja valkoisiin hansikkaihin. He ovat totisen ja surullisen näköisiä ja kantavat suurta arkkua, joka on tehty paperista ja painomusteella mustaksi maalattu. He asettavat sen keskelle lattiaa ja pystyttävät sen ympärille sanomalehtipapereista somasti tehtyjä tuohuksia, joista kuolinhuoneeseen leviää paksu savu. Kun he ovat hänet riisuneet, palsamoivat he hänet sekä ulkonaisesti että sisällisesti painomusteella, joka erinomaisesti säilyttää tulevaisuudelle jokaisen, jota sillä sivellään. Sitten kietovat he hänet

puhtaasta sanomalehtipaperista tehtyihin käärinliinoihin ja nostavat kirstuun. Sanomalehtisakset asetetaan ristiksi rinnan päälle. Kirstun kansi suletaan ja suuri vainaja kannetaan paarilla pahvivaunuihin, joiden pyörätkin ovat paperista, sitä uutta amerikkalaista keksintöä, ja joiden eteen on valjastettu pari komeita pahvihevosa. Tie vainajan kotoa hautausmaalle saakka on peitetty lakkautetuilla lentolehdillä.

Haudalla pitää painoylihallituksen esimies puheen, jossa hän ylistää vainajan ansioita vapaan sanan sitomisessa. »Ei ole koskaan nähty toista, joka niin hyvin kuin hän olisi käsittänyt tehtävänsä. Ainoa erehdyksensä — ja kuka kuolevainen ei erehtyisi! — oli ehkä se, että hän lakkautti k a i k k i lehdet, uhaten siten riistää meiltä toimeentulomme. Elköön se kuitenkin himmentäkö hänen muistoaan, varsinkin kun olot taas hänen kuoltuaan ovat entisellään lopettaa hän puheensa, laskien haudalle komean paperikukkasista tehdyn seppeleen, jonka paperinauhoihin on painettu sanat: »Murheell' ei siis saakaan viettää muistoasi — kiitollisilta painoasiamiehiltä».

Useita muitakin seppeleitä lasketaan, muun muassa maaseudun painoasiamiesten

puolesta. Muutamassa on sanat: »Kiitos hyvästä vartiosta», toisessa: »Muistosi elää».

Kaiken tämän näkee ja kuulee hän, voimatta mitään virkkaa.

Sanomalehdet julkaisevat hänen kuolemastaan ja hautajaisistaan erityisiä lisälehtiä, jotka ilmestyvät jo ennen kuin saatoväki on hajonnut haudalta. Yleisö, se on painoasiamiehet, ostavat niitä tukuttain.

Se harmittaa häntä niin, että hän kääntyy kirstussaan — ja herää.

1899.

LEHDET.

Ne koettavat, kylmät ja tuulet, tehdä voitavansa lehtiä lakastuttaakseen ja puista maahan karistaakseen.

Kaiken kesää ne niitä ahdistavat, öillä kylmä kouristaa, päivällä tuuli tuivertaa. Ei saa lehti lepoa, ei saa hentonen hetkenkään rauhaa. Niinpiankun voimansa hiukankaan väsähtyvät, niinpiankun tarmonsä tuokioksikaan pettää, irti heidät raastetaan, maahan sirotetaan.

Lopuksi lehti uupuu, kalpenee, kellastuu. Silloin on aika syysmyrskyn tulla, tuon suuren teloittajan, joka laumoittain lehdtä kauvoja katkoo. Sitä haaskauksen riemua, sitä nujerruksen nautintoa! Pilvenä pakenee turvatonten parvi, kinoksittain makaa kuolleita ja kidutettuja maassa. Paljaina seisovat puut, raunioina on lehtoinen rinne. Ja pian tulee lumi ja hautaa kaikki alleen. Ei näy enää ainoatakaan lehteä, ei puussa,

ei maassa. On niinkuin ei niitä koskaan olisi ollutkaan olemassa. Ja voittaja luulee ne ainiaaksi hävittäneensä. Valtoineen rai-voo viima kenenkään estämättä, kenenkään häntä kulussaan häiritsemättä.

Viikot vierivät, kuukaudet kuluvat. Jo puhkee taas lehti, jo herää uuteen elämään kuolemaan tuomittu. Lehto tuoksuu niin kuin ennen, puut vihertävät vanhassa puvussa.

Ne eivät ole väriään vaihtaneet, eivät muotoaan muuttaneet. Ne eivät ole vähenneet, niitä on yhtä paljon, on enemmänkin kuin oli ennen.

Kylmät ja tuulet eivät ole mitään voineet, kaikkivaltiaat eivät ole mitään mahdollineet.

Vaikka lakastuivatkin lehdet, eivät lakanneet, vaikka kuihtuivatkin, eivät kuolleet.

1899.

UUSI JUHANNUS.

On taas valon juhla juhannus, on vuoden ihanin aika, on luonnon juhla ja juhla kansan — luonnon kansan.

Kokot pitäisi sytyttää, aika olisi panna ilotulet palamaan, aika laulut virittää ja piireihin käydä.

Vaan ei tunnu juhla juhlalle tänään, ei tee mieli ilotulia tehdä, jäykkä on jalka karkeihin käydäksemme.

Sillä kulona kellertivät eilen vielä vainiot ja yhä vinkuu sama viima, joka talven ja kaiken kevättä meitä hartioista pudisti. Kylmä vesi lainehtii luhtien päällä ja tulvan alla ovat saaret, joihin ennen sousimme juhannusyötä viettämään.

Kato uhkaa, halla vaanii, pahat henget pitävät ilkeitä aikeitaan ilmassa.

Vaan ihme kyllä ei mieleni kuitenkaan ole musta, ei päiväni pilvessä, eikä saa suru valtaansa sydäntäni. Sillä vielä on

kukkuloita, jotka eivät ole veden alla, vielä on tulia, jotka mäeltä toiselle tuikkavat, ja vielä on kansalla karkelokenttensä, joilla se piirihin käy.

Maani luulin menettäneeni — ja nyt vasta sen löysin. Kansani luulin kadottaneeni — ja nyt vasta sen sain. Toivon tulien luulin sammuneen — ja nyt vasta ne syttyivätkin.

Et tarvitse enää tulta toisilta lainata, omassa povessasi se alati palaa, et sitä enää vain juhlina viritä, arkenakin se nyt ainaisena liekkiä tuhansissa rinnoissa leimuaa.

Uusi innostus on sen öljy ja uusi luottamus on sen sydän ja säiliö, josta valoaine vuotaa, on uudistunut rakkautesi kansaan ja verestynyt voimasi sen eteen uhrautumaan.

Kouluhuoneeksi on muuttunut tanssitupa, aatteiden esityspaikaksi entinen karkelokenttä.

Etkä kysy enää, mitä maaltasi saatt, kysyt sitä, mitä voit hänelle antaa. Et mieti sitä, miten elolaarisi täyttäisit, vaan sitä, miten sen sisällön tarvitseville parhaiten sirotetuksi saisit. Et satoa ajattele etkä elon korjuuta, ajattelet kylvöä ja uusia oraita.

Uusi on juhannus ja uudet ovat juhannustulet.

Valon juhla oli juhannuksesi ennen — nyt on se juhla valistuksen!

Siksimä ei, vaikka kato uhkaa, halla vaa-
nii ja pahat henget pitävät ilkeitä aikeitaan
ilmassa, ole mieleni musta, ei päiväni pil-
vessä eikä saa suru valtaansa sydäntäni.

23. 6. 99.

PIENET JA SUURET.

Kuka sen on sanonut, että ne suuret ja voimakkaat ovat mahtavat ja että ne pienet ja vähäväkiset ovat heikot? Että ne suuret pieniä johtavat, ja ne voimakkaat heikoille lakeja laativat?

*

Taivas on tyven ja sininen ja meren pinta sileä. Maininki vain silloin tällöin loiskahtelee kaukaisia kareja vastaan kuin unis-
saan huoahdellen, sillä meri ei koskaan nuku eikä koskaan rauhoitu.

Loivan kallioniemen liepeitä nuoleskellen virtailee hiljainen merivuo ulapalta tullen ja ulapalle menen. Tänään kulkee se tänne, eilen kulki tuonne, ei kukaan tiedä, mikä on sen määrä ja mikä sen tarkoitus. Mutta meriheinäin metsä huojuu aina ja limojen latvat taipuvat aina tottelevaisina sen mu-

kaan. Pohja kuumottaa totisen ruskeana läpi vihreän veden ja uhkaavana uppoo jyrkkäyksen rinne salaperäiseen syvyyteen.

Ihan pinnalla, niin että viri tyynessä vedessä käy, uida lirittää pikku-kalain lauma vastavirtaan pitkin jyrkkäyksen rajaa, yli synkän pohjan ja yli limojen latvain. Päätömän pitkänä nauhana näkyvät ne mereltä tullen ja merelle mennen kulkevan ohi niemien, ylitse karien ja pitkin rannikkoa, jonka poukamissa pistäytyvät ja jonka kiviä kiertävät.

Mistä tulevat ne ja minne menevät? Ei näytä heillä olevan johtoa mitään, ei tietoa siitä, mitä maalia kohti kulkevat — ei johtona muuta kuin tieto toisistaan, ei maalina muuta kuin vastavirta. Ei hetkeksikään eroa yksi satain tuhansien parvesta, ei hetkeksikään muuta jono suuntaansa, joka on niin varma kuin ei se koskaan olisi muuanne päin vienyt. Se on kuin satain tuhanten pienoisten yksimielisyydestä syntynyt yksi ainoa jättiläisolento, joka meret kietoo ja sen niemet ja saaret syleilyynsä sulkee.

Mutta vanavedessä tämän meren jättiläisen vaanivat meren pedot, hauvit, ahvenet ja muut ahnaat. Suomukset kiillelleen kullalle ja kuparille niinkuin sotatamineet ja

evät punaiselle paistaen niinkuin sotaliput ja selässä ruotaiset keihäät ja suussa terävät hampaat ne vartovat kivien koloissa ja limakoiden kätköissä kuin ryöväriritarit linnoissaan ja hyökkäävät sieltä, silmät tuikeina päässä ja suut selällään, ohi kulkevain kimppuun. Heitä sanotaan merien kuninkaiksi ja rantojen ruhtinaiksi ja he luulevat itsekin niitä olevansa. Ja nuo pienet tuossa, ne ovat heidän alamaisiaan, joista he elävät, nielevät niitä minkä kiireelle kerkiävät.

Mutta mitä välittää satain tuhanten parvi siitä, mitä heitä muutamat hauvit ja ahvenet hävittää! Tuskin huomaa se heidän läsnä oloaan, tuskin välittää se heidän tieltään väistää. Ei heidän rintamansa hyökkäyksistä murru, ei kulkunsa siitä häiriinny. Joku yksityinen hyppää syrjään, ponnahtaa ilmaan ja koettaa paeta, mutta suuri lauma jatkaa matkaansa, niinkuin ei mitään olisi tapahtunut. Eivät ne asetu vastarintaan, eivät pakene, eivät edes kiirehdi kulkuaan. Merivirta se vain määrää heidän nopeutensa ja heidän matkansa suunnan eikä hauvit ja ahvenet.

Ja näiden suurten täytyy seurata noita pieniä, meren kuninkaiden täytyy aina uida

alamaistensa vanavedessä — elääksensä. Pienet kalat pitävät aina oman suuntansa, suuret saavat mennä, minne heitä viedään.

Pienet kalat ovat kansoja, suuret ovat heidän sortajiaan.

Mutta kuka sen on sanonut, että ne suuret ja voimakkaat ovat mahtavat ja että ne pienet ja vähäväkiset ovat heikot? Että ne suuret pieniä johtavat, ja ne voimakkaat heikoille lakeja laativat?

1899.

VANHA UKKO PUHUU.

Kuunneltuaan aikansa poikainsa puheita puolihämärässä pirtissä kohensihe talon vanha isäntä kumaraisesta asennostaan pöydän-pää-lasin alla, laski raskaasti ison kämmmensä pöydän laidalle ja virkkoi:

Ja ne ovat olevinaan miesten puheita nämä, nuorten rotevain miesten, joilla on selkää kuin sudella ja hartioita kuin härällä ja kämmeniä kuin karhulla!

Vai Ameriikkaan! Vai Atlantin taa! Vai ei nyt enää siedä Suomessa elää! Vai ei täällä enää miehet tarkene!

Ja oikein isolla joukolla! Oikein miehissä lähdetään pakoretkelle ja jätetään naiset ja lapset ja vanhukset vihollisen jalkoihin...

Onhan ne urhokkaita poikia, oikein sankarien alkuja nämä minun poikani... nyt sen kuulette vieraatkin! Sitä olen odottanutkin, ilopäivää, omistani, ja nyt sen näen! Uhkaa pakenevat, pelotusta jo pötkivät tie-

hensä, aikovat vain antaa maansa ja mantunsa, ennenkun niitä edes tullaan ottamaan-kaan!

Mistä ovat saaneet miehet tuon rohkeuden rintaansa? Eivät sitä ole ainakaan esisiltään oppineet.

Entäpä olisi ennen vanhaan esi-isäin aikana tehty niinkuin nyt tehdään? Jätetty tilat ja talot, kohta kun kuultiin, tai kohta kun luultiinkin, että nyt se tulee — tämöinenköhän olisi nyt tässäkin talo, jos niin tehtiin?

Ja vaikkapa tulisikin, niinkuin uhkaa, ja tekisikin sen, mitä aikoo, — mikä mies se on, joka pötkii käpälämäkeen juuri silloin, kun häntä enin tarvitaan? Se on raukka mies, — yhdellä sanalla sanoen.

Niinkö, että paettiinhan ennenkin? Liennee paettu, mutta vasta viime tingassa, ja kun paettiin, niin paettiin omiin metsiin eikä merten taa. Vieraille maille lähdettiin vasta, kun väkisin vietiin. Ja aina lähdettiin sillä mielellä, että kerran takaisin tullaan. Ja niin tultiinkin! Eikä ollut kysymys vain viisistä vuosista, kymmenistä oli — ja sittenkin tultiin! Vaan näillä pojilla ei ole aikomustakaan takaisin tulla. Aina tulee kotiinsa koira väkisin viety, ei tule

konsa, joka omiksi iloiseen juoksuun lähtee.

Rahaako lähetätte? Ei täällä rahojanne tarvita, vaan teitä itseänne ja käsivarsianne. Ei raha kaikkea rakenna, vaikka niin sanotaan. Ei ole rahalla tätäkään taloa raadettu, nämä kädet ne soita perkkasi ja korpia kaasi ja kivikoita kuokki. Ja kellekähän rahanne lähetätte, jos kaikki lähtee? Eihän kaikki? Vaan miks'ei yksi yhtä hyvin kuin toinenkin? Lähdetään joka mies ja lyödään talo tuleen! Vai pitäisikö minun jäädä marsimaan teidän kaikkien puolestanne? Olenhan tuota kyllä tähänkin asti marssinut teidän puolestanne, vakoa astunut, kuokan ja lapion kanssa äkseerannut... Vaan luulin toki silloin poikalauman perässäni tulevan...

Vai ette ryssää pakoon? Ei kannata muka muutenkaan Suomeen jäädä, hallan pesään, vähävaraiseen, palkat ovat muualla paremmat, otatte mistä saatte... jos ette te ota, ottavat muut.

Olisi kai tässä ollut lähdön aihetta ennenkin. Tyhmää minua ja tyhmiä esi-isiäni, kun emme karanneet Suomesta joka kerta kun halla pani ja pakkaset kouristivat eikä työpaikoista ollut tietoaakaan! Ei ollut sii-

hen aikaan valtion töitä eikä tehtaiden töitä, ei metsän ostajia eikä meijereitä, ei turvaa ruunun eikä kunnan kassoista. Elettiin mikä voitiin, ja kun ei voitu, niin kuoltiin — kuoltiin kunnialla, kaaduttiin tappotante-reella, mutta pakoon ei lähdetty... Taisi olla tyhmästi tehty, taisi olla omaa type-ryyttämme, että parempia aikoja aina k o t t i i n odotettiin, eikä osattu lähteä niitä ympäri maailmaa hamuamaan.

Pettua purtiin... liekö kaali pahempaa purtavata ja liekö limppu sekaleipää sit-keämpää — en tiedä. Mutta sen tiedän, että suomalainen voi mitä tahtoo, kun vain hammasta purren sen tekee eikä ruikuta. Purressa silmä tuikenee ja sisu sydäntyy. Vieras leipä vihan kasvattaa, katkeruudeksi on kyläinen kannikka. Ei osaa oikeuttaan arvata, joka ei ole vääryyttä kärsinyt.

Ei ole teissä oman hampaanne purijoita! Velttoleukaisia, laimeasilmäisiä olette! Toi-sellaisia miehiä tämän talon hoitoon tarvi-taan. Lähtekää vain, hyvin joudatte!

Mutta sen sanon, ett'ette saa penniäkään matkarahaksi eikä teidän tarvitse penniä-kään tänne lähettää. Eikä ole tarvis kuol-tuani tulla perinnönkään jaolle. Otan tuon torppari Matin taloni hoitajaksi!

Ukko lopetti, nousi ylös ja meni pors-
tuanpohjakamariinsa levolle.

Pojat eivät mitään virkkaneet, istuivat
hetken aikaa kumarassa, kyynärpäävät polvia
vasten, ja poistuivat yksitellen tuvasta.
Aikansa pihamaalla seisoskeltuaan ja jär-
velle päin tuijotettuaan vetäytyivät he sit-
ten mietteissään kukin aittaansa maata.

Huomenna varhain olivat nuoret miehet
taas tavallisissa askareissaan, mikä vaolla,
mikä ojalla, mikä niityllä, — eikä kukaan
heistä enää puhunut Ameriikkaan lähdöstä.

1899.

VALTIOLLINEN ITSEMURHA.

Kirkkovenhe oli juuri lähtemässä Kuopion kaupungin rannasta, kun näin siihen astuvan miehen, jota en olisi luullut näillä tienoin enkä ainakaan tässä ympäristössä tapaavani. Odottamaton tulija oli valtioneuvos Tengman, yhden suurimman keskusvirastomme päälliköitä ja tunnettu sekä suomenkieltä täysin taitamattomaksi että myöskin pinttyneeksi ruotsinmieliseksi. Semoiset korkeat herrat eivät juuri kernaasti suuntaa kesäistä kulkuaan Savon vesille, vaan viettävät virkalomansa joko jossain koti- tai ulkomaan kylpylaitoksessa tai saaristohuvilassaan. Asuessani alkukesästä Helsingin saaristossa olinkin usein tavannut hänet pienessä saaristolaivassa, matkalla virastoonsa. Mitä hän nyt täällä teki, savolaisessa kirkkovenheessä, joka oli matkalla kaukaiseen, selkien takaiseen kylään, sitä en voinut käsittää...

Hän istuutui laudalle lähelle kokkatuhtoa ja minä istuin erään nuoren ylioppilaan kanssa, jonka isä oli venheen perämies ja sen omistaja, perätuhdolle soutamaan.

— Mitä ihmettä se tuo valtioneuvos täällä tekee? Minnekkä se on menossa? kysyin, kun olimme lähteneet liikkeelle.

— Sehän asuu meillä, selitti airotoverini.

— Kuinka hän on sinne joutunut? Mitä hän siellä —?

— Minä kun olin viime lukukaudella hänen lapsillaan kotiopettajana . . .

— Onko hän tullut kalastamaan? Ukko kuuluu olevan uuttera onkimies.

— Eipä juuri joudata itseään ongelle. Äijä on ahkerassa työssä aamusta iltaan: me opettelemme — suomenkieltä, kuiskasi nuori mies korvaani.

— Suomenkieltä? huudahdin minä, mutta hän nykäisi minua kyynärpäällään ja virkkoi:

— Et vain saa olla siitä mitään tietävinäsi, se on suuri salaisuus.

Valtioneuvos Tengman suomenkieltä oppimassa! Katsahdin ehdottomasti taakseni, en tahtonut uskoa korviani enkä silmiäni kään, sillä siinä istui tuo vanha viikinki suomalaisessa Kallavettä kyntävässä neli-

laidassa ja otti eukkojen edessä tuntia suomenkielessä. Huonosti se kävi, mutta tahto oli nähtävästi hyvä. Monet kerrat sanojaan toistellen ja vaihdellen koettivat emännät saada vanhaa herraa ymmärtämään.

— Mike teme? kysyi valtioneuvos.

— Se on hankavihta.

— Hangavitta . . . mike teme nimi?

— Sitä sanotaan meidän puolessa leiliksi.

— Mite sano? Polessa?

— Sitä sanotaan leiliksi täällä Savon puolessa . . . piimäleiliksi . . .

— Jahah — pimeläliksi — pimeläliksi —

Valtioneuvos oli niitä, jotka olivat saaneet vapautuksen suomenkielen käyttämisestä ja näkyi kyllä, että hän hyvin sen tarvitsi — vaikkakin hän aikoinaan, 1830-luvulla, oli ollut yksi niitä innostuneita ylioppilaita, jotka olivat luvanneet toisilleen suorittaa vapaaehtoisen tutkinnon suomenkielessä — luvanneet, mutta unohtaneet.

— Mutta mikä siihen nyt on mennyt? kysyin toveriltani.

— Julistus, kuiskasi hän.

Ja hän kertoi minulle, hiljalleen soutaessamme ja valtioneuvoksen yhä jatkaessa harjoituksiaan, että ukko yhtenä julistuksen jälkeisenä päivänä, kun oli puhuttu niin

paljon virkamiesten velvollisuuksista kansaa kohtaan, uhrauksista, puolueriitojen lakkaamisesta, yhtäkkiä oli sanonut illallispöydässä:

»—Se on saatettava pois päiväjärjestyksestä... ei ole muuta keinoa... meidän täytyy oppia suomenkieltä.»

»— Mutta eihän pappa enää voi ruveta sitä oppimaan», sanoi siihen eräs hänen pojistaan.

»— Minäkö, miks'en?»

»— Pappa on jo liian vanha.»

»— Vai niin, vai minä liian vanha? Vai niinkö luulet?» kivahti ukko ja virkkoi sitten minulle: »— Huomenna alamme lukea, olkaa hyvä ja tehkää suunnitelma!»

— Ja jo seuraavana päivänä sitä alettiin ja luettiin koko lukukausi kaksi tuntia päivässä, kello kuudesta kahdeksaan aamulla, sillä muulloin ei hänellä ollut aikaa.

»— Vai liian vanha?» toisteli hän tuon tuostakin. — »Kyllä minä näytän niille keltanokille, viikinkipenikoille!» — haukuskeli hän minulle tuon tuostakin poikiaan. »— No, sen minä nyt kyllä huomaan, ett'en enää voi oppia itse tätä kieltä käyttämään, mutta sen minä, saakeli soikoon, näytän, että aina-

kin voin ilman kielenkääntäjän apua saada selkoa asiakirjoista.»

— Ja uutta vauhtia sai hän, kun hänelle niissä pidoissa, jotka pidettiin suuren lähetystön jäsenille, oli tapahtunut se häpeä, ett'ei hän kyennyt eräälle ulkomaalaiselle tuttavalleen tekemään selkoa puheesta, jonka eräs sarkatakkinen savolainen talonpoika oli pitänyt. Seuraavana päivänä määräsi hän, että pöytäkielenä hänen talossaan oli oleva suomi.

— Mutta ukkohan on muuttunut fennoiksi? sanoin.

— Samaahan minäkin hänelle välistä leikilläni, mutta silloin suuttui äijä: — »Elä sinä siltä luule, että minä olen fenno, jos opettelen suomea sen verran, että voin muuttaa kieleni virastossani niitä varten, joilla on oikeus saada asiansa sillä kielellä ajetuksi... siinä on suuri ero... —» — Mutta eiväthän fennotkaan muuta vaadi? — »Vai eivät? Vaativathan! Vaativathan!» — huusi hän ja alkoi luetella kaikkia, mitä fennot vaativat ja mitä pahaa ovat tehneet ja tekevät vieläkin... — »Kaikkeaa sitä ne vaativat ja huutavat ja pitävät melua... mutta niiltä on siivet leikattavat, ja juuri sillä tavalla ne leikataan, että m e, me ruot-

sinmieliset, me maan intelligenssi, opimme suomea ja otamme heiltä sen ainoan olemisen ehdon, mikä heillä on, ja heidän valtansa ja vaikutuksensa, joka on aina ollut pahaksi. Mitä heistä silloin on jälellä, kun me kaikki taidamme suomea. Ei mitään! Tyhjä tynnöri ja reikä pohjassa!»

Me nauroimme, että selät hytkyi. Ukko huomasi sen ja huusi kokasta:

— Mite hauska se ole, jota sielä peräss'?

— Täällä vain kaskuja kerrotaan, herra valtioneuvos, vastasi toverini.

— Eikö olisi ehkä syytä ilmaista itseäni? kysyin.

— Annetaan ehkä olla, niin saa ukko olla siinä luulossa, ett'ei kukaan tiedä hänen kieliopinnoistaan.

— Mutta miksi hän niitä tahtoo salassa pitää?

— Tahtoo kai hämmästyttää maailmaa . . . lyödä kielitaidollaan alas kuin salamana kirkkaalta taivaalta . . . vähää ennen ensi valtiopäiviä . . .

Minä jäin venheestä ensimmäiseen valkamaan ja venhe jatkoi valtioneuvoksen kanssa matkaansa.

Syksyllä tapasin ylioppilaan Helsingissä ja kohta tulivat puheeksi valtioneuvos Tengmanin kieliopinnot.

— Oppiko se? kysyin.

— Mikäs siinä! Jo se aika hyvin! — Voin kertoa sinulle tuoreena uutisena — kunhan et vain vielä pane lehtiin — että ensi vuoden alusta ruvetaan antamaan alkuperäisiä suomenkielisiä asiakirjoja ukon virastosta. Mutta virkatoverit olivat olleet vimmoissaan. Siellä oli tiukkaan oteltu. Vaan ukko oli sanonut, että kun hän kerran voi siitä suoriutua, niin täytyy heidänkin. Ei se suomenkieli muka ole mikään niin vaikea ja monimutkainen kieli kuin miksi fennomaanit sitä itserakkaudessaan kehuvat. Yhdellä kesälomalla sen salaisuuksien perille voi päästä. — Virkatoverit yhä murisivat, mutta ukko sanoi, että se olen minä, joka määrään. Eikähän siinä mikä auttanut. Mutta kun kanslian päällikkö astui ulos istuntohuoneesta, mutisi hän: »Ukko on höperö! Vanha taattu ruotsinmielinen... mennä luopumaan oikeuksistaan ilman mitään pakottavaa syytä... ruveta oppimaan suomenkieltä vapaaehtoisesti — se on valtiollinen itsemurha!

Se on vanhuuden heikkoutta — täysissä hengen voimissa ollessaan hän ei olisi sitä koskaan tehnyt!»

1899.

ELUKOITA LAITUMELLA.

Tyytymättömästi möyrien kulki kartanon karja talon suurilla takamailla. Oli puute ruuasta ja ikävä parempia laitumia. Hakamat, kesannot ja läheiset lehdot olivat jo niin paljaiksi jyrityt, ett'ei siellä enää ollut mitään ottamista.

Sentähden täytyi karjan turvautua takamaihin. Siellä oli kasketuilla ahoilla, lampien rannoilla, soiden laidoilla ja purojen varsilla vähän enemmän ruokaa. Mutta matka oli sinne pitkä ja tuli joka päivä yhä pitemmäksi sitä mukaa kuin karja syödä ehti, niin että minkä lehmät syödessään lihoivat, sen he kotiin kulkiessaan laihtuivat. Ja syksymmällä alkoi ruoka kokonaan loppua.

Siitä syystä oli kartanon karja oloonsa tuiki tyytymätön ja pitihe pahalla tuulella. Se nurisi ja napisi ja sitä täytyi miesten asevoimalla estää aituuksiin murtaumasta.

Varsinkin oli karjassa kaksi tyytymätöntä: toinen iso härkä ja toinen kellokas, jotka aina edellä kulkivat.

— On se hävytöntä, ett'ei suuri kartano pidä parempaa huolta karjastaan, möyrysi härkä.

— Ladot täynnä apilasta, pielekset pullollaan luhtaheinää, säesteli kellokas.

He seisoivat niittyaidan takana, jonka sisällä toiset niittivät, toiset kokosivat latoihin tuoksuvia luokoja.

— Jos ei tuo karja olisi niin tyhmää ja pelkurimaista, kyllä tietäisin, mitä tekisimme, virkkoi kellokas.

— Mitä tekisimme?

— Vähän ne nuo veräjät ja veräjain varjitjat edessämme kestäisivät, jos yksissä voimin rynnistäisimme. Yhdestä paikasta kun karkottaisivat, me toiseen karkaisimme, yhdestä paikasta kun aittaa kohottaisivat, me toisesta kaataisimme. Vaan ei ole rohkeutta mullikkain rinnoissa. Kun kuka keppiä ojentaa, hännät suorina pakenevat.

Ja murinaan se jäi, ei uskaltanut karja kapinaan nousta, ja yhä sai se elämisensä aitain ulkopuolelta etsiä.

Eräänä päivänä oli karja loittoutunut tavallista edemmä erämaahan, kun härkä ja

kellokas, jotka aina edellä kulkivat, suolta mäelle noustessaan yhtäkkiä kohtasivat aidan. Hetken aikaa aitovartta noudatettuaan he tulivat tarkasti teljetylle veräjälle.

— Mikäs aituus tämä on? kysyi härkä veräjäpuiden läpi katsellen.

— Näyttää olevan kuin niittyaituus, on heinää kuinka paljon tahansa, vastasi kellokas.

— Eikös sieltä kuulu kellon kalkatusta?

Härkä ja kellokas kuuntelivat silmää räpäyttämättä ja korvaa liikauttamatta ja tulivat pian vakuutetuiksi siitä, että aidan takana oli lehmiä.

— Töyttäämmekö veräjän kumoon? kysyi härkä.

— Elähän... se voi olla kartanon aituus... katsotaanhan ensin.

Ja he lähtivät ottamaan selkoa siitä, mikä aituus se oli ja eikö aidassa ehkä olisi jotain aukinaista veräjää, sillä härillä ja lehmillä on synnynnäinen kunnioitus suljetuita veräjiä kohtaan — erämaassakin. Pian tulivat he nurkkaukseen, jossa aita kääntyi. Siinä näkyi vasta tehty niitty ja niityn reunassa oli lato ja aidattu pieles. Kaksi lehmää, pientä mutta lihavaa, käyskenteli niityllä ävärtä syöden.

- Kenenkä niitty se on? kysyi kellokas.
- Meidän on niitty? vastasivat lehmät.
- Mistäs sinne pääsee? kysyi härkä.
- Ei tänne mistään pääse.
- Mistäs te olette päässeet?
- Me olemme täällä aina olevia.
- Kenen lehmiä te olette?
- Tuon mökin.

Siellä oli todellakin vähän ylempänä mäen rinteellä mökki.

— Tottahan sinne täytynee jostain päästä, arveli kellokas ja lähti aituusta kiertämään. Härkä kulki möyryten perässä ja muu karja tuntui jo nousevan notkosta.

He tulivat aholle, ahon laidassa oli mökki, ja mökin ympärillä oli peltoja ylempänä ja alempana niittyjä. Pelloilla oli viljasta osa vielä leikkaamatta, toinen puoli oli jo kuhi-laalla. Oli ruista, oli ohraa, oli potattimaata ja nauristakin. Se tuoksui niin makeasti sieramiin. Mutta kaikista makeimmin lemusivat mökin pihalle levitetyt ja aidoille ja portaille heitetyt kerput ja keruutöryt.

Olisipa siellä ottamista! Olisipa siellä, millä vatsansa täyttäisi! Jopa siinä käskisi päivänpaisteisella pihamaalla märehkien loikoa! — Vesi valui pitkänä kinana kellok-

kaan suusta ja härkä nuoli ahnaasti sieramiaan.

Mutta portti pihamaahan oli sulettu ja kaikki veräjät tarkoin teljetyt, ihan kuin heidän uhallaan, vaikk'ei ihmisiä näkynyt. He seisoivat pihaportin takana ja miettivät. Kellokas koetteli nostaa säppiä sarvellaan, mutta se ei noussut. Härkä nosti kaulaansa aidan selälle, mutta aita oli liika korkea yli hypätä.

— Vaan tämänhän on meidän kartanon mökki, päätti yhtäkkiä kellokas.

— Mistä sinä sen tiedät?

— Oletko koskaan kuullut muiden mökeistä puhuttavan? Kaikki mökit maailmassa ovat meidän kartanon mökkejä.

Härältä pääsi ilon mölähdyks ja hän muisti jotain.

— Syötiinhan viime kevännäkin yhden mökin viljat eikä siitä meille mitään tullut. Pidimme hyvänämme! Mökkien aituukset saa kyllä syödä, kunhan ei kartanon omiin aituuksiin koske.

— Joko rynnistän? kysyi härkä. Joko heitän portin pääni yli?

— Elähän vielä. Lähdemme vielä hakemaan, olisiko missä mukavampaa paikkaa, — sillä härillä ja lehmillä on, niinkuin jo

sanoin, synnynnäinen kunnioitus suletuita veräjiä kohtaan.

He lähtivät kiertämään, mutta eivät löytäneet missään mukavampaa paikkaa: ei auki unohtunutta veräjää eikä matalampaa aitaa. Kaikki oli yhtä korkeaa ja yhtä tukevaa pisteaitaa, seipäät paksuista katajista ja vitsakset sitkeistä näreistä, ja he tulivat takaisin samaan nurkkaukseen, missä olivat nähneet lehmät niityllä. Ne olivat siinä yhä vieläkin.

— Minkätähden niillä noilla pitää olla parempi laidun kuin meillä? — sanoi kellokas.

— Se on hävytöntä, että kaksi mökin mullikkaa syöpi vatsansa täyteen yksiltä jalkainsa sijoilta, kun koko kartanon karjan täytyy kuloja kankaita kaluta! — kii-vasteli härkä.

— Ei saa tulla vieraaseen niittyyn, varottivat mökin lehmät, kun näkivät härän kyömistävän kaulaansa. — Ettekö näe, että siinä on aita?

— Takamailla ei saa olla mitään aitoja; laitumet täällä ovat kaikille yhteiset, sanoi kellokas.

— Pois aita! mörähti härkä.

Ja härkä työnti aitaa sarvellaan, koettaen

sitä kumoon kaataa. Aita rutisi, mutta ei kaatunut.

— Se panee vastaan! sanoi härkä.

— Puske tiukemmin! kehoitti kellokas.

— Sarvet tarttuu kiinni! huohotti härkä.

— Elä sillä lailla, neuvoi kellokas. Työnnä sarvesi alimman aidaksen alle, siitä seipään kohdalta, ja nosta... näin!... niin! — Kas niin!

Härkä teki taaskin niinkuin kellokas neuvoi, seipäät nousi, aita nousi seivästen kanssa ja kaatui maahan. Kellokas ja härkä astuivat kaatuneen aidan yli niittyyn ja muu karja seurasi perässä... sen ei tarvinnut muuta kuin astua sisään valmiista aukosta.

Syötiin siinä ensin mökin säästöt: pieles ja lato. Särettiin sitten väliaita ja mentiin niitystä peltoon. Ahmittiin ohrasta ja ruukiista mikä jaksettiin ja lahmattiin jalkoihin loput. Väliin maistettiin nauriin kaalia ja purtiin jälkiruuaksi itse nauriitakin. Mökin lehmät ajettiin ulkometsään ja annettiin lämpöiset lähdöt joka kerta kun yrittivät sisään.

Kun eivät härkä ja kellokas enää syödä jaksaneet, hakivat he sopivata, pehmoista makuupaikkaa ja köllähtivät märehdimään

keskelle mökin pihaa kerppujen ja keruutörkyjen päälle, ja muu karja teki samoin.

Siitä tapasi heidät mökin mies palatesaan iltasilla kartanon päivätoista. Kovasti pahastuen, kun näki vuoden vaivat menetettyiksi, tarttui hän ensimmäiseen seipäaseen, ja kuneivät hyvällä lähteneet, mäikytti hän selkään kellokasta ja iski kintuille härkää, ajoi pois pahantekijät pihaltaan ja kyyditsi karjan kotiinsa, — uskalsipa vielä mennä kartanon herralle valittamaan ja vaatimaan korvausta kärsimästään tappiosta.

Vaan korvilleen sai mökin mies korvauksen sijasta ja menetti vielä mökkinsäkin. Karjan kipurahoista otti herra sen omaan haltuunsa, löi pellot ja niityt laitumeksi ja teettää nyt elukoilleen kesähuvilaa torpan tuvasta, jota parhaallaan puretaan.

1899.

KUN JUNA KULKI OHI.

Ylimääräinen juna oli juuri kulkenut ohi vähää ennen kuin varsinainen postijuna saapui asemalle, eräälle pienelle erämaan asemalle. Olin tullut postijunassa ja päässyt matkaani jatkamaan erään vanhan ukon rattailla, joka palasi asemalta kotiinsa, tuotuaan sinne jonkun matkustajan.

— No, isäntä oli tänään asemalla, kun se ylimääräinen juna kulki ohi? kysyin puheen aluksi.

— Olin, vastasi hän yksikantaan.

— Siinähan se nyt meni, jatkoin.

— Menneen kuului.

— Kai näitte hänet? — Ettekö nähnyt?

— En tuota nähnyt, vastasi hän hetken kuluttua.

— Ettekö ollut asemasillalla?

— O-lin! virkkoi hän ääntään venyttäen.

— Ettekä nähnyt?

— Enkä.

— Mutta kuinka se on mahdollista? Olitte asemasillalla ettekä nähnyt?

Hän antoi minun taas hetken aikaa odottaa vastausta ja virkkoi sitten:

— Käänsin pois pääni, kun juna lähestyi.
1899.

KUULUTUS.

Vanha rovasti avasi juuri vasta tullutta postilaukkua. Otettuaan sieltä ulos ensin sanomalehdet ja annettuaan niistä osan ruustinnalle ja toisen apulaiselle, sai hän käsiinsä suuren kotelon, joka oli varustettu tuomiokapitulin sinetillä.

— Mitähän tässä on, sanoi hän, anta-
kaapa sieltä sakset, niin katsotaan.

Apulainen ojensi ukolle sakset ja jäi ro-
vastin olkapään yli katsoen odottamaan
kuoren aukaisua. Tulta vasten nostaen
leikkasi rovasti varovasti kuoren auki, veti
sieltä esiin painetun paperin ja tarkasteli
sitä hetkisen.

— Jahhah, sanoi hän sitten. »Julkiluet-
tavaksi saarnastuolista kolmena sunnuntaina
peräkkäin.» — Vai niin! — Se on siis se.
Sitä ei lueta.

Hän nipisti huulensa yhteen, pisti pape-
rin takaisin kuoreensa, avasi pöytälaa-

tikkonsa, laski kuoren laatikkoon ja sulki sen.

— Mikä se oli? kysyi ruustinna sanomalehtensä takaa.

— Olipahan muuan kuulutus kirkkoon, vastasi rovasti.

— Miks'ei sitä lueta? kysyi ruustinna uudelleen. Mutta kun ei saanut vastausta ja lehdessä luettavat asiat kiinnittivät hänen huomiotaan, unohtui häneltä samassa asia.

— Voi, voi, huokasi hän hetken kuluttua, laskien lehden pöydälle, — yhä vain niitä ikäviä asioita! mikähän tästä viime lopuksi tulee?

Rovasti ei vuorostaan vastannut siihen kysymykseen, vaan ilmaisi ajatustensa suunnan, virkkamalla kuin puoleksi itsekseen:

— Täytyy totella J u m a l a a enemmän kuin i h m i s i ä.

Kun näistä asioista oli jo niin usein ja niin paljon puhuttu eivätkä ne olleet mitään iloisia asioita, jäi keskustelu siihen. Ruustinna meni askareilleen ja rovasti vaipui lehtiinsä.

Mutta apulainen, joka oli nähnyt, mitä kuulutus koski, ja levotonna astellut lattialla, kysyi:

— Eikö setä todellakaan aio lukea kuulutusta?

— En aio, vastasi rovasti.

— Eihän se ole minun asiani, mutta eiköhän siitä voi olla ikävyyksiä sedälle?

— Minkäpähän minulle tainnevat.

— Vaan onko se viisasta ... onko edes oikeinkaan saattaa kirkko vaaranalaiseksi ... ja samalla ehkä koko maa? Varsinkin, kun ei asia siitä enää parane ... se on julaistu ja luettu julki kaikissa muissa kirkkoissa ...

Vanha rovasti oli tähän saakka puhunut sanomalehtensä takaa. Nyt laski hän lehden pöydälle, otti silmälasit nenältään ja virkkoi:

— Mitä ensiksi siihen tulee, että se on julaistu ja muualla julkiluettu, niin se ei kuulu minuun ... vastatkoot siitä ne, jotka ovat sen tehneet. Minun mielipiteeni siitä on se, että jos luet yhden, niin saat lukea toisenkin, saat lukea kaikki, mitä luetetaan. Mitä taas viisauteen ja vaaranalaisuuteen tulee, niin salli minun kysyä: ovatko linnoitukset sitä varten, että niiden turvissa puolustamme itseämme, vaiko sitä varten, että pelätessämme niiden vahingoittuvan, jätämme ne vihollisen valtaan. Lähinnä Ju-

malaa on kirkko lujin linnamme. Ja mitä lopuksi tulee siihen, että nyt enää olisi yhdentekevää, mitä minä tässä asiassa teen, niin ei ainakaan minulle ole yhdentekevää, olenko ollut myötävaikuttamassa tekkoon, joka on . . . jota . . . jota en hyväksy.

— Niin, setä tekee tietysti, niinkuin oikeaksi katsoo . . . tahdoin vain . . .

— Se on täällä ja täällä se pysyy, lisäsi siihen vielä vanha rovasti, väänsi lukkoon laatikon, johon oli pistänyt sen suuren tuomiokapitulista tulleen kotelon, ja solahutti avaimen laajaan taskuunsa.

Ja kun oli jo myöhä ja kun apulainen siirtyi ullakolleen, puhalsi rovasti lampun sammuksiin ja meni makuukammariinsa levolle. Eikä siitä asiasta seuraavinakaan päivinä sen enempää puhuttu.

Mutta seuraavana sunnuntaina, kun kanttori oli tuonut kuulutukset ylös saarnastuoliin, näki seurakunta rovastin hänelle jotain kuiskaavan korvaan, kanttori laskeutui alas, kulki alttarin ympäri sakastin ovelle, otti oven pielestä naulasta kultaisiin kehyksiin sijoitetun taulun ja kantoi sen rovastin eteen saarnastuoliin. Kun rovasti oli sen — korkealla, juhlallisella, vakavalla äänellä —

lukenut, antoi hän sen takaisin kanttorille ja kanttori kantoi sen takaisin sille sijalle, mistä oli sen ottanut.

1899.

TAKALISTON HEIKKI.

Takaliston Heikki oli istunut rovastin kammarissa ja kuunnellut, kun pappilan herrat innostuksissaan puhuivat siitä suuresta ulkomaan adressista ja miten lähetystön jäseniä oli juhlallisesti Helsingissä vastaanotettu. Nuoret herrat selittelivät, miten Suomi nyt ikäänkuin toisen kerran oli korotettu kansakuntien joukkoon, miten maailman etevimmät miehet olivat tunnustaneet asiamme omakseen, miten meidät nyt kaikkialla tunnetaan ja miten kaikkialla meistä puhutaan, miten nyt oli arvokasta elää ja kunniakasta kuolla, jos niiksi tulisi...

— Onpa iloista kuulla, puhkesi Heikki puhumaan. Ne on poikia ne maailman mainiot!... ovatpa totta tosiaan!... katsohan, minkä tekivät... läheppäs asian alkain tänne asti, sekin Rarittu ja mikä se on se, joka on koko maailman kiertänyt, ja se Vanterluhti, poika tuhti... vaan hädässä

se ystävä tutaan . . . no, ka, ihan toki aivan niinkuin minullekin kävi . . .

— Mitenkä Heikille kävi?

— No, ihan niinkuin tälle Suomelle nyt!

— Tiedättehän te sen meidän paikan . . .

— Käytiinhän siellä silloin karhun amunnassa . . .

— No niin, niinpä niin . . . sitä minä juuri . . . siitä sen pääsitte tuntemaan, mutta sitä ennen ei kukaan täällä tiennyt Takaliston Heikistä, vaikka olisi nälkään kuollut . . . ja sitä vailla se on monesti ollutkin . . . niitä karhuja minä ikäni kiitän . . .

— Katsokaahan, hyvät herrat, mitenkä se oli niiden karhuin kanssa . . . ne kun joka vuosi kaateli ja raateli, se on koko maailman pahin karhujen pesä se meidän takasalo . . . ja hallanpesä vielä pahempi. Ei puhettakaan siitä, että muualta apua saisi. Ei osattu tulla pyytämään eikä kukaan tullut kysymään, että oletko mitä vailla, että puuttuuko mitä . . . vaan silloin piti tulla, kun ne karhut siihen viimeiseen vimmansa nousivat ja alkoivat aivan ihmeitään tehdä . . . niin silloin sanoi eukko, että nyt ei auta muu kuin mene viemään sanaa, että tulevat auttamaan. Enhän minä . . . kukas sinne? Mutta lähdinhän kuitenkin, lähdin

kuin lähdinkin ja jouduin tänne asti ja puhuin asiani ja silloin tulitte, herrat, ja avun toitte . . . Mutta vähätpä siitä. Eiväthän karhut siltä loppuneet. Vaan se siinä parasta, että tultiin tutuiksi . . . »Siellä on semmoinen ja semmoinen talo» . . . itsepähän tiennette, millainen on, en kehu. Mutta kun tie aukesi, niin ei ole ollut käymätöntä ke-sää . . . olette käyneet siellä meillä ja minä täällä teillä. Ennen tulin, ukko rahjus, ei kukaan uskaltanut mitään antaa, ei velaksikaan — lahjaksi ei ole pyydettykään . . . »Mikä sinut . . . kuka lienet . . . kukapa sinulle?» Mutta nyt! Nyt kun tulen, jo sanotaan: »Ka, Takaliston Heikki! mitä kuuluu?» Nyt tiedetään, nyt tunnetaan, — ja säkki täytetään. — Niin, sitä minä nyt tässä vain, että jos ne karhut eivät sinä suurena karhukesänä siihen ilveeseensä nousseet ja niitä tuhojaan tehneet, niin . . . että tuota, että on niistä hyötyä välistä karhuistakin . . .

1899.

KAKSI SANKARIA.

Toinen oli parooni von Pflycht, toinen kauppaneuvos Haarfooten. He asuivat ko-meissa kartanoissaan toinen toisella, toinen toisella puolen vuolasta virtaa. Paroonilla oli paljon maita ja alueita ja alustalaisia, ja kauppaneuvoksella oli sekä sahoja että muita tehtaita ja paljon, paljon rahoja pankissa. Esi-isät olivat kumpainkin kuulut, jotka olivat maansa merkkimiehiä olleet: von Pflychtit sotilaina ja valtiomiehinä ja Haarfootenit monessa polvessa kauppiaina ja teollisuuden harjoittajina, jotka olivat rikastuneet puista ja tervasta. Paroonin kilvessä oli *noblesse oblige*, ja kauppaneuvoksen tunnussanana oli *richesse oblige*, jonka mukaan hän katsoi aina olevansa velvol-linen toimimaan. He olivat hyviä ystäviä ja hengenheimolaisia ja kysyivät neuvoa toisiltaan kaikissa tärkeissä asioissa.

Vaan eipä ollut ennen ollut niin tärkeätä

asiaa kuin oli asia, josta tieto salamana tivaalta iski. Ja niinpiankun tuli tieto siitä, mitä silloin oli tapahtunut, oli kummankin ensimmäinen ajatus rientää toisen luo tietämään, mitä oli tehtävä. He tapasivat toisensa puolitiessä vuolaan virran sillalla. Seurasi kauppaneuvos paroonia kotiin ja saattoi parooni vuorostaan neuvosta ja he pysähtyivät taas sillalle seisomaan, ett'ei kukaan heitä kuulisi.

— Mitä on tehtävä? kysyi kauppaneuvos vielä kerran.

— Niin, mitä on tehtävä? kysyi vuorostaan parooni.

— Kaikki on menetetty!

— Seisomme pohjattoman kuilun partaalla.

Ja he erosivat siitä sen suurempaan selvyteen tulematta. Yö oli sakea ja sumuinen ja sakea ja sumuinen oli heidän mielensäkin.

Eikä ollut sumu aamullakaan haihtunut, kun he taas tapasivat toisensa ja hakivat neuvoa toisiltaan.

— I s ä n m a a ei ole pelastettavissa, virkoi kauppaneuvos kolkosti mietteittensä tuloksena.

— S e n hyväksi emme voi enää mitään tehdä, myönsi parooni.

— Mutta pitääkö sinun todellakin vielä nähdä ainoa poikasi vieraalla maalla menettymässä?

— Ja mitä takeita on siitä, ett'ei se omaisuus, jota sinä ja esi-isäsi olette hiellä ja vaivalla koonneet —?

— Kiitos osanotostasi.

— Kiitos itsellesi.

— Ei ole meistä kysymys.

— Kunpa vain olisikin . . .

— Hyvät neuvot ovat tarpeen.

— Mikä on tehtävä, se on tehtävä pian.

He erosivat vielä kerran, tulematta selvyteen siitä, mitä olisi tehtävä.

Ja vielä kerran tapasivat he toisensa valvottuaan vielä yhden unettoman yön, tapasivat toisensa puolitiessä vuolaan virran silalla, ett'ei kukaan heitä kuulisi.

— Olen keksinyt keinon, sanoi parooni von Pflycht.

— Olen tehnyt päätökseni, ilmoitti kauppaneuvos Haarfooten.

— Anon hänelle armollisen luvan muuttaa maasta ja siirrän omaisuuteni hänen nimiinsä, virkkoi taas parooni.

— Muutan rahaksi kaikki kiinteistöni

ja sijoitan rahat Ruotsin pankkiin, kuiskasi kauppaneuvos.

— Olen jo kirjoittanut anomuksen.

— Annoin jo määräykseni asianajajalleni.

— Olemme tehneet velvollisuutemme: pelastaneet tänään, mikä ehkä jo huomenna olisi ollut myöhäistä.

— *Noblesse oblige.*

— *Richesse oblige.*

— Olemme samalla antaneet hyvän esimerkin.

— Esi-isämme olisivat varmaankin tehneet samoin.

Hetken äänettömyys. Sitten virkkoi parooni:

— Tulkoon nyt mitä tulee.

— Olemme nyt valmiit vastaanottamaan pahinta, lisäsi kolkosti kauppaneuvos.

Ja parooni von Pflycht ja kauppaneuvos Haarfooten puristivat äänettöminä toistensa käsiä ja erosivat siitä vakuutettuina, että olivat kukin kohdastansa täyttäneet velvollisuutensa sekä itseänsä että isänmaatansa kohtaan.

1899.

KOKKO JA KOKON POIKA.

Kun kokko ilmojen kuningas oli saanut poikansa siihen ikään kasvatetuksi, että tämä kykeni lentämään ja omin päinsä elatustaan hankkimaan, vei hän hänet korkealle vuorelle vanhan kuivuneen hongan latvaan ja puhui hänelle näin:

— Poikani, sanoi hän, — siinä on maailma allasi, tuolla näet toisella silmälläsi erämaat ja tuolla viljellyt vainiot. Ennen vanhaan olivat kaikki maat erämaita, ja silloin me koukkunokkaiset ja teräväkyntiset olimme koko maailman valtiaita. Maailma ja kaikki sen kansoittajat olivat meitä vastaan ja me laadimme niille lakimme ja kirjoitimme sen kynnellämme niiden selkänahkaan, jotka eivät ilman alistuneet. Kaikki riista sekä ilmassa että maassa oli meidän karjaamme ja me olimme sen karjan korkeita paimenia; otimme joukosta omamme, kun tarvitsimme. Nyt on toinen puoli maailmaa vilje-

lyksessä. Näetkö tuolla noita lampaita, noita lintulaumojia, noita kana- ja hanhiparvia, jotka siellä määkien ja kaakottaen käysken-televät, — kaikkia noita kynnettömiä ja hampaattomia ja heikkoja, jotka nyt ovat herroja. Ne ne ovat, joita varten lait laadi-taan ja joita myöten maailma mukautuu. Heitä nyt suojellaan ja meitä vastaan on vaino ainainen vireillä. Meidän päästämme on hinta pantu ja rastaatkin ovat rauhoi-tettuja, pyilläkin on puolustajansa, vesilin-nuilla vartijansa, joka jänikselläkin korkea kaitsijansa.

Se on nyt tätä aikaansa tämä, mutta odota, poikani, odota, kohta on lopussa heikkojen herruus ja kovakouraisten aika käsissä, voiman laki entisessä voimassaan!

Katsohan, ennen olimme pedot petoja toisillemmekin. Kun karhu jalopeuran ta-pasi vasikkaa tappamassa, kävi kimppuun, teki tappelun ja vasikka juoksi tiehensä. Kokko kun kalasääsken näki haukia kanta-massa, sitä heti ahdistamaan ja hauki pelas-tui. Nyt on toiset pidetty tuumat, nyt emme toisiamme ahdista, vaan vieläpä autamme-kin. Kun ei kettu lampaalta henkeä saa, tulee susi avuksi ja saaliin jakavat; kun ei susi hevosta voita, rientää karhu hätään ja

tasaa panevat. Kun sinä, kokon poika, et yksin saa jänistä ulos näreiköistä, huudat vain ja rientävät närhit ja harakat häntä pelottamaan ja sinä aukealta isket. Sinä lihat viet, vaan heität heille suolet ja sisälmykset. Näin yhdessä metsästelemme, näin sovussa sotaa käymme — ja voitto on meidän.

Erämaa yhä pienenee, saalis täällä yhä vähenee, emme erämaista enää välitä. Yöksi tänne lennämme, aamun valjeten asutuille maille laskeumme, yli viljeltyjen vainioiden vaakumme, aina vaanien, aina valmiina iskemään. Siellä on saaliit äärettömät, siellä liha laumoittain laitumella käy. Siellä karitsoita, siellä vuonia, siellä kesyä siipikarjaa kuin muurahaisia metsätiellä. Meille lampaitaan lihottavat, meille riistaa rauhoittavat, ja kun on aikamme tullut, otamme, anastamme, väkevämmän oikeudella omistamme — ja silloin on kokko taas ilmojen kuningas ja haukka kaikkien heikkojen herra!

Näin puhui kokko ja pojan silmät säteili, kynnet koukistui, pyrstö laajeni ja siivet lentoon levisi.

— Elä vielä! Odota hiukan! Emme ole vielä valmiit, eivät ole joukkomme järjestetyt noille isoille aukeille uskaltaaksemme.

Vielä on pedoilla pelko vainioiden viljelijöitä eikä ole sinne yksin hyvä mennäksesi. Vaan ehdimme vielä, ei ole kiirettä, vielä on rajamailla riistaa. Tuolla on pikkutalo peltoineen muista erillään, tuolla torppa yksin erämaan reunassa. Siellä on saalista vielä sinun osallesi, sieltä ota, sieltä iske, mitä saat, iske lampaita, teurasta vuonia, kaada karitsoita. Hyvän työn teet, yhteistä asiamme edistät: pikkutalot pahimpia vihollisiamme, niistä viljelyksen rutto korpiin leviää. Niitä vainoo, niitä säälittä syö, elä lapsiakaan säästä, liinapäitä, — helposti heidät marja-ahoilta yllätät... ei kuulu parkunsa pihoihin, ei itku isoihin kylihin... onneksesi otat, makoseen suuhusi syöt ja pojillesi syötät, niinkuin minä sinulle syötän... siitä luontosi lujeni, siitä nokkasi koukistui, siitä kyntesi teroi...

Lähde, lennä, tee niinkuin neuvoin, olkoon se politiikkasi, poikani — ja kohta ei kysytä enää lampaiden lakia, ei oinasten oikeutta, ia kohta on kukistettu heikkojen herruus.

1899.

KUNTAKOKOUS.

Kiihtynyt mieliala kuntakokouksessa oli noussut korkeimmilleen. Se oli se ainainen riidan aihe: kysymys kansakoulusta kaksikielisessä pitäjässä.

Kunta oli jakautunut kahteen melkein tasaväkiseen puolueeseen, jotka molemmat sokeasti seurasivat johtajiaan. Ruotsinmielisten johtajana oli eräs aatelinen kartanonomistaja, parooni, suomenmielisten eräs eläkettä nauttiva professori, joka oli asettunut maalle.

Puolueet olivat vuorottain voitolla, riipuen satunnaisista enemmistöistä kokouksessa. Siitä oli seurauksena, että mikä yhdessä kokouksessa päätettiin, se purettiin toisessa tai jotenkuten muuten tehtiin tehottomaksi. Kouluista oli suurin riita. Valittelemalla ja kuvernöörin panemalla pakolla niitä oli saatu välttämättömin määrä perustetuksi, mutta perustetuistakin riitti yhä

riitaa. Kouluhuoneiden ylläpito, koulutarpeiden hankinta, uusien opettajain ottaminen antoi aiheita alinomaisiin rettelöihin.

Nyt oli taas kysymys uudesta koulusta, suomalaisesta koulusta ruotsalaiseen osaan pitäjätä. Asian oli saanut vireille professori ja kohta oli parooni pannut vastavirtauksen liikkeelle.

He istuivat eri päässä pöytää kunnan tuvassa ja molemmilla oli miesjoukkonsa takanaan.

Esitettyään asian lopetti professori puheensa:

— Eikö ole siis olemassa huutava epäkohta, että satakunta kouluijässä olevaa lasta jätetään ilman mahdollisuutta minäkäänlaisen opetuksen saamiseen? Olimme odottaneet, että pitäjän herrat ruotsinmieliset itse pitäisivät huolta alustalaistensa sivistystarpeista heidän kielestään huolimatta, koskapa näiden lasten vanhemmat melkein kaikki asuvat herrain itsensä tiluksilla ja ovat heidän työssään. Mutta tämä kohutuullinen toivomus ei valitettavasti ole toteutunut. Sentähden on meidän täytynyt ottaa asia omaksemme.

— Herra puheenjohtaja! virkkoi parooni ja nousi vuorostaan puhumaan. — Panen

vastalauseeni sitä syytöstä vastaan, ett'emme me ruotsinmieliset olisi yhtä hartaita kansan sivistyksen ystäviä kuin herra professori et consortes. Kernaasti minun puolestani perustettakoon kouluja kuinka monta tahansa, mutta jos kerran on kohtuudesta kysymys, niin vaatii se, että myöskin ruotsalaiset lapset saavat sivistystä samassa määrässä kuin suomalaiset. En vastusta suomalaisen koulun perustamista, mutta ehdotan kuntakoukselle, että samalla päätettäisiin perustaa ruotsalainen koulu Ylilän kylään, jonka ruotsalaiset lapset ovat yhtä paljon sen puutteessa.

— Jos olen oikein ymmärtänyt herra parronin, tahtoo hän, että ehdoksi ehdottamani suomalaisen koulun perustamiselle Ali-lan kylään pantaisiin ruotsalaisen koulun perustaminen Ylilän kylään?

— Aivan niin, herra professori.

— Siinä tapauksessa täytyy minun vastustaa ehdotusta. Paitse sitä, että tällainen pakollinen yhteenkytkeminen rajoittaa kunnan vapaata päättämisvaltaa, ovat kuntamme ruotsinkielisen vähemmistön edut jo tarpeeksi turvatut. Väkilukuun katsoen on meillä ruotsalaisia kouluja niin paljon kuin niitä kohtuudella voidaan vaatia. Kysy-

myksen herra paroonin ehdottamasta ruotsalaisesta koulusta voi sitä paitse ottaa erikseen esille; tähän asiaan se ei kuulu.

— Meillä on valitettavasti ikävät kokemukset siitä, että suomalaiset kerran itselleen etuja saatuaan eivät suostu ruotsalaisille niitä suomaan.

— Samat ovat kokemukset meilläkin.

— Niinpä ei teillä siis oman etunne kannaltakaan pitäisi olla mitään sitä vastaan, että molempien etuja ajetaan yhtäikaa.

— Te tiedätte hyvin kyllä, herra parooni, että kunta ei suostu yhtäikaa kahden koulun perustamiseen ja että jos kunta moisen arvoa alentavan päätöksen tekisikin, valitus siitä olisi valmis ja päätöksen kumoaminen myöskin. Seuraus ehdotuksestanne on siis suomalaisen koulukysymyksen raukeaminen ja se on tietysti tarkoituskin. Tunnen vastustajani liiaksi hyvin, voidakseni tämän varmuudella väittää.

— Herra puheenjohtaja! Minä pyydän, ett'ei täällä sallittaisi mennä persoonallisuuksiin.

— Teillä on vain kysymys vallasta, kaikki suomalaiset koulut ovat teille kauhistus!

— Entä teille ruotsalaiset? Mehän emme vastusta ehdotustanne, tahdomme sitä vain

laajentaa. Annamme kunnan itsensä päättää.

— Tämä ei ole muuta kuin niitä tavallisia vehkeitänne, verukkeitänne.

— Panen vastalauseeni sellaista puhetta vastaan!

— Sopiihan panna — ja haukkua meitä taas »Uudessa Suomettaressa» ja »Matti Meikäläisessä».

— Ja teidän »Nya Pressenissä» ja »Fyrenissä»!

Ja myrsky oli puhjennut, tuo tavallinen rajuilma, jota ilman ei mistään asiasta selvitty. Sekä parooni että professori alkoivat puhua yhtäikaa ja heidän puoluelaisensa tekivät samoin. Sanoja ei enää hillitty, syytöksiä ei säästetty:

— Te tahdotte estää meitä antamasta opetusta äidinkielellä lapsillemme! Te tahdotte pakoittaa heitä vieraskielisiin kouluihin!

— Te tahdotte koulujen varjon alla ajaa omia suomalaistuttamispyynteitänne! Te tahdotte harjoittaa vähemmistön sortoa!

Puheenjohtaja ei voinut saada aikaan järjestystä ja kokous täytyi hetkeksi keskeyttää.

Yhä riidellen ja väitellen joutuivat pa-

rooni ja professori kunnanhuoneen kammariin. Siellä oli juuri vastatullut posti pöydällä. Molemmat ottivat lehtensä ja alkoivat silmäillä niitä. Yhtäkkiä huudahtivat he melkein yhteen ääneen:

— Armollinen jul . . . kaksi . . . viidenneltätoista päivältä . . . Mitä tämä on?

— Mitä tämä on? kysyivät he vielä uudelleen toisiltaan, mutta ei kumpikaan osannut vastausta antaa.

Porstuasta ja tuvasta kuului yhä vain kiihtyvää väittelyä ja melua.

— Tässä on kirjoitus, jossa kehoitetaan puolueita sopuun ja yksimielisyyteen, sanoi professori hetken kuluttua.

— Täällä on myöskin semmoinen kirjoitus, virkkoi parooni.

He vaihtoivat lehtiä ja lukivat.

Heittivät pois ja lukivat vielä uudelleen.

Panivat kumpainenkin tupakan, — kävelivät, istuutuivat, nousivat ylös — huomasivat sikariensa sammuneen ja tarjosivat kumpainenkin tulta toisilleen ja kiittivät kohteliaasti, vaan eivät vielä mitään virkaneet.

— Nyt hänen täytynee luopua ehdotuksesta, ajatteli parooni.

— Nyt ei hän enää voine vastustaa, ajatteli professori.

— Mutta jos hän ei luovu . . . ? jatkoi parooni ajatustensa juoksua, — pitääkö minun sitä yhä vastustaa?

— Jos hän yhä vielä vaatii ruotsalaista kouluaan . . . ? ajatteli vuorostaan professori, — se on kyllä kohtuullinen vaatimus, mutta . . .

Mutta ääneensä sanoivat he molemmat, toistensa ajatusta jatkaen:

— Tässä nyt seisomme! sanoi parooni.

— Riitoinemme, lisäsi professori ja nyökkyytti hitaasti päätään, niinkuin moittien.

— K i e l i riitoinemme . . .

— K o u l u riitoinemme . . .

— Mutta syy on ollut teissä! kivahti professori.

— Kun te tietysti olette viattomia kuin lampaat, lisäsi parooni.

Ovi avautui ja porstuasta kuului ukkojen yhä kiihkenevää väittelyä:

— Ei penniäkään ruotsalaiseen kouluun!

— Valitetaan! Valitetaan — vaikka talot ja tavarat menköön!

— Kenen liekään siemen kylvämä, siinä näkyy ainakin sato, virkkoi professori.

— Syytä on kyllä meissä molemmissa.

— Ehkä on — ja on varmaankin!

— Mutta eikö ole mitään keinoa sopimiseen? huudahti parooni ja asettui vastustajansa eteen. Koska nyt kerran kumpainenkin harrastamme kansansivistystä . . .

— Niin teemme ja loukkaudumme kovin, jos sitä epäillään.

— Mutta ruvetkaa te ajamaan ruotsalaisten koulujen asiaa yhtä suurella innolla kuin suomalaisten!

— Ja tekö suomalaisten?

— Se on ainoa keino! Vaihdamme osia — jo tässä kokouksessa!

— Minä tiedän vielä paremman keinon: ajamme yhdessä kumpaakin asiaa . . . yhtä suurella innolla!

Melu ulkona yhä kiihtyi . . .

— Asialla on kiire. Pirtin nurkka palaa!

Katselivat heitä kummissaan kunnan ukot, kun näkivät paroonin ja professorin yhdessä astuvan kokoushuoneeseen, menevän samalle puolelle pirttiä ja istuvan toistensa viereen penkille — ennen aina toinen toiselle puolen tupaa. He olivat vakavan ja totisen näköisiä, paroonin kasvot liikutuksesta värähdellen ja professori omituisesti silmiään räpytellen.

— Herra puheenjohtaja! sanoi parooni, ja samassa vallitsi pirtissä haudan hiljaisuus.

Kun parooni oli vapisevalla äänellä luke-
nut sanomalehdestä sen, mitä siinä seiso, ja
professori muutamien liikutetuin sanoin selit-
tänyt, mitä se merkitsi, pyysi parooni
uudelleen puheenvuoroa ja ilmoitti, että
hän tarkemmin mietittyään ehdotusta suo-
malaisen kansakoulun perustamisesta Alilan
kylään . . ja mitä muuten tapahtunut oli . . .
tahtoi kaikin puolin kannattaa asiaa . . ke-
hoittaen muitakin tekemään samoin.

Ei kukaan virkkanut mitään.

— Onko se koko kunnan mielipide? kysyi
esimies.

— On . . hyvä on.

— Sanokaa korkealla äänellä: hyvä on!
ehdotti esimies.

— H y v ä o n! jyrähti nyt melkein kiuk-
kuinen huuto pirtin joka nurkasta.

— Herra puheenjohtaja, kuului professo-
rin ääni. — Ehdottaisin, että ensi kokouk-
sessa otettaisiin valmistettavaksi kysymys
ruotsinkielisen kansakoulun perustamisesta
Ylilän kylään . . sillä niinkuin asiat nyt
ovat . .

— Hyvä on! jyrähti nyt uusi huuto, —
ja ennenkun hän oli ehtinyt jatkaa, puhalsi
puheenjohtaja, muuten hiljainen ja tasainen
mies, puhalsi seisoalleen ja huusi, kasvot

hehkuvina ja ääni itkun tukahduttamana:
— Eläköön yksimielisyys! — Eläköön isän-
maa!

Eikä siinä kokouksessa enää kyetty muita asioita käsittelemään. Eikä sen päivän perästä ole sen kunnan kokouksissa ollut erimielisyyttä uusien koulujen perustamisesta eikä vanhain kannattamisesta . . .

1899.

»SILTÄ VARALTA.»

Matti — olkoon hänenkin nimensä nyt Matti, kosk'ei hänen laisilleen miehille kuitenkaan voi sen kunniakkaampaa keksiä — oli mylläri. Matit olivat monessa polvessa isästä poikaan olleet mylläreitä tässä samassa myllyssä. Ei ollut laitos kovinkaan kumma, yhdellä kiviparilla käypä, jonka joku esi-isistä oli rakentanut kosken niskaan luonnolliselle sileälle kallionkielekeelle, ilman muuta kivijalkaa kuin minkä tuo kallio tarjosi. Paikka oli sattunut niin sopiva, että koskeen lohennut kallion lohkare ajoi kuin luonnollisena ränninä vettä rattaaseen samalla kuin liika vesi lohkareen ulkopuolitse suurta uomaa myöten kuohui ohitse.

Aikain kuluessa oli mylly muuttunut sen kallion näköiseksi, harmaaksi ja sammaleiseksi, jonka päälle se oli rakennettu, niin että oli vaikea sanoa, mikä oli kalliota, mikä

myllyä. Ja kun koski suurempain tulvain aikana kuohui yli kallion, peittäen myllyaitan alimmat hirret, ja vyöryi vaahtona alempaan olevassa akanvirrassa, oli yhtä vaikea sanoa, oliko se kallioperustus vai sen päälle rakennettu tukevatekoinen myllyaitta, joka seisoi tanakampana veden painoa vastaan.

Eikä ollutkaan tulva vielä koskaan saanut tätä myllyaittaa säretyksi eikä suuremmin vahingoitetuksikaan, vaikka se usein oli sitä uhannut, vieden välistä vesirattaan, välistä sulkua ruhjoen. Mutta kun myllyaitta ilman muuta tukea kuin omaa painoaan näytti olevan ainaisen vaaran uhkan alaisena, pudistelivat myllymiehet ja muut ohikulkijat usein päätään, arvellen Matille, että kyllä se vielä kerran viepi tuon sinun myllysi. Mutta siihen saivat he mylläritä vastaukseksi:

— Kyllä se siinä kestää, se on tehty siltä varalta.

Yhtä paljon kuin mylly oli kallion karvainen, oli Matti myllynä karvainen. Astuessaan myllyn ovesta sisään oli vaikea keksiä Mattia säkkiensä keskeltä. Nähdessään hänen jauhun harmaana, tukevahartiaisena ja tanakkajalkaisena seisovan alasillalla sen paksun pilarin vieressä, joka

alapäällään ponnisti kalliosta ja yläpäällään kannatti yläsillalla olevia kiviä, muodostaen ikäänkuin myllyn selkärangan, tuntui siltä kuin olisi h ä n e n, vaikka tulva katkaisisi-kin karan ja heittäisi myllyn koskeen, pitänyt jäädä seisomaan paikoilleen kalliolattialle kuohujen keskeen. Hän oli hänkin tehty siltä varalta.

Viime talvi oli se suurten tuiskujen lumitalvi ja viime kevät se suurten tuhojen tulvakevät. Koski oli läikähtynyt lumeen ja jäätynyt pohjaansa myöten. Missä muulloin kuohut, siinä nyt kinokset. Myllyä ei eroittanut ollenkaan rantakalliosta, se oli melkein kattoaan myöten hautautunut kuin liikkumattomain kuohujen keskeen. Ja yläjärvissä, ylämaissa ja -metsissä kerrottiin olevan lunta vielä enemmän.

— Saappas nähdä, sanottiin. Eiköhän olisi hyvä, jos ajoissa pönkittäisit...

— Sillä on paha mielessä: nuo kaikki lumivuorensa kun irtauttaa... näethän, mitenkä se varusteleks...

Mutta kaikkiin peloituksiin ja varoituksiin oli Matin ainaisena ja ainoana vastauksena:

— Se on jo varattu siltä varalta.

Jo jäiden lähtiessä oli vesi Matin koskessa korkeammalla kuin koskaan ennen

tavallisten tulvien aikana. Jyskien loi suvanto jääpeittonsa ja kaikki kylän väet olivat sitä katsomassa. Myllyranta, myllykalio ja mylly itse olivat täynnä uteliaita. Myllymiesten kuormia seisoi kymmenittäin äyräällä vuoroaan odottamassa, kun mylly oli seisonut puolen talvea veden puutteessa. Jahkailivat ja päivittelivät ja pahinta ennustivat. Ainoa, johon asia ei näyttänyt ollenkaan koskevan, oli Matti. Hän askaroi niinkuin ainakin myllyssään, kantoi säkkejä ulos ja toisia sisään ja kiire siinä oli, sillä kiven silmä nieli hyvän veden aikana, minkä sille suinkin kerkesi antaa.

— Tekee siinä koko talven työn, kehuttiin.

— Se kun on tehty siltä varalta vesi-mylly . . . veden aikana jauhamaan, vastasi Matti.

Jäälautta toisensa perästä solui suvantoon, viivyttelihe siinä vähän aikaa epätietoisena mitä tekisi, mutta yhtäkkiä tempasi koski sen nieluunsa ja uhkaavana syöksyi se myllyä kohti.

— Nyt se sen viepi! — Tuo se nyt sen viepi! huudettiin joka kerta.

Näytti siltä kuin ei olisi tarvittu muuta kuin pieni nykäys, että mylly olisi pudon-

nut suulleen koskeen niinkuin pääskyn pesä räystään reunalta.

— Se on asetettu siihen siltä varalta, ett'ei vie.

Ja se näytti todellakin olevan asetettu siihen siltä varalta, ett'eivät jäät siihen satuisi. Sillä juuri kun jäälautta ryntäsi koskeen ja tuli suoraan myllyn ratasta kohti, käänsi virta sen niin, että se sattui kalliorännin kiviin, särkyi ja solahti ohitse. Ainoastaan pienemmät jäälohkareet kantautuivat ränniin ja siitä vesirattaaseen, mutta se oli taas sekin tehty »siltä varalta», että se jaksoi polkea ne jalkoihinsa ja murskata ne sitä pienemmiksi kuta kovempi oli veden kulku ja kuta nopeampi rattaan pyörintä.

Vaan tulva nousi nousemistaan, kaikki kosken kivet olivat jo aikoja sitten veden alla, suvanto laajeni suureksi järveksi ja pääsi purkautumaan vain kapeana nieluna kosken kautta ulos. Siinä nielussa seisoi mylly kallionkielellään ja ratashuone oli jo puolillaan veden alla. Vimmattua vauhtia pyörien pani se kiven kiertämään kuin villikissan, seinät tutisemaan ja tutisemaan Matinkin pylvään juuressa.

Ainoastaan rohkeimmat nuoret miehet uskalsivat enää viipyä myllyssä Matin kans-

sa, muut vetäytyivät rannalle katsomaan rysähdystä, jota joka hetki odottivat.

Jäistä ei enää ollut pelkoa, ne olivat kaikki laskeneet, ennenkun tulva ehti myllykallion tasalle. Mutta pian alkoi irtautuneita venheitä, laitureita, saunoja, latoja, nuottakotia ja tukkipuita tulla alas. Toiset kiertelivät suvannossa, ajautuivat rannoille ja tarttuivat kiinni, toiset hurahtivat koskeen. Samassa kohosi vesi yhä niin, että aukko, josta vesi rattaaseen putosi, oli jo kokonaan veden alla. Kohta tuli sitä myllyaitan alasillallekin, niin että se pian virtana vilisi seinän raoista sisään ja kynnyksen yli koskena ulos.

— Tehköönpä nyt puhdasta, kun tahtonee, sanoi Matti, vedessä seistessään.

Mutta yksi asia alkoi Mattia huolettaa sitä mukaa kuin vesi nousi: se, ett'ei enää alkanut saada säkkejä jauhotorven alla kiviä pysymään ja jauhot ilman säkkiä juoksivat jokeen.

— Olisi tuo vielä joutanut veden aikana pyöriä, mutta mikäpä häntä kaloillekaan velliä keittämään, — ja Matti päätti vihdoinkin laskea alas sulun ja seisauttaa myllynsä siksi, kunnes ensin vesi ehtisi laskeutua.

Mutta sulku ei ollutkaan enää siltä va-

ralta tehty. Matti oli ensi kerran erehtynyt laskuissaan. Veden paino sulun lautoja vastaan oli niin suuri, ett'ei se laskeutunutkaan.

Vaan ei hän voinut jättää kiviäkään kiviltaan pyörimään. Ne kuumuisivat tuossa tuokiossa ja sytyttäisivät myllyn.

Siinä oli Matti nyt tulen ja veden välissä ja ensi kerran elämässään oli hän hämillään — hetkisen. Mutta seuraavalla hetkellä tarttui hän uudelleen kurikkaan, jolla turhaan oli koettanut lyödä sulkua alas, paukautti sillä sitä kiilaa, jonka avulla kiviä voi nostaa ja laskea, ja kohotti yläkiven irti alakivistä.

Mutta kun kivi irtautui kihnauksestaan, muuttui se huimapyöräksi ja lisäsi rattaiden vauhtia. Hammasratas ulvoi, lyhty lauloi, kivi vihelsi, koko rakennus alkoi tuta ja reutoa, mutta Matti ei ollut tietävinäänkään — voiteli vain akseleita.

— Ne kun vain pitää voiteessa siltä varalta, ett'eivät kuumene . . .

Vasta sitten kun vesi, joka vain nousemistaan nousi, jo alkoi kohota yläsillalle, lähti hän maihin, viimeinen säkki selässään ja istui kosken rannalle, jossa pani tupakan.

Rantatörmä oli väkeä mustanaan.

— Mikä ihme sitä pitelee?

— Se kun on tehty tulvainkin varalta, kosken mylly, tuumaili Matti.

— Vedenpaisumus tämä on eikä enää tavallinen tulva.

— Yhä se vain seisoo!

— Kun ei tulle vettä kovempaa, — sanoi Matti.

Mutta tuskin oli hän sen sanonut kun kuului huuto: — Nyt se menee!

Suvantoon oli kokoontunut puuruhka, jonka keskustana oli iso lato. Se oli pyörinyt ja purjehtinut ympäri suvantoa, kerännyt ympärilleen kaikkea törkyä, mitä vedessä uiskenteli, kasvanut kuin pieneksi saareksi ja nyt se vihdoinkin ryntäsi kuin uhalla ja yhteisestä tuumasta väylän suuta kohti ja myllyä kohti, joka seisoi räystäätään myöten vedessä.

Nyt se menee, ei ole epäilemistäkään... Mattikin nousee jo seisoaalleen, ikäänkuin apuun lähteäkseen, mutta istuutuu taas.

Sillä eihän mylly sittenkään mennyt. Siitä meni vain katto ja pari hirsikerrosta, jotka sysäyksen voimasta keikahtivat kuin hattu miehen päästä, pyörähtivät alas akanvirtaan, kelluivat siinä vähän aikaa ja katosivat kuohuihin. Mutta myllyaitan seinät

seisoivat yhä paikoillaan ja vesiratas ja hammasratas ja lyhty ja kivi jatkoivat yhä pyörintäänsä, niinkuin ei mitään olisi tapahtunut. Se vain eroa, että kun ennen piilossa pyörivät, nyt pyörivät kaiken kansan nähtävinä, vettä jauhaen, niin että vaahto ympärillä jauhona pölsi.

— Eipähän sittenkään mennyt! — Eipähän pakana sittenkään mennyt! huudettiin.

— Se kun on tehty siltä varalta: karatukki kallioon upotettu, vastasi Matti, nousi ylös kivelteään ja lähti myllynsä kattoa kosken alta etsimään.

1899.

HÄRKÄTAISTELU.

Oli ennen muinoin Don Carlos, Espanjan kuningas, kutsunut kaikki hovinsa herrat ja naiset, kaikki pääkaupunkinsa parhaat ja kaikki valtakuntansa kuuluisimmat, oli kutsunut heidät Madridin suureen sirkukseen katselemaan härkätaisteluita, jotka hän isäinsä valtaistuimelle astumisen vuosipäivänä oli heidän huvikseen käsenyt toimeenpanna.

Jo kauvan oli tätä kansallista juhlaa, jota jalompaa ei Espanjan kansa toista tiennyt, valmistettu, sillä siinä piti tarjottaman näytelmä, jota ei Espanjassakaan oltu ennen nähty. Härät, joita vastaan maan parhaiden toreadorien tuli taistella, olivat sitä varten tuodut kaikkialta maailmasta maiden ja merien takaa. Siellä piti oleman härkiä Ameriikasta ja Intiasta, Englannista ja Italiasta, Itävallasta ja Liettuan metsistä, Unkarin ja Venäjän aroilta, pitipä olla Itäme-

ren takaisista maistakin, joiden nimiäkään ei oltu ennen kuultu, piti olla kesyinä syntyneitä ja sekä villeinä että puolivilleinä pyydystetyitä.

Suurella uteliaisuudella ja jännityksellä, jopa kiihkollakin odotettiin sentähden näytelmän alkamista. Kun kuningas oli hovinsa ja kansansa keskeen punaisella verhotulle istuimelleen asettunut, ajoivat taistelijat sisään arenalle: ajoivat ensiksi ratsastavat pikadorit eli pistäjät, ritareiksi puettuina ja varustettuina peitsillä kuin pitkällä kynillä; heidän jälkeensä astuivat silkkisillä, heleävärisillä nauhoilla koristetut banderillerot; ja lopuksi tulivat itse taistelijat eli toreadorit upeissa vaunuissa ajaen, hienosti puettuina, vasemmassa kädessä härkää ärsyttävä punainen vaate ja oikeassa kirkas keihäs sydäntyneen rinnan lävistämistä varten, — kaikki nämä käyden kuningasta tervehtimään ja saaden häneltä luvan veristen leikkien alkamiseen.

Ja niinpiankun ovat pikadorit asettuneet puoliympyrään vastapäätä el Tori'in eli härkätallin ovea, josta eläimet päästetään sisään, ja banderillerot pitkin arenata hajauneet, antaa kuningas merkin ja tallin ovi avataan. Härkä hyökkää ulos ja kou-

kistaa niskansa ja käy pikadorien kimppuun. Pikadorit häntä hevostensa selästä peitsilään pistävät ja väistävät hänen vimmaansa, joka kiihtymistään kiihtyy. Hevonen toisensa perästä haavoittuu ja kaatuu maahan. Mutta kun pikadorit ovat poistuneet, on banderillerojen vuoro astua härkää yllyttämään, sillä tarkoitus on saada hänet vihasta silmittömäksi ja kiukusta sokeaksi heittämällä hänen selkäänsä teräväkärkisiä kepejä, joissa kirjavat nauhat hulmuavat. Kivusta mieletönnä karkaa silloin haavoitettu ympäri arenaa, etsien vihollista, joka häntä aina takaa uhkaa ja aina edestä väistyy. Silloin astuu toreadorien ensimmäinen, espadaksi nimitetty, hänen eteensä ja hänelle punaista vaatettaan huiskuttaa ja kirkasta keihästään välkyttää. Viimeiset voimansa kooten hyökkää härkä häntä sarviinsa seivästämään, mutta vielä kerran väistää vastustaja ja kun sarvet vaatteeseen sotkeutuvat, uppoo espadan säilä sydämmeen, ja siihen kaatuu vainottu, vuodattaen verensä arenan hiekkaan, kuninkaan ja hänen kansansa huviksi, heidän huudoilla ja kukkasilla tervehtiessä suurta sankaria.

Niin kaatuivat Intian härät ja kaatuivat Ameriikan, kaatuivat puhvelit, bisonit, kaa-

tuivat kaikki kuninkaan jalkojen juureen, niinkuin jo olivat kaatuneet ne kansat, joiden maista olivat tuodut. Ylen oli näytelmä ihana ja innostuttava ja sitä mukaa nousi mieliala kuta etäisemmistä ja oudommista maista olivat kotoisin härät, jotka vuorotellen arenalle ajettiin. Sillä hyvin oli Espanjan kuninkaasta ja hänen kutsutuista vieraistaan huvittavaa nähdä, miten eri tavalla tapattivat itsensä eri härät. Yksi syöksyi kohta ulos tullessaan espadan miekkaan, toinen saatiin vasta pikadorien peitsillä raivostumaan, kolmas pelästyi ja pakeni, mutta turvautui lopulta banderillerojen vainoamana sarviinsa hänkin ja sai surmansa, — sillä ei sallinut arenan jalo laki pakenevaa tappaa, ainoastaan kaksintaistelussa kaataa. »Elköönpä seisovankaan härän sydämmeen miekkaa syöstäkö, vaan odotettakoon h y ö k k ä y s t ä ja saakoon hän s i i n ä surmansa» — niin kuului arenan toinen ikimuistoinen ohje, jonka Espanjan kaikki kuninkaat, sirkusten suosijat, olivat noudatettaviksi vahvistaneet.

Korkeimmilleen oli noussut katsojain innostus. Heidän poskensa hehkuivat, silmänsä paloivat, viuhkat välkkyivät ja töyh-döt teiskuivat, — naurettiin, huudettiin,

hurrattiin ja ilma oli kirkas ja kuuma, täynnä hajuvesien tuoksua ja verihöyryjä. Viimeinen taistelun kohtausta oli suorittamatta, yksi oli härkä vielä järellä.

Asettuivat pikadorit taas tavallista lukuisampina puoliympyrään tallin oven edustalle ja hajaantuivat banderillerot ympäri arenaa ollakseen joka taholla valmiina. Espada, joka nyt astui esiin, oli kaikista taisteli-joista taitavin ja kuuluisin, oli kaikkien suosikki ja otettiin hänet myrskyisillä hyvähuudoilla vastaan. Odotettiin jotain erinomaista, loistavaa loppua, jonka vertaista ei ennen oltu nähty, sillä härkä, jonka kuolema oli päättävä juhlapäivän, oli kotoisin kaukaisesta maasta, pohjoisten merien takaa, jossa villipetoja vilisee ja jossa ihmiset tiettiin olevan yhtä villejä kuin pedot. Lienen härkäkin, sieltä tänne tuotu, tavallista villimpi ja väkevämpi.

Mutta hämmästyksen huudahdus kävi kautta suuren sirkuksen, kun odotettu eläin ilmestyi arenalle. Se oli pieni ja vähäpätöisen näköinen ja lyhytsarvinen ja matalajalkainen mullikka. Eikä tullut töytäten ulos ovesta, niinkuin muut, vaan oli väkisin sarvista sisään kiskottava, yhden edestä vedettävä, toisen takaa työnnettävä.

— *Es un burro!* — Aasi! Pässä! — huudettiin yhtäältä.

— *Es un porco! Es un porco!* — Porsas! Porsas! — kiruttiin toisaalta ja yksi ainoa iso yhteinen naurun hohotus täytti sirkuksen alhaalta ylös eikä kuningaskaan voinut olla suutaan hymyyn vetämättä.

Mutta kun härkä oli päässyt arenalle, pyörähti se tiukasti ympäri ja miehet, jotka sarvissa kiikkuivat ja toiset, jotka hännässä riippuivat, lensivät kuin lingottuina selälleen maahan.

Vaikenä nauru, kuului hyväksymishuutoja.

— Ei tiedä! — Varokaa itseänne siellä! — Tukevat on sarvet! — Tanakka on niska! — Nopsa on jalka!

— Pian hän siitä suoriutuu! Sylipainissa hän sen voittaa!

Ja vetoja lyötiin ja jännitys nousi.

Päästyään irti töksähti härkä yhteen kohti, pää pystyssä ja häntä vähän koholla, ja tarkasteli outoa ympäristöä.

— Oritta leikkii! huudettiin taas.

— Sammakko sonniksi puhallakse! Kohta halkiaa! Varokaa!

Vaan toiset pitivät yhä pienen härän puolta. Sen asento oli kaunis, sen vartalo

oli sopusuhtainen, sen jalka tarmokas, se voi olla vaarallinenkin vastustaja.

Vaan ei se koukistakaan niskaansa, ei syökse sarviaan alas eikä käy kavioillaan maata kaapimaan, niinkuin härkään on tapana yleisöään tervehtiä. Seisoo siinä samassa asennossa, niinkuin tahtois tietää, mistä on kysymys, mitä tahtovat kaikki nämä monet ihmiset.

— Auttakaa alkuun! Työntäkää tielle! Te pelkäätte, pikadorit! huutaa hermostunut yleisö.

Pikadori lähestyy varovasti kaarrellen, pyrkien sivulta päin pistämään, sillä ei tunne hän outorotuisen härän tapoja, ja kuta pienempi härkä on, sitä nopeampi on hän liikkeissään ja sitä vaikeampi väistää.

Pikadori pistää häntä. Hän pyörähtää päin, niinkuin hämmästyneenä, niinkuin kysyen, mitä se hevosineen häneltä tahtoo, mutta ei koukista niskaansa eikä ojenna sarviaan, — saa uuden piston uudelta pikadorilta ja tekee samoin, — näkee kohta koko lauman päälleen käyvän — ja pakenee. Juoksee ympäri arenan, etsii ulos pääsää, vaan ei löydä, sillä portti on kiinni, — yrittää hypätä yli aitauksen, vaan ei ylety.

— Pelkuri! Pelkuri! huutavat tuhannet

suut ja sadattelevat ja manaavat espadaa kiihkein sanoin: — Pysähytä hänet! Pysähytä hänet!

Vaan joka kerta kun espada asettuu eteen ja heilauttaa vasemmalla kädellään punaista vaatettaan ja nostaa oikealla välkkyvätä miekkaansa, hölmistyy härkä, pysähtyy, ei ymmärrä, ei käy kimppuun, pyörähtää ohi — ja miekan täytyy vaipua maata kohti.

Huudoilla, vihellyksillä ja sadatuksilla ilmaisee yleisö ajatuksensa toreadorin turhista ponnistuksista.

Käyvät nyt banderillerot hänen kimppuunsa ja heittävät nauhoitettuja nuoliansa härän niskaan. Kun nuoli sattuu ja uppoo ihoon, hypähtää hän ja koettaa pudistaa sen pois, heittäytyy maahan, kierii siinä, saa toiset nuolet irtaumaan, mutta työntää toiset yhä syvemmälle... karkaa taas kivuista mieletönnä arenan ympäri sen aita-vartta pitkin ja päätyy viimein kuninkaan istuimen kohdalle, pysähtyy siihen, peräytyy aitausta vastaan ja siihen äkäytyy. Koko sirkus hänelle huutaa ja kiljuu, kaikki pikadorit ja kaikki toreadorit, yllyttääkseen, kiihoittaakseen, mutta hän ei liikahda, ei päästä ketään taaksensa, seisoo päin viholli-siinsa, kuninkaan loosi suojana selkensä ta-

kana, sarvet tanassa — mutta ei tee hyökkäystä, ei ota ensimmäistä askelta.

— Pian! Pian! Tee tehtäväsi, toreadori!

Mutta toreadori tekee epätoivoisia liikkeitä. Hän ei voi mitään niin kauvan kuin ei härkä tee hyökkäystä.

— Vastustele, pöllö! Lävistä toreadori!
— Seivästä hänet sarviisi! huudetaan ylhäältä härälle. — Aja ulos se! Lopeta! Lopeta! huudetaan toisaalta toreadorille ja mädänneitä munia ja pahenneita hedelmiä alkaa lennellä arenalle.

Mutta härkä ei liikahda, ei vaikka pikadorit taas pistävät yhdeltä puolen ja banderillerot toisaalta heittävät nauhoitettuja nuoliaan hänen selkäänsä. Hän seisoo kuin jäykistyneenä, sarvet yhä tanassa, tuijottaen eteensä arenan hiekkaan, johon verensä valuu päästä ja kaulasta ja kupeita pitkin.

Mitä se aikoo? Aikooko siihen äkäytyä? Eikö aijo hyökkäystä tehdä, eikö aijo pakoonkaan lähteä? Aikooko siihen kuolla — seisoallaan — kuninkaan jalkojen juureen verensä vuodattaa?

Melu taukoo hetkeksi. Mitä on tästä tuleva? Semmoista ei ole ennen nähty! Ett'eikö espadoista ensimmäinen, joka kaikki

maailman härät voitti, saisi tätä pientä ja vähäpätöistä päiviltä? Mutta sehän on häpeä hänelle, se on häpeä koko espadain kuululle ammattikunnalle, nöyryytys koko isolle Espanjalle!

Melu alkaa uudelleen, vihellykset, sadatukset, pilkkanauru vinkuvat viimana espadan ympärillä.

— Lopeta! Lopeta!

Mutta espada ei liikahda, seisoo ja odottaa, vartoen merkkiä kuninkaalta, sillä ainoastaan hän voi muuttaa härkätäistelun ikuiset säännöt ja antaa käskyn kuoliniskun antamiseen.

Kuningas epäröi, espada epäröi ja aikoo jo pistää miekkansa tuppeen.

Mutta silloin vingahtaa raivoisa, vimmas-tunut, läpitunkeva, vihlaiseva vihellys läpi koko sirkuksen: — Fiasco! — Fiasco! — yleisön arvostelu epäonnistuneesta näytelmästä — kaikki on menetetty — kaikki vaikutus pilattu — koko komea näytäntö päättyy pilkkaan ja nauruun.

Eikä espada enää epäröi. Hänen miekkansa välähtää, hän hyökkää härkää kohti ja upottaa sen kahvaansa myöten rintahan härän, joka hänen edessään seisoo, sarvetanassa, eteensä tuijottaen. Härkä vaipuu

polvilleen, kaatuu kylelleen, hurmeinen haava rinnassaan.

Mutta tuskin on se tehty, kun kuuluu kaikilta haaroilta huuto:

— Murhaaja! Teurastaja! — Murhaaja! Teurastaja! — Eikä tiedä ääriään katsojain inho.

Yrittävät huutamaan hovimiehet, pikadorit ja banderillerot: — *Viva el espada! Viva el Rey! Viva Espana!*

Mutta sirkus huutaa: — Alas espada! — *Viva el heroico torito! Viva el chiquito heroico!* — Eläköön pikkunen urhea härkä! — ja he heittävät alas arenalle kukkasia ja viuhkoja ja hattuja ja hautaavat niiden alle tuon pienoisen härän, joka, tuotuna kaukaisesta maasta pohjoisten merien takaa, Madridin suuressa sirkuksessa ja kuninkaan itsensä jalkain juuressa teurastettiin suurten juhlapäiväin päättäjäisiksi — vaikk’ei ollutkaan sarviaan vainoojiaan vastaan seivästänyt.

1899.

tepastelee ja karkeloihin kutsuu ja vaatii välistä kanssansa pyörähtelemäänkin ja sanoo: »maljanne, veikkoset, täyttäkää, kun nuoruuden aika on vielä!» Onhan se hyvä, se äijäkin, varsinkin kun se meistä niin hyvää huolta pitää, antaa mille viran, mille muun hyvän toimeentulon, sillä ukolla on kolikoita kirstun pohjassa, vaikka hän välistä vähän kitsasteleekin. Ei maamme ole meille ollenkaan niin köyhä ja kullaton kuin miksi sitä runoilijat laulavat. Ei se ollenkaan ole se karu korpi, jota meidän muka täytyy katketaksemme kaivaa. Se on jo vankassa ja varmassa viljelyksessä oleva talo, jonka pellot kasvavat, kun niihin vain kylvetään, ja jonka viljelyksiä laajennamme vain silloin kun muilta töiltämme jou damme. Eikä ole naapureistakaan vastusta eikä rajoista riitoja, kun maa on laillisesti aidattu ja pyykitetty. Sentähden sallittakoon meidän välistä hauskaakin pitää! Ei Suomi aina surra saa, olkoon aikansa ilollakin! Ei meillä ole mikään hätänä. Tyhjentäkäämme iloisen Suomen malja! Juokaamme se kuohuvassa samppanjassa! Juuri samppanjassa se juokaamme, tämän iloisen Suomi-impemme malja! Ei äijä siitä köyhdy, ei sen varat siitä vähene! Hyvät herrat,

mitäpä pitkistä puheista! Minä kohotan tämän korean lasin, jossa jalo neste helmeilee . . .

Kaikki muutkin kohottivat lasinsa ja odottivat vain tilaisuutta niitä tyhjentääkseen, sillä samppanja on juomaa, jota malttaa keittää, vaan ei jäähdyttää. Oltiin juuri räjähtämäisillään eläköön-huutoon, kun ovi suurella paukkeella lensi auki ja sisään syöksyi yksi vieraista, heittäen pöydälle erityiseen lisälehteen painetun sähkösanoman.

— Lukekaa tuo! huusi hän.

— Mitä se on? kysyi puhuja.

— Lue! — Lue ääneen!

— Anna tänne!

Hän luki sen, toisten seisoessa siinä kuin kivettyneinä samaan asentoon, missä olivat olleet aikoessaan juuri tyhjentää samppanja-maljansa iloisen isänmaansa kunniaksi.

Ei kukaan tiennyt, mitä sanoisi. Äänetöminä vaipuivat he istualleen pöydän eteen sille sijalleen, mistä olivat nousseet laseihin tarttuessaan. Kuului vain katkonaisia huu-dahduksia: — Mitä tämä tietää? — Siinäkö siis ollaan? — Onko se mahdollista? — Kaikkiko mennyttä?

Samppanja oli unohtunut laseihin, se siinä

poreili, väljähtyi, heikkoni, muuttui äiteläksi, imeläksi sokerivedeksi.

Äskeinen puhuja oli hänkin vaipunut tuolilleen, heitettyään luotaan lehden, joka ratis-
ten kulki miehestä mieheen, jokaisen tah-
toessa vielä omin silmin nähdä, mitä siihen
oli kirjoitettu. Hän istui syrjittäin pöy-
tään, eteensä tuijottaen, epämukavassa asen-
nossa, jota ei muistanut korjata. Oli kuin
olisi hän yhtäkkiä vanhentunut, kuin olisivat
posket kalvenneet ja silmät painuneet sy-
vemmälle kuoppiinsa.

Yhtäkkiä hän, kun lehti tehtyään kier-
roksen pöydän ympäri taas rasahti hänen
edessään, hypähti ylös.

— Hyvät herrat! huusi hän ja hänen pos-
kensa hehkuivat taas, hänen silmänsä paloi-
vat. — Aikomukseni oli esittää isänmaan
malja, tulin keskeytetyksi...

Hänen kätensä vapisivat, hänen huulensa
värähtelivät. Ympärillä olijat, jotka olivat
yhtä liikutetut kuin hänkin, olivat kohon-
neet ylös, laseihin ei kukaan tarttunut, kun
ei hänkään sitä tehnyt.

— Minä puhuin roskaa! huusi hän. Minä
olin tyhmä! Minä olin lyhytnäköinen, ke-
vytmielinen keltanokka! Ja te olitte yhtä
tyhmiä kuin minäkin! Me tässä isänmaata-

kin muistamme, kun viina päähämme kihoaa! Me tässä itsekkään elämän ilon samppanjamaljoja, kun vaara uhkaa! Häpeä meille! Pois samppanja! Pois punssit, konjakit ja liköörit — te vakoojat ja villitsijät piiritetyssä linnassa! Ei märkääkään tulko tästä lähin huulieni yli! Pois! — alas siitä! Ulos!

Hän oli tarttunut pöytäliinaan, hän teki tempauksen kädellään ja maahan menivät täydet samppanjalasit, maahan puolityhjät punssipullot, maahan menivät helisten liköörit ja konjakit.

— Nyt eläköön isänmaa! Eläköön taas entinen Suomi! Eläköön ankara äijä, joka peräpenkillä istuu!

Kaisaniemen seinien sisällä, vanhan kuu-luisan Kaisaniemen ahtaiden seinien sisällä kajahti eläköön-huuto niin voimakas ja niin kiukkuinen, että tuntui kuin olisivat seinät laajenneet ja katto kohonnut.

1899.

KIUSAAJA.

Hänen ylhäisyytensä yksityinen vastaanottohuone. Hänen ylhäisyytensä on aamutakissaan. Poliisimestari, entinen kaartinkapteeni, täydessä univormussa, tulee sisään, pysähtyy ovensuuhun ja tervehtii sotilaallisesti. Hänen ylhäisyytensä menee teeskennellyn ystävällisesti häntä vastaan.

H ä n e n y l h ä i s y y t e n s ä: Ahaa, Ivan Petrowitsch! käykää peremmä, käykää peremmä, rakas ystäväni! Vai niin, pankaa lakki tähän tuolille ja riisukaa miekkanne. Istukaa tähän sohvaan . . . ei mitään virallisuuksia . . . tahdoin puhua kanssanne niin kuin toverin kanssa . . . tehkää hyvin!

K a p t e e n i: panee pois lakkinsa ja miekkansa. Niinkuin teidän ylhäisyytenne käskee.

H ä n e n y l h ä i s y y t e n s ä: Minä en käske, minä vain pyydän, rakas Ivan Petrovitsch — olemmehan tavallamme ase-tovereita . . . samasta sota-akatemiasta.

K a p t e e n i: istuutuu sohvaan, niin kauvas kuin suinkin voi hänen ylhäisyydestään.

H ä n e n y l h ä i s y y t e n s ä: Kas niin, jahah, te voitte hyvin... sehän on mainiota... ja kaikki muuten tarpeellisessa kunnossa. Apropos, olette saanut salaisen kiertokirjeeni Hänen Korkeutensa matkalta?

K a p t e e n i: Olen, teidän ylhäisyytenne.

H ä n e n y l h ä i s y y t e n s ä: Päivä ei vielä ole määrätty, mutta olen jo nyt tahtonut ilmoittaa maan poliisiviranomaisille asiasta, niin että he voivat ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteihin Hänen Korkeutensa vastaanottamiseksi.

K a p t e e n i: Kaikki on oleva aikanaan valmiina, teidän ylhäisyytenne.

H ä n e n y l h ä i s y y t e n s ä: Tietystikin tulee koko maa, mutta erittäinkin maan pääkaupunki tekemään velvollisuutensa? Vai mitä luulette?

K a p t e e n i: Olen vakuutettu siitä, että maa tulee tekemään velvollisuutensa.

H ä n e n y l h ä i s y y t e n s ä: Kaikkialla missä Hänen Korkeutensa ennen on matkustanut, ovat asianomaiset, sekä soti-
Aho, Katajainen kansani. — 16

las- että siviiliviranomaiset tehneet enemmänkin kuin velvollisuutensa... pystyttäneet kunniaportteja, toimittaneet lähetystöjä... te ymmärrätte? Se on kaunis tapa Hänen Korkeutensa kotimaassa — ja kai myöskin Suomessa?

K a p t e e n i: vaikenee.

H ä n e n y l h ä i s y y t e n s ä: Ette saa käsittää minua väärin... en suinkaan tahdo millään tavoin pakoittaa... sen tulee tietysti tapahtua itsestään... luuletteko?

K a p t e e n i: Mikä tapahtuu, se tapahtuu varmaankin itsestään.

H ä n e n y l h ä i s y y t e n s ä: Niin, tietysti... tahdoinkin oikeastaan vain tietää, mitä luulette, että kansa... tähän tunnette heidän mielialansa?

K a p t e e n i: Suomalaiset ovat hitaita hurraamaan, teidän ylhäisyytenne.

H ä n e n y l h ä i s y y t e n s ä: Mutta hitaatkin voi saada hyvän esimerkin avulla innostumaan.

K a p t e e n i: Suomalaisilla on vanha sananlasku, joka sanoo: ei kukko käskien laula.

Hänen ylhäisyytensä: Vai niin! Väkinäisesti naurahtaen. Vai on niillä semmoinen sananlasku. Käskien laula? Mutta eihän ole kysymys käskystä, ainoastaan esimerkistä, tai sanokaamme vain: merkistä, jonka joku joukolle antaa. Toivon siis saavani teiltä, hyvä Ivan Petrowitsch, tietää kaikesta, mitä valmistellaan, mitä on tekeillä — yhdessä niinkuin toisessakin suhteessa?

Kapteeni: Olen vastedes niinkuin tähänkin saakka jättävä jokapäiväisen raporttini hänen ylhäisyytensä kansliaan.

Hänen ylhäisyytensä: Ei, ei, ei kansliaan, vaan minulle itselleni, mieluummin suullisesti.

Kapteeni: Olen tekevä velvollisuuteni, teidän ylhäisyytenne.

Hänen ylhäisyytensä: laskee kätensä hänen polvelle. En pyydä sitä velvollisuutena esimiestä kohtaan, vaan persoonallisena palveluksena minulle. On asioita, jotka ovat olemassa ainoastaan meitä varten, teitä ja minua... mitä kerrotaan, mitä huhuja... mitä eräät henkilöt... te ymmärrätte?

K a p t e e n i: on vaiti, hetken äänettömyys.

H ä n e n y l h ä i s y y t e n s ä: Mutta enhän oikeastaan aikonutkaan kaikesta tästä . . . sillä ei ole mitään kiirettä. Vielähän ehdimme. — Näytätte niin rasittuneelta, Ivan Petrowitsch . . . paljon työtä ja huolta, eikö totta? Liika paljon! Sanokaa, kuinka suuret ovat tulonne?

K a p t e e n i: Palkkani on viisituhatta markkaa, vapaa asunto, valo ja puut.

H ä n e n y l h ä i s y y t e n s ä: En kysynyt *palkkaanne*, tarkoitan: kuinka paljon teillä on *tuloja*?

K a p t e e n i: Teidän ylhäisyytenne, minulla ei ole muita tuloja kuin palkkani.

H ä n e n y l h ä i s y y t e n s ä: Kuinka ei? Ei muita tuloja kuin palkkanne? Viisituhatta markkaa!

K a p t e e n i: Asunto, valo ja . . .

H ä n e n y l h ä i s y y t e n s ä: Ei täyttä kuutta tuhatta! Onko se mahdollista? Virkamiehellä teidän asemassanne, niin vastuunalaisessa virassa, sehän on . . . teillä pitäisi, rakas, rakas Iwan Petrowitsch, teillä pitäisi olla ainakin ruplissa se, mikä mar-

koissa. Olette varmaan ollut pakoitettu tekemään velkoja?

K a p t e e n i: Teidän ylhäisyytenne, en ole ollut siihen pakoitettu.

H ä n e n y l h ä i s y y t e n s ä: Mutta ei kai teille kuitenkaan olisi vastenmielistä saada jotain sivutuloja?

K a p t e e n i: Pyydän anteeksi, mutta minä en ymmärrä, mitä teidän ylhäisyytenne tarkoittaa.

H ä n e n y l h ä i s y y t e n s ä: Ette ymmärrä. Nauraa. Mutta, rakas Ivan Petrovitsch, minä tarkoitan: jotain ylimääräistä, jotain erikoista palkkiota joistain erityisistä palveluksista.

K a p t e e n i: En tiedä tehneeni mitään erityisiä palveluksia, joilla olisin ansainnut...

H ä n e n y l h ä i s y y t e n s ä: käsi uudelleen kapteenin polvella. Minun tarvitsee vain sanoa sana ja te voitte saada esim. ritari-merkin ja sitä seuraavan vuotuisen apurahan, lisän pieneen palkkaanne, joistain erikoisista palveluksista — tulevaisuudessa.

K a p t e e n i: jäykästi. Kiitän teidän ylhäisyyttänne, mutta, niinkuin minulla jo

oli kunnia sanoa, minä tulen hyvin toimeen sillä palkallani mikä minulla on.

Hänen ylhäisyytensä: Olette kovin vaatimaton, herra, kapteeni. Tarkastaa häntä terävästi. Tai ehkä kovin vaativainen. Nousee ylös merkiksi että *puhelu* on lopussa.

Kapteeni: on vyöttänyt miekkansa ja ottanut lakkinsa. Onko teidän ylhäisyydellänne mitään muuta käskettävää?

Hänen ylhäisyytensä: viitaten virallisesti. Saatte mennä! Hyvästi!

Kapteeni: käsi lakin liepeessä. Jumala varjelkoon, teidän ylhäisyytenne! Poistuu kankean virallisesti.

Hänen ylhäisyytensä: yksin miettii hetken, yhtäkkiä hänelle selviää. Ah, nyt tiedän! Hän ottaa tietysti lahjoja heidän salaisesta agitatsionirahastostaan!

1899.

VELJENI VIERAILLA MAILLA.

Minä näin sinut taas, Suomeni maa, kun kaitaisena juovana kohosit meren reunasta ja tervehdin ihastuneena laivan kannelta ulkoriuttojesi kallioita, joita ihanampia en tiedä olinpaikkoja lämpiminä lounastuulen päivinä, kun muistin, että — jäivät veljeni vieraille maille.

*

Näin sinun pääkaupunkisi sataman heleän kesäaamun autereessa yhtä eloisana kuin ennenkin laivoineen ja pursineen ja lepattelevine purjeineen — ja joka ikkuna tervehti minua niinkuin olisi ollut omani ja huulilani heräsi jo huudahdus, ett'ei ole vertaisesi minulle edes Venetsiakaan, kun muistin, että — ovat veljeni vierailta mailta.

*

Riensin kotia kohti järven rannalle, viher-
tävän niittyni niemeen, jossa ruohikko nuok-
kui ja kaisla kahisi ja laine loiski niinkuin
ennenkin ja aijoin työntää venheeni vesille,
kun muistin, että — jäivät veljeni vieraille
maille.

*

Oli juhlivainen juhannus, kukkuivat kä-
köset, linnut viserteli, kokot hulmusi ja jär-
vien takaa soi tutut laulut ja täyttyi mie-
leni vanhoilla tunnelmilla, joiden valtaan
taas aijoin antautua, kun muistin, että —
ovat veljeni vierailla mailla.

*

Teki mieleni tuttuun kotipuoleen, tahdoin
nähdä Puijon ja halusin katsella Kallavettä
ja entistä kotia ja isäni asuntoa, missä par-
haat päiväni olin elänyt ja toiminut ja toi-
vonut yhdessä omieni kanssa — mutta mitä
minä nyt siellä? kun — jäivät veljeni vie-
raille maille.

*

Hain seuraa, etsin ystäviä, koetin tuttavieni tykönä turhaan unohtaa, että — ovat veljeni vierailla mailla.

*

Enkä ymmärrä minä, että päivä voi purjeita valaista ja laine lepattaa ja linnut laulaa ja käki kukkua, — ja ihmiset iloita ja nuoret nauraa ja vanhat askareissaan viihtyä, vaikka — ovat veljemme vierailla mailla.

*

Sillä eiväthän ne ole vain minun veljeni, jotka ovat vierailla mailla.

Keväällä 1904.

KANSAN TUOMIOITA.

Juhlallinen on kansan tuomion julistus: Hämärässä yössä seisovat he syytettyjen parvekkeella, kansan vartiomiesten välissä, joilla on kädessään kynttilät kuin peitset. Alhaalla pimeydessä seisoo satatuhantinen tuomarijoukko, joka sadallatuhannella suulla niinkuin yhdellä suulla lausuu tuon yhden ainoan sanan, tuon tyynen, peruuttamattoman: »Pois!»

*

Sattuva on kansan tuomio ja nopea on sen täytäntöönpano. Ei kysy se muotoja, ei tiedä se vanhoista, virallisista lakitavoista:

»Sinä, joka heidän kaupungistansa karkoitit outoja vesiä soutamaan meidän parhaat poikamme, käy nyt itse soutamaan syksyisiä salmia, lähde nyt itse tutisemaan likaisia teitä.» — Eikä anna kansa hänelle aikaa asiainsa järjestämiseen, niinkuin ei hänkään

antanut. Pakolaisena ja peläten kurjaa henkeänsä, jota ei kukaan tahdo häneltä ottaa, vavisten viluisessa yössä, harhailee hän sinne tänne talottomia taipaleita, joita ennen valjakon vetämänä selkäkenoherrana ylpeästi ajeli.

*

Ja tuo toinen, jonka kerran suomalainen sydän salli hänen avata rajaportin kansan rakkaimman eteen — eikä sanonut sille, joka häntä siihen käski: »minä en voi — jos h ä n e n täytyy mennä, niin menen m i n ä k i n» — vaan jonka sydän salli hänen sulkea rajaportin ja joka kuultuaan sen lukkoon menneen, olkapäitään ivallisesti kohauttaen, virkkoi: »jumalan kiitos, nyt on h ä n e s t ä päästy!» — hän on nyt kuullut saman rajaportin rasahtavan itsellensä kiinni eikä uskalla hän enää sitä avata . . . Olisit mennyt mukana, niinkuin ehkä paras ääni sisästäsi sanoi, ja riemusaatossa olisi sinut kansa nyt käsillään kantanut ja istuimellesi asettanut.

*

Minun käy heitä säälikseni, mutta ei saa tuntea sääliä sortajiensa kätyrien tuomariksi kohonnut kansa.

*

Säälimätön on kansan tuomio: avaa tyrmäin ovet tyrmäin entisille vartijoille ja kuuntelee kylmänä kadulla niiden valituksia ja rukouksia, jotka eivät ennen valituksia ja rukouksia kuunnelleet eivätkä kuulleet.

*

Suvaitsee laskea leikkiä välistä kansa, niinkuin totisinkin vanha tuomari joskus tutkintopöytänsä takaa, ja hymy huulillaan sanelee: »Osoitettava nyt karkoitettavalle sama kunnia kuin minkä hän karkoitetuille osoitti: astutettava ulos tullista kahden santarmin keskessä.»

Ja toisen kerran: »Mustattava samalla painomusteella, millä hän on mustannut».

*

Mooseksen lain mukaan tuomitsee yhä vielä kansa ja on kaikkina aikoina tuominnut: silmä silmästä, hammas hampaasta.

Joskus vain heltyy ja antaa armon oikeuden sijasta: »Sinä olit meitä herättämässä, silloinkun vielä makasimme, sinä meitä opastit, silloinkun emme tietämme tienneet, juotit meitä, kun janosimme — kaikki, mitä olet sen jälkeen rikkonut, olkoon sinulle anteeksi annettu, käy kotiisi, me taakamme ensimmäisen esimiehemme turvallisuuden, elköön hiuskarvaakaan pääläellasi käherrettäkö.»

1905.

LIPPU.

Olimme etäisellä maaseudulla, eristettyinä kaiken maailman yhteydestä. Viimeinen telefoonitieto oli kertonut, että senaatti oli ollut pakoitettu eroamaan. Vanha järjestelmä oli siis luhistunut. Mutta mitä oli sijaan tuleva? Mitä me siitä täällä tiesimme — emme mitään. Olisi pitänyt täälläkin jotakin tehdä, jollain tavalla ottaa osaa, jotenkin olla mukana. Täytyihän ryhtyä johonkin, joka voisi lauvaista puristusta sisässämme. Kenties oli Suomi taas vapaa? Entäpä oli kaikki taas entisellään?

Jos nyt, nyt juuri, tällä hetkellä sulku oli murtunut? Vai oliko ehkä viimeinenkin menetetty, kaikki rauniona?

Kuinka tahansa — jotain oli tapahtunut, jotain oli ainakin koetettu, oli vihdoin johonkin ryhdytty. Olihan siinäkin jotain, josta riemun täytyi saada remahtaa ...

Silloin soi Porilaisten marssi pianosta. Talon isäntä oli itse, huoneesta huoneeseen harhaillen, istahtanut sen ääreen. Joka haaralta riensivät perheen jäsenet ja vieraat saliin. En ole koskaan voinut kuvitellakaan, että tuo vanha soittokone saisi esille semmoisen suuren, mahtavan, voimakkaan, vavahduttavan sävelen. Oli niinkuin olisi kuullut koko kansan marssivan sen tahdissa. Ikkunat tuntuivat palasiksi lentävän, seinät hajoavan, katto kohoavan.

Sävelet pakoittivat sanoja esille. Miehet, naiset, lapset, talonväet, vieraat tarttuivat niihin. Mitä merkillisiä, loihdittuja, syvästi symbolisia sanoja! Mitä haamuja, haudoistaan nousseita, ilmi elävinä eteemme astuneita!

Viel' on Suomi voimissaan!

— — — — —
Koskaan, kallis synnyinmaa,
Sua poikies ei viime vereen puoltamatta vieras ryöstä!
— — — — —
ei vaaraa väisty, horju, salli itseään ei sortoon syöstä.
— — — — —

Eespäin, urhot, kaikki ees!
Tää ikivanhan vapauden tie on sees.
Eespäin te pyhät, pystyt repaleet!
Viel' eivät Suomen vanhat värit sortuneet.

Mutta missä se on? Ylös lippu! — Pojat,
missä lippu?

Samassa lensikin ovesta sisään tomuinen käärö. Ajatus lipun nostamisesta oli herännyt useammalla taholla ja samassa se oli levitetty lattialle. Lippu, joka entisinä hyvän sovun aikoina oli liehunut yhdessä sinivalkoisen lipun kanssa, mutta jota ei oltu nostettu suomalaiseen tankoon sen jälkeen kun ei sen viereen enää saatu sinivalkoista nostaa.

— Ei tämä, ei tämä! Sinivalkoinen, missä on sinivalkoinen?

— Malttakaa!

Kuului repeävän vaatteen räjähdys niin kuin olisi raketti ilmaan lentänyt. Seisoi kaksi poikaa keskellä lattiaa, toisella kädessään sinivalkoinen lippu, toisella — tulipunainen.

— Ylös molemmat!

Hetken päästä heiluivat ne kukin tankonsa päässä, veljellisesti vierekkäin, toisessa vapauden taistelun tulihelmtä, toisessa rauhallisen kehityksen tienviitta — alareunassaan sinisen alla punanen päärme, joka oli jäänyt muistoksi verestä, jota ei vuotanut, ja varoitukseksi verestä, jota ei ole vastaan vuotava.

1905.

VAPAALLE KYNÄLLENI.

Sinä vapiset tällä hetkellä. Minun on vaikea saada sinua kulkemaan paperia pitkin yhtä reippaasti ja huolettomasti kuin ennen. Lähtiessäsi liikkeelle sinä epäröit niinkuin lintu, jonka häkki on avattu, mutta joka ei vielä oikein usko eikä uskalla lentää ulos.

Miksi vapiset, kynäni, miksi epäröit?

Sinä vapiset ilosta siksi, että tiedät olevasi vapaa. Sinä epäröit siksi, ett'et vielä tiedä, osaatko, vaikka saatkin, tätä vapauttasi hyväksesi käyttää.

Sinun ei nyt tarvitse ketään pelätä eikä ketään totella, tuskin lakiakaan, koska sinulla ei nyt ole mitään lakia olemassa. Sinulla ei ole olemassa muuta lakia kuin se, minkä itse itsellesi kirjoitat. Ja mikä sinun nyt täytyy itse itsellesi kirjoittaa. Se laki tuntuu sinusta nyt kovemmalta kuin mikään entinen, jonka kirjoittamisessa et ole osallisena ollut. Rautaisin kourin tuntuu

se kuristavan rannetta käden, joka sinua kulettaa.

Vaan elköön olko kädessäsi *kahletta*, olkoon siinä rannerengas, ei raudasta, vaan kullasta, metallien *jaloimmasta*.

Sinun täytyy nyt totella itseäsi, sinun täytyy laatia lakisi ja ohjeesi omasta ymmärryksestäsi ja älystäsi. Sinun on tähän saakka täytynyt tottua kiertämään mieli- ja väkivallan lakia ja sinun suurin tyydytyksesi ja usein ainoa tarkoituksesi on ollut saada vartijasi petetyksi. Ennen oli sinulla toisen käsky, nyt olkoon sinulla oma kuri, ennen painoi sinua ulkonaisena uhkana vain aineellinen sakko, nyt puristaa sinua sisältäpäin siveellinen pakko. Eilen oli päälläsi vieraan peloitus, nyt on pohjanasi oma velvoitus.

Siinä on nyt uusi vapautesi. Vapise sitä, elä niinkuin ennen vapisit valtaa: vihasta ja kiukusta ja sorron tunteen alennuksesta, vaan edesvastuusi tunnon suuruudesta, kunioituksesta oman itsesi korkeampia voimia kohtaan — ja ilosta siitä, että olet vihdoinkin vapaa!

Marraskuun 8 p:nä 1905.

SISÄLLYS.

Alkusanat	5
Katajainen kansani	7
Kotiin	11
Maan sydämmeen	18
Isäntä ja mökkiläinen	23
Idän halla	27
Kurjalan rannalla	31
Nuoruuden unelma.....	34
Laiva lumimyrskyssä.....	40
Härkä ja muurahaiset	45
Narrin neuvo	51
Kohtaus keisarin patsaalla	55
Ikuiset kukat	59
Laulaen.....	62
Miten lumen valta voitettiin	65
Kolmivaljakko.....	71
Niemen äijä.....	82
Korpelan ukot.....	97
Äiti	105
Juhlavaatteet	110
Matin linna	116
Varis ja pääskysel.....	120
Suomen lippu	127
»Eläköön valo ja valistus!» »Eläköön isänmaa!»	129

Kansa kapinassa.....	135
Lesken ropo.....	139
»Sammuta sinä, minä sytytän!»	142
Painajainen	146
Lehdet	156
Uusi juhannus.....	158
Pienet ja suuret	161
Vanha ukko puhuu	165
Valtiollinen itsemurha	170
Elukoita laitumella	178
Kun juna kulki ohi	186
Kuulutus	188
Takaliston Heikki	193
Kaksi sankaria	196
Kokko ja kokon poika	200
Kuntakokous	204
»Siltä varalta»	214
Härkätaistelu	223
Isänmaan malja	234
Kiusaaja	240
Veljeni vierailla mailla	247
Kansan tuomioita	250
Lippu	254
Vapaalle kynälleni	257

ULKOMAALAISIA ARVOSTELUJA »KATAJAISESTA KANSASTA».

Samana vuonna (1899) kun »Katajainen Kansa» ilmestyi suomeksi, julaistiin Tanskassa kokoelma »Bogen om Finland», joka sisälsi valikoiman »katajaisia». Esi-
puheen tähän kokoelmaan kirjoitti tunnettu Suomen ystävä *Ivar Berendsen*. Julkaisemme sen tässä näytteenä siitä, miten näitä suomalais-isänmaallisia kuvauksia Skandinaviassa ymmärrettiin ja arvosteltiin. Berendsenin arvostelu on näin kuuluva:

Tilapäisrunoja, jotka samalla ovat todellisia taide-
teoksia, tapaa harvoin; silloin vasta, kun intohimoksi kehittynyt tunne, kun todellisesti tunnettu vastaväitteen halu, kun sydämessä kuohuva narkästyys tai yleisinhimillinen suru värisee sellaisten runojen pohjalla, on niillä toivoa tulla luetuiksi kansain kirjallisuuteen. Laskettakoon vain montako kertaa suurimmatkin runoilijat ovat onnistuneet luomaan tilapäislyriikkaa, jolla olisi ollut pysyväistä arvoa sen jälkeen kun

se asia, joka runossa kuvastuu, on unhoitettu; — tulos ei kovinkaan korkealle kohoa. Pois ovat laskuista jätettävät kaikki juhlarunot, kuninkaallisten, aate-listen, porvarien häitä, ristiäisiä, merkkipäiviä, riemu-juhlia, valtaistuimelle nousemisia koskevat runot; — joku ainoa kuolemantapauksen aiheuttama runoelma voi pysyväisesti väräyttää kansan kaiku-pohjaa. Pois ovat laskuista jätettävät kaikki tila-tut ja viralliset kiitos- ja ylistyslaulut sekä jäähyväis-sepitykset; — joskus vain tapahtuu, että asiaankuu-lumaton lennättää muiden asiaankuulumattomien ajatuksia niin korkealle, että vielä vuosisadankin kuluttua kansa tunnustaa omakseen ne sanat, jotka eivät ylistäneet, vaan pilkkasivat ja ruoskivat. Pois, pois ovat laskuista jätettävät kaikki ne valtiolliset runot, jotka kuvaavat vallan suureksi ja jaloksi, lem-peäksi ja epäitsekkääksi; — mutta sellaista sattuu, että ne, jotka tarkastavat asiaa toiselta puolen, alta-päin, saavuttavat sanoilleen kestävän kaiun.

Esillä olevat parikymmentä allegoriaa ovat suo-rasanaisia tilapäisrunoja. Useimmiten ne ovat sepi-tetyt sanomalehtiä varten ja useimmat talvikuukau-sina 1899, jolloin Suomen valtiollisia oikeuksia vuo-delta 1809, viiden Venäjän keisarin, Suomen suuri-ruhtinaan vahvistamia oikeuksia, uhkasi yhdellä iskulla perinpohjainen muutos; ei vielä tänäkään päi-vänä, kesäauriongon valaistessa Eurooppaa ja Haagin maailmanrauhan edustajia, kukaan tiedä, tuleeko uhkauksesta totta, vai voiko se rautakynsi, joka muka vahingossa iski Suomen valtiomuotoon, jälleen muut-tua pehmeäksi kissankäpäläksi, joka aikansa hyväi-lee ja mairittelee. Nuoren Suomen etevin kirjailija, *Juhani Aho*, tietää tien kansalaistensa korvaan ja

sydämeen. Kun hän kuvakielellään hyräilee heille surunsa, harminsa, luottamuksensa tai pettymyksensä — kaiken, jota ei voi suoraan sanoa, niin kansa häntä kuuntelee ja ymmärtää. Näistä muutamista sivuista suomalainen lukee maansa historiaa melkeinpä viikko viikolta aina helmikuun 15 p:stä lähtien, jolloin lainrikos tuli yllätyksenä Pietarista lähteneen mahtisanan muodossa.

Kuinka suomalaisen hallituksen ensi hetkessä oli tukala päättää, oliko torjuttava vaiko väistytävä Venäjän hallituksen väkivallantekoa («Laiva lumi-myrskyssä»). Kuinka sitävastoin Suomen sanomalehdet, epätoivoisesta asemastaan, sietämättömistä paino-oloista ja lakkauttamisen uhkauksesta huolimatta, heti asettuivat jyrkästi vastustavalle kannalle, ja kuinka Suomen kenraalikuvernööri, venäläinen kenraali, kun hän turvautui äärimmäiseen mahtikeinoonsa ja kielsi Suomen valtiollisia päälehtiä ilmestymästä, luullen siten musertaneensa ja kukistaneensa sanomalehdistön, hämmästykseseen ja harmikseen huomasi kaiken ja kaikkien nousevan vastarintaan («Narrin neuvo»). Kuinka kansa aluksi heittäysi surunsa valtaan, koetti kaikessa alamaisuudessa päästä suuriruhtinaansa puheille; hallitus koetti, kansan edustajat koettivat, lopuksi koetti «suuri lähetystökin», 500 talonpoikaismiestä, joille oli annettu suuriruhtinaalle toimitettavaksi 524,000 Suomen alamaisen allekirjoittama adressi — kymmenessä päivässä ympäri Suomen maata lähetettyjen miesten toimittama kansasta, jonka luku ei ole Tanskan asukaslukua suurempi, vaikka se on hajoitettu Tanskaa 9 kertaa suuremmalle alueelle («Äiti»). Mutta kun lähetystön oli pakko palata Pietarista kotiin pääsemättä

suuriruhtinaansa puheille, muuttuivat mielet. Rauhalinen ja lainkuuliainen, mutta itsetietoinen ja omasta voimastaan kehittyvä kansanliike kulki läpi maan; ei valituksia eikä rukouksia — mutta toimintaa, ei uhkauksia eikä lainrikkomista — mutta sitkeätä vastarintaa. Kaikki puolueriita ikäänkuin hajosi idästä kohonneeseen lumimyrskyyn, joka sekä vertauksellisessa että sananmukaisessa merkityksessä koetti kinoksiin haudata maan kokonaisuudessaan (tarkoitin viehättävän kaunista alkuosaa kappaleessa »Miten lumen valta voitettiin»); kun kenraalikuvernööri jokapäiväisessä elämässä koetti kiertää lakia, pakoittaa ja houkutella, oli hänellä edessään jyrkät »vastaansanojat ja oikeaan osoittajat» (»Kolmivaljakko»); Aleksanteri II:n, lakia kunnioittavan keisarin ja suuriruhtinaan kuvapatsas Helsingissä oli päivät päästään, keskellä kylmintä talveakin, koristettu komeilla kukkaisseppeleillä, ja niiden silkkinauhoissa luettavat lämpimät kiitossanat puhuivat selvää kieltään siitä, mitä kansalla oli ja mitä siltä otettiin (»Ikuiset kukat»); sotamiehet kieltäytyivät muutta mutkitta tottelemasta, kun tuli käsky olla kansallislaululle kunniaa tekemättä (»Kohtaus keisarin patsaalla»); kun huomautettiin, että syrjäisin ja köyhin osa kansasta kaipasi parempaa opetusta — vaikka Suomessa kansanvalistus onkin ensiluokkainen — kokosivat Suomen etevimmät taiteilijat siihen tarvittavat, suuret varat järjestämällä asian hyväksi laulajaisia, soittajaisia ja esitelmä-iltamia halki maan (»Laulaen»). Heräsi koko Euroopan huomio ja, niinkuin ainakin, oli myötätuntoisuus nytkin helposti voitettavissa pikku valtioissa ja suurten valtioiden vähäväkisissä, kun sitä vastoin suurvaltioiden hallitukset pysyivät varovasti

syryssä (katso loppuosaa kappaleesta »Härkä ja muurahaiset», sekä luottamusta uhkuvaa kappaletta »Varis ja pääskyet», joka samalla kuvaa kaikkien puolueiden samanmielisyyttä).

Näin seuraa suomalainen yleisö *Juhani Ahon* noiden milloin humoristisien, milloin surumielisien, hilpeiden, purevien tai ylpeiden, paikoin hiukan haavemielisien kertomuksien läpi, ja melkeinpä joka lause on sille viittaus päivän tapahtumiin, suuriin ja pieniin, tärkeihin ja vähäarvoisiin. — »Niemen äijä» on koko vuosisadan historia lyhyesti esitettynä. — Ja suomalaisille lukijoille on niissä vieläkin enemmän. Kertomus »Korpelan ukot» kuvaavine sanasutkauksineen ei voi olla heille muistuttamatta muutamassa juhlallisessa vastaanotossa virka- ja sanomalehtimiehille lausuttua, juhlallista puhetta; kuvauksessa »Niemen äijä» he tuntevat heti voudin puhettavan ja hänen luottamuksensa väliaikaisiin valtiopäiviin; lähemmälle elävää elämää tuskin vertauskuvan muodossa voinee päästä, ja siinä kysytään *Juhani Ahon* koko taiteilijakykyä, jos mieli pysyä mauttoman ja jokapäiväisen sanomalehtipakinan ulkopuolella.

Itsekullakin näistä tilapäisrunoista on ollut mahtava vaikutuksensa; kirjaksi koottuina on niiden vaikutus tällä hetkellä valtava. Mutta kirjan arvo ei ole noissa päiväntapahtumia koskevissa viittauksissa; jos ei siinä muuta olisi, kävisi sen niinkuin käy muidenkin tuokion tuottamien teoksien: se herättäisi suurta ihailua, vaikuttaisi ylyttävästi — ja unhottuisi. Mutta — siinä on muutakin, niinkuin Runebergin »Vänrikki Stoolin tarinoissa» on muutakin kuin kuvauksia Suomen sodasta v. 1808—9, ja siksiäpä juuri on sillä taattu paikkansa Suomen kirjallisuudessa; siksiäpä juuri on

siitä ulkomaalaisillekin lukijoille voittoa, silloinkin kun olevien olojen aiheuttama viehätys ja siitä syn-tyvä, kansallisylpeyttä hivelevä ja hyvittelevä tunne menee lukijalta hukkaan — kenties varsinkin silloin. Sillä ei ole olemassa parempaa kuvausta Suomen talon-poikaikansasta, Euroopan alkuperäisimmästä ja omi-tuisimmasta talonpoikaistyyppistä, kuin kaikkien näi-den pienoiskuvien meille tarjoama yhteinen kuvaus. Päättävän vuosisadan suomalaisukon *Juhani Aho* piirtää eheällä ja luotettavalla varmuudella, niinkuin Runeberg kuvasi vuosisadan alun talonpoikaa niin, ett'ei hän mielestä unohdu. Eräässä kohdassa antaa *Juhani Aho* hänestä seuraavan kuvauksen: »pienikas-vuinen, tihrusilmäinen, vähän vääräsääri, juureva, harvapuheinen ja hidas, eikä yleensä erittäin rakas-tettava» — harvinaisuus, jota kartanon parooni kehuen näytteli vierailleen. Tuo on allegoriaa, mutta siinä on juuri sen verran totta, että luulee näkevänsä edes-sään tuon ukon, jos vain kerrankaan on tavannut hänet, tuon jörö- ja jäykkäluonteisen, harvapuheisen, vanhoillisen, luulevaisen, tyytyväisen, siistin ja ahke-
ran talonpoikaismiehen — hidasliikkeisen, mutta varman ja vakavan —, joka vuosituhansien vaivat kestettyään on päässyt juurtumaan Suomen suloluon-toiseen ja karuun, hallan rasittamaan maahan, ja joka työllään on pakoittanut sen elättämään puoli kolmatta miljoonaa asukasta pohjoisnapapiirin seutuvilla. Ker-tomussarjan ensimmäisen kappaleen lopulla kerrotaan, miten katajapensas, kun sotaratsu on sen ylitse ajanut ja kanuunavaunut sen maata myöten taivuttaneet, ojentaa lyhyen jäntevän vartalonsa ja oksa risahtaa toiselle: »kasva sinä sinnepäin, minä kasvan tänne —» ja huomenna ei katajikossa, missä pyörä eilen uursi

uransa, enää ole hävityksen jälkeä löydettävissä. Siinä on suomalaisen kärsivällisyyden historia, tuon kärsivällisyyden, joka jokaisen onnettomuuden ohimentyä yhä uudelleen alkaa alusta — sanalla sanoen Suomen kansan historia esitettynä yhdessä lauseessa.

Oikein on *Juhani Aho* menetellyt, kun hän aikaisemmista kokoelmistaan on noukkinut ja tämän vuoden kertomuksien edelle pannut lastunsa vuodelta 1891, jona vuonna onnettomuus uhkasi kuitenkin puhkeamatta ja valmis vallankeikauksen suunnitelma keisari Aleksanterin nimenomaisesta käskystä jätettiin toimeenpanematta. Raskas, melkeinpä toivoton kaiku on hänen silloisissa sanoissaan; ne panevat epäilemään pystyykö sellainen kansa, jonka silmissä tulevaisuus niin synkältä näyttää, onnettomuutta kestäämään, jos se on kestättävä. Yhdessä ainoassa kertomuksessa vain on ikäänkuin valonvälähdyksenä usko siihen, että sellaistakin voi ja täytyy kestää; se on siinä, missä Suomelan emäntä kehoittaa miestänsä ja poikaansa kyntämään ja kylvämään — vaikkapa jäisikin sato vieraan korjattavaksi. Mutta elkööhän huoliko! Kun sitten v:nä 1899 onnettomuus on lauennut, kun ensin on istuttu kädet ristissä ja aiottu luopua kaikesta (»Matin linna»), niin silloin alkaa usko kasvaa, luottamus kohota, rohkeus palajaa ja velvollisuuden tunne pääsee voitolle; silloinpa vasta jokainen tarttuu työhönsä ja tehtävänsä kiinni, silloin suomalainen, turvautuen luottamuksella kansanluonteensa sitkeään erikoisuuteen, johon ei mikään mahtisana pysty, saa uutta rohkeutta toimintaan ja ottaa tarmolla viljelläkseen Suomen peltoa, niinkuin muura-haiset rientävät uudestaan rakentamaan pesäänsä, jonka härän sarvi on maan tasalle puskenut.

Nämä rivit eivät ole arvosteluksi aiotut. Kun sanottiin kirjan vaativan valaisevia muistutuksia muutamiin yksityiskohtiin, jotka muuten voisivat jäädä tanskalaisille lukijoille hämäriksi, ja kun pidin epämukavana kylvää nämä muistutukset sinne tänne, tekstin vaatimuksien mukaan, olen koonnut ne yhteen jonkunlaiseksi esipuheeksi. Mutta minun mielestäni ovat viittaukset päivän tapahtumiin verrattain vähä-arvoiset. Seuraahan se päivä päivältä tapahtumain juoksua ja kuvaahan se seikkaperäisesti kuohuvaa poliittillista aikaa, — mutta siitä on tullut eheä, kaunis eepillinen teos, muistomerkki, joka pysyy pystyssä, kun tapahtumat jo aikoja sitten ovat jääneet unohduksiin —

Siksi ett'ei *Juhani Aho* katsonut valtaa sen kukkulalta, vaan altopäin, sellaisena kuin se näytti raatavan talonpojan silmissä.

Ja huomatkaa — talonpoika ei valtaa ihaillut, vaan hymähti partaansa.

*

V:na 1903 ilmaantui »Katajaisesta kansasta» ranskankielinen, hra René Puaux'n tekemä käännös, nimeltä »Pour ma Finlande». Käännökseensä on ranskantaja liittänyt esipuheena tutkimuksen suomalaisesta kirjallisuudesta, jossa lausuu *Juhani Ahosta* m. m. seuraavaa:

»Suomalaiset loukkaantuivat kyllä alussa hiukan hänen joskus ankarasta naturalismistaan, voimatta kuitenkaan kieltää hänen verratonta kuvaamistaitoaan. Ja pian he muuten siunasivat tätä kirjailijaa, jota olivat kerran hylkineet. Vaaran hetkellä hänestä tuli

ihmeellinen taistelija, joka asetti kaiken runollisen neronsa, mitä hänellä oli, isänmaan palvelukseen, nostattaen, rohkaisten kansalaisiaan. Niinpä, hiukan enemmän kuin puolen vuosisadan väliajalla, juuri silloin kun se osoittautui tarpeelliseksi, oli ilmaantunut kaksi runoilijaa kukin aikansa taistelurintamaan?*. Voitto oli palkinnut ensimmäiset ponnistukset, miksipä se ei hymyilisi toisellekin? Sellaisten miesten työtä nähdessä tulee väkisinkin ihmetelleeksi kirjallisen taiteen jaloutta: he laajentavat sen rajoja. He eivät ainoastaan lisää kansallisen kunnian isänperintöä, vaan he osoittavat olevansa yhtä hyödyllisiä, jopa hyödyllisempiäkin kuin politikot ja sotapäälliköt. Juhani Aho on näinä kymmenenä viime vuotena kirjoittanut viisikymmenisen pieniä kertomuksia, hienon tunteellisia ja ihanteellisia, jotka nopeasti kansaan levinneinä ovat sitä innostuttaneet ja rohkaisseet sitä sen vastuksissa.

Esitämme tässä kokoelman näitä runoelmia, sillä sen nimen ne todella ansaitsevat. Ne ovat, suurimmalta osaltaan, jotenkin läpinäkyviä, vertauskuvallisia. Niiden mukaan voidaan niin sanoaksemme askelittain seurata politiikan kulkua Suomessa näinä viimeisinä vuosina.

Se täydellinen vapaus, jota meidän kirjailijamme ja sanomalehtimiehemme nauttivat, tekee meille vaikeaksi täysin arvostella näiden tendenssikuvausten arvoa. Mutta siirtykäämme keisarivaltamme vähemmin jalomielisiin aikoihin ja muistakaamme teosta *Propos de Labienus*, ja me ymmärrämme minkä vai-

---

* Kirjoittaja on ennen puhunut Runebergin isänmaallisesti herättävästä merkityksestä.

kutuksen teki suomalaisiin näiden kaksimielisten kertomusten julkaiseminen, joita senssuuri ei uskaltanut kieltää pelätessään silloin täytyvänsä tunnustaa, että se tunsii kuvatut henkilöt. Kukapa olisi ollut niin varomaton, että olisi huudahtanut: »Te puhutte rikollisesta, olette varmaankin ajatelleet minua?»

Juhani Ahon kuvauksien aktualisuus kiinnittää siis niihin huomiotamme jo vain tältäkin kannalta katsoen. Mutta niinkuin kaikessa, mikä on kirjoitettu tai tehty tätä rajoitettua tarkoitusta varten, olisi niissäkin se häviön siemen, joka jäytää tilapäisiä asioita, joll'ei henkäys ihanteellisuutta ja iankaikkista kauneutta pelastaisi niitä tästä säälimättömästä kohtalosta.

Asia, jota tekijä puolustaa, paisuu hänen käsissään niin, että siitä tulee koko sorretun ihmiskunnan asia. Se ei ole puolustuspuhe minkään päivän tapahtuman eikä minkään erikoisen asian hyväksi, se on iäti uudistuvaa puhetta itse oikeuden puolesta.

Vaikk'ei tietäisikään mistä on erityisesti kysymys, niin tuntee kuitenkin, kaikesta huolimatta, näitä lehtiä lukiessaan virkistävien ja kauniiden asiain synnyttämän väristyksen rinnassaan.

Tämä näiden kuvausten laajemmassakin merkityksessä inhimillinen sisältö on saattanut meidät ne julkaisemaan. Ei häviä maailmasta hitunenkaan hyvyttä eikä rakkautta, ja joll'ei runoilija onnistukaan pelastamaan kansaansa, niin on hänen kuitenkin onnistunut tehdä hyvää maansa rajain ulkopuolella, herättämällä eloon rakkautta niissä, jotka taistelevat, taistelevat vaikeiden ja suurien asiain hyväksi. Kiitos hänelle siitä!

Tämä on — valitettavasti! — se ainoa käytännöllinen johtopäätös, johon hänen jalo ponnistuksensa on

vievä. Hän on haaveillut olevansa laulaja, joka muurit murtaa, joka samoin kuin muinoin Väinämöinen pelkän laulunsa voimalla riisuu aseet vastustajaltaan. Tapahtumat eivät ole hänen toivoansa toteuttaneet. Mutta Suomen runoilijain herätyshuuto ei ole silti turhaan kaikunut. Se on pelastava tämän pienen kansan ominaisen hengen. Kaikki sen puut voidaan kaataa, pienimmätkin pensaats voidaan hävittää, oksat kiskoa irti, mutta juuret pysyvät virkeinä maassa, valmiina uuteen kukoistukseen, kun vapaus palajaa.

Maa, joka äsken näytti autiolta, äänettömältä, kuolleelta, alkaa silloin värähdellen elää, pienet valot ikkunoissa välkkävät ja kimmeltävät, niinkuin tähdet lämpimässä yössä, tuhansien piilossa olleiden laulajien äänet yhtyvät toisiinsa, suurenevat, puhkeavat äärettömään toivon huutoon, talviyö vaihtuu keväiseksi aamuksi ja vuosisatojen vääryyksien sortama kansa on jatkava kohtalonsa sille määräämää kulkua korkeampia ihanteita kohden, menettämättä mitään siveellisestä yhtenäisyydestään — ja se on voiva, runoilijainsa suuremmoisen ja voimakkaan laulun tukeamana, odottaa oikeuden varmaa aamunkoittoa, heikontumatta ja koskaan epätoivoon joutumatta, sillä se ei ole koskaan sallinut epäiltävän oikeuden lopullista voittoa.»

ARVOSTELUJA JUHANI AHON TEOKSISTA.

MUUDAN MARKKINAMIES. Toinen helppohintainen painos. Hinta 1 mk.

»Kertomuksessa on meillä hyvin harvinaista virkeyttä ja luonnollisuutta, luonnon- ja kansanomaisuutta. Sepitys on läpeensä perin suomalaista, rikkasanaista ja sanakäänteiltään ihan alkuperäistä, joilla ominaisuuksilla sisämaan suomalainen tekee esityksensä niin tarkkapiirteiseksi ja viehättäväksi jokaiselle, ken tuntee hänen kielensä ja tajuaa sen kauneutta.»
(Morgonbladet 1884.)

RAUTATIE. Toinen painos. Varustettu Eero Järnefeltin piirtämillä kuvilla. Suurikokoinen korupainos. Hinta sid. 3 mk. 75 p.; koruk. 5 mk. 25 p. Neljäs, helppohintainen painos, taskukokoa. —: 85, sid. 1: 50.

»Rautatie» on Juhani Ahon ensimmäisiä teoksia ja kaikesta mitä hän tähän asti on kirjoittanut, on se epäilemättä se teos, joka sitkeimmin säilyttää Aho, Katajainen kansani. — 18

tuoreutensa. Sitä voi lukea kuinka monta kertaa hyvänsä, ja aina siitä tuoksahtaa vastaan miltei joka sivulta sitä samaa tuoreutta, joka jo ensi kerran lukiessa viehätti.

Kenessä lie syntynytäkään ajatus varustaa tämän teoksen toinen painos kuvilla — onnellisena täytyy pitää tätä ajatusta. Niitten kautta on teos saanut uutta viehätystä, semminkin kun kuvat ovat niin oivallisia, kuin ne hra Eero Järnefeltin tottuneesta kädestä lähteneinä ovat.»

(Uusi Suometar 1892.)

PAPIN TYTÄR. Toinen painos. 1903.

Hinta 2: 75, sid. 3: 75.

»Lukiessamme tätä kertomusta tuntui niinkuin kerta olisi saanut omalla kielellään lukea sitä mitä ulkomaiden kirjallisuudessa on niin usein nauttinut, tuota suurta, syvää, tutkivaa romaania, joka käy sydämeen ja pakottaa elämään mukana, joka ilmestyy eri muodoissa eri kansoissa, mutta kaikkialla vaikuttaa ja puhuu samaa, sydämen, tutkivaisen ihmishengen kieltä.»

(Valvojassa 1886, Elias Erkko.)

HELSINKIIN. Hintaa 2: 75.

LASTUJA, kertomuksia ja kuvauksia.

Toinen painos. 1902. Hintaa 2: 75, sid.

3: 75.

»— josta tekijä esipuheessaan sanoo, että siinä on lastuja, joita vakavata työtä tehdessä on putoillut laattialle ja joita hän on poiminut ajan kuluksi

sille, joka niitä haluaisi. Näille lomahetkien tuotteille on yleisö kumminkin antanut toisen arvon. Niistä on Aholle ollut ratkaiseva merkitys ja, kuinka lienevätkin mielipiteet hänen muista teoksistaan vaihdelleet, ovat hänen ensimmäiset lastunsa pysyttäneet hänet sillä paikalla, johon ne hänet kerran kohottivat.»

(Prof. Werner Söderhjelm, Nuori Suomi 1894.)

LASTUJA II. Toinen painos. 1905. Hinta
2: 75, sid. 3: 75.

PAPIN ROUVA. Hinta 3: 75, koruk.
5: 25.

»Papin rouva onkin kypsempi ja syvempi kuvaus kuin yksikään Ahon entisistä teoksista. Mikäli suuri yleisö tulee käsittämään ja hyväksymään tällaista hienoa ja hentoa kuvausta, johon Suomen kesäisen luonnon mehukas ja värikäs maalaaminen niin sopivasti yhtyy, sitä on edeltäpäin vaikea sanoa. Mutta varmaa vain on, että runollisempaa ja hienotunteisempaa naissielun kuvausta ei suomenkielellä ennestään ole ja että 'Papin rouva' pohjoismaalaisessa kirjallisuudessa on piakkoin voittava ansaitun sijansa.»

(Päivälehdessä 1893, Kasimir Leino.)

MAAILMAN MURJOMA. Lukujen alkukuvat piirtänyt Eero Järnefelt. Hinta
1 mk.

»Junnu on uudenaikaisiin oloihin siirretty ja nykyaikaisilla silmillä katsottu Kullervo-tyyppi. — — — Tämä Juhani Ahon tositaiteellinen, tyynellä, vali-

koivalla älyllä kirjoitettu, herkittynyt ja sopusuh-
taisesti eheä teos on sangen merkillinen ja huomatta-
tava tuote. — Teosta kaunistaa ja valaisee hra Eero
Järnefeltin pienet, vaan erittäin karakteriset ja yli-
päänsä onnistuneet kuvat lukujen alussa.»

(Päivälehti 1894.)

**HERÄNNEITÄ, kuvaus herännäisyyden
ajoilta. I kokoelma. Hinta 2: 25, ko-
ruk. 3: 25.**

» — Juhani Aho on tässä syventynyt erittäin
kiitolliseen aineeseen, ja päättäen näistä kertomuk-
sista on hän sen täysin käsittänyt. Kaikissa kerto-
muksissa osottautuu tekijä yhtä taitavaksi, kerto-
jaksi ja yhtä mestarilliseksi kielenkäyttäjäksi kuin
aikaisemmissa teoksissaan. Uutta on näissä suuren
historiallisen henkisen virtauksen syvä käsittäminen,
ja se osottaa että Juhani Ahon kehitys on yhä edis-
tymässä.»

(Uusi Suometar.)

**LASTUJA III. Toinen painos. 1906. Hinta
3: 75, sid. 4: 75.**

**PANU, kuvauksia kristinuskon ja pakanuu-
den lopputaistelusta Suomessa. Kolmas
painos. 1909. Hinta 3: 50, koruk. 5: —.**

» — on kieltämättä tämän joulun merkkiteos,
eikä ainoastaan tämän joulun, vaan epäilemättä en-
simmäisiä merkkiteoksia koko suomenkielisessä kir-
jallisuudessa. Kooltaan se on suurin tähän asti
suomeksi ilmestyneistä kaunokirjallisista teoksista ja

sisällöltään, aiheeltaan, esitystavaltaan kansallinen tuote, jolle melkein tahtoisin antaa sijan kansallisrunoutemme rinnalla.» (Päivälehti.)

»— — Kun kirjan lukee, niin lukee sen sellaisella nautinnolla ja innostuksella, että harvoin sen vertaista saa tuntea. Kaunokirjailijoistamme ensimmäinen ja etevin on siinä parastaan pannut,

Vetänyt väen mukahan, oikein olkansa takoa, ja siksipä hänellä onkin työn tuloksena erinomaista tarjottavaa. — — 'Panu' on laajuudeltaan suurin romaani, mitä suomeksi alkuperäistä koskaan on ilmestynyt. Mikä sen lopullinen arvo ja merkitys lienee, se jääköön ratkaisematta, sillä luulen sen arvon suuremmaksi, kuin että sitä edeltäpäin voisi määritellä. Kirjallisuuden merkkiteokset senlaatuiset, kuin 'Panu' epäilemättä on, nostaa vasta oikeaan arvoonsa kansan tunnustus ja mieltymys, kansan, joka siinä oman henkensä parhaimmuudelle vastineen löytää, kun se löydettävissä todellakin on.»

(Uusi Suometar.)

LASTUJA IV. Toinen painos. 1903. Hinta 2: 75, sid. 3: 75.

»— — Lastut ovat muodostuneet yhdeksi varsin tärkeäksi osaksi Ahon tuotantoa, osaksi, jossa hänen runoilijaominaisuutensa ehkä selvimmin ja itsenäisimmin kuvastuu. — — Kokoelman useimmat, paraimmat kappaleet ovat puhdasta lyriikkaa, täynnä sydämen tunnetta, täynnä runollisen fantasian kuvittelua, täynnä kielellistä rytmiä ja sointua. Mutta kielen kuvallisuus on vain yksi Ahon runouden ominaisuus. Vielä mahtavammin esiintyy hänen mieli-

kuvituksensa runollinen voima siinä tavassa, millä hänen kuvaelmissaan koko luonto ilmenee sielukkaana, täynnä vilkasta elämää. — —

Suomen luonto ja kansa esiintyy niissä niin helästi ja niin todellisesti kuvattuina, että Aho siinä kohden on asetettava suurimpain runoilijaimme rinoille — —»

(Uudessa Suomettaressa Eliel Aspelin.)

AATTEIDEN MIES. Piirteitä August Fredrik Soldanin elämästä. Varustettu Soldanin y. m. tekemillä kuvilla. Hinta 6: 75, koruk. 8: 50.

»Aatteiden mies» on lähes neljäsataa sivua käsittävä, hienolle paperille painettu koruteos. Se on aivan tulvillaan kuvia: 17 koko sivun kuvaa, 4 värikuvaa ja 84 suurempaa ja pienempää tekstiin painettua kuvaa. Niistä on suurin osa eli 86 Soldanin omia tekemiä.

Professori *Eliel Aspelin* lausuu teoksesta m. m.:

»Usein kuullaan sanottavan, että tosielämä tarjoaa tarkastajalle oudompia seikkailuja ja mieltäkiinnittävämpiä sisällisiä kamppailuja kuin vilkkaimman kuvausvoiman laatima romaani. Tämä kirja, jossa 'lastujen' mestari kerran poikkeukseltaan on ottanut kirjallisten lähteiden mukaan täysin objektiivisesti kuvatakseen puolitoista vuosikymmentä sitten kuolleen kansalaisen elämän ja sisällisen kehityksen, on oivallinen todistus tuohon lauselmaan. Niinkuin jännittävin romaani se valloittaa lukijan mielen ja herättää hänen myötätuntonsa, mutta loppuvaikutus on sitäkin suurempi, samassa määrässä kuin tosi-elämä on kuvittelua painavampi.»

LASTUJA V. Sisältää seuraavat Ahon suorasanaiset novellit: Sipolan Aapon kosioiretki, Siihen aikaan kun isä lampun osti, Kievarin pihalla, Hellmannin herran ja Esimerkin vuoksi. 1904. Hinta 2: 75, sid. 3: 75.

Hienoimpia kirjalahjoja mitä alkuperäisestä kirjallisuudestamme voi valita, on täydellinen kokoelma Juhani Ahon Lastuja. Lastut I—V ovat tästälähin saatavina yhdenmukaisessa, miellyttävässä asussa. Kun ottaa huomioon, minkä merkityksen yleisö on antanut Ahon suorasanaistelle runoudelle, on luonnollista että ne hankitaan jokaisen sivistyneen kodin kirjastoon.

PANU. Nelinäytöksinen näytelmä. 1903.
Hinta 2: 75.

■ ■ ■ ■

Hinta 2: 75,
korukansissa 4: 25

■ ■ ■ ■